

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

«Οικοτουρισμός : Απόψεις των οικοτουριστών για τον οικοτουρισμό στα Ζαγοροχώρια»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Της

Αναστασίας Δεληγιαννίδου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : Βράνα Βασιλική

Συν-επιβλέπων Καθηγητής : Καραβασίλης Γεώργιος

ΣΕΡΡΕΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2024

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

«Οικοτουρισμός : Απόψεις των οικοτουριστών για τον οικοτουρισμό στα Ζαγοροχώρια»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία
Της
Αναστασίας Δελγιαννίδου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : Βράνα Βασιλική
Συν-επιβλέπων Καθηγητής : Καραβασίλης Γεώργιος

ΣΕΡΡΕΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ, 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΔΙΠΑΕ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημοσίου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οποιονδήποτε τρόπο παραχώρησης δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταμόρφωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιοδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

© 2024

Αναστασία Δεληγιαννίδου

ALLRIGHTSRESERVED

Στους γονείς μου.....

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός, η αναψυχή και η επαφή με τη φύση συνδέονται και σηματοδοτούν την ξεχωριστή φυσική ομορφιά της περιοχής του Ζαγορίου, μιας περιοχής όπου ο τουρισμός είναι το κύριο οικονομικό έσοδο. Είναι μια περιοχή που προτιμούν οι περισσότεροι Έλληνες και που μπορεί να αποτελέσει ένα μοντέλο οικοτουριστικής ανάπτυξης. Αποτελεί έναν προορισμό υπαίθρου που προσφέρει αυθεντικές και μοναδικές οικοτουριστικές εμπειρίες λόγω του μεγάλου φυσικού και πολιτιστικού πλούτου που διαθέτει. Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία έχει αντικείμενο και σκοπό να αξιολογήσει την οικοτουριστική εμπειρία που βιώνουν οι τουρίστες στα Ζαγοροχώρια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια αναφορά στα είδη τουρισμού και στις εναλλακτικές μορφές του. Το δεύτερο κεφάλαιο εστιάζει στον οικοτουρισμό, στις μορφές του και στο προφίλ των οικοτουριστών. Αναφέρεται επίσης στη βιώσιμη ανάπτυξη και τη σχέση της με τον οικοτουρισμό, στην πολιτική της βιώσιμης ανάπτυξης, στα οικοτουριστικά καταλύματα και σε οικοτουριστικούς προορισμούς σε Ελλάδα και Εξωτερικό. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μια μελέτη του Ζαγορίου, του οικοτουρισμού που αναπτύχθηκε εκεί και αναφέρεται η διαμόρφωση του ερωτηματολογίου, η δομή του και το ίδιο το ερωτηματολόγιο. Κατόπιν, γίνεται ο σχολιασμός του και τα συμπεράσματα που συνάγονται από την οικοτουριστική εμπειρία των επισκεπτών. Συγκεκριμένα οι 160 ερωτώμενοι συμφωνούν πολύ μεταξύ τους σε μεγάλο βαθμό και δηλώνουν πολύ ικανοποιημένοι από την εμπειρία τους στα Ζαγοροχώρια. Κάποιοι, βέβαια, επισήμαναν κάποιες ελλείψεις και πρότειναν κάποιες επιπλέον δραστηριότητες. Τέλος, παρουσιάζονται κάποιες προτάσεις για τη βελτίωση του οικοτουρισμού στην περιοχή.

ABSTRACT

Tourism, recreation and contact with nature are connected and signal the particular natural beauty of Zagori area, an area where tourism is the main economic income. It's an area that most Greek people prefer and it can be a model of ecotouristic development. It's a rural destination that offers authentic and unique ecotouristic experience because of the great amount of natural and cultural wealth that it possesses. This thesis has the object and purpose of evaluating the ecotouristic experience that the tourists of the villages of Zagori have. In the first chapter reference is made to the types of tourism and to its alternative forms. The second chapter focuses on ecotourism, its types and the profile of ecotourists. It also refers to sustainable development and its connection to ecotourism, the policy of sustainable development, ecotouristic accommodations and ecotouristic destinations in Greece and abroad. In the final chapter there is a presentation of a study of Zagori, the ecotourism which was developed there and it is mentioned the configuration of the questionnaire, its structure and the questionnaire itself. Then, there is a commentary of the questionnaire and the conclusions that are deduced from the ecotouristic experience of the visitors. In particular, the 160 responders agree with each other to a great extent and declare very satisfied with their experience in the villages of Zagori. Some of them, of course, pointed out some deficiencies and suggested some additional activities. Finally, there are presented some suggestions for the improvement of ecotourism in this area.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1 : Οριοθέτηση του Τουρισμού – Ορισμός και Είδη.....σελ.15	
1.1. Τουρισμός.....σελ.15	
1.2. Είδη τουρισμού.....σελ.15	
1.2.1. Μορφές εναλλακτικού τουρισμού.....σελ.17	
Κεφάλαιο 2 : Οικοτουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη.....σελ.22	
2.1. Προέλευση του όρου.....σελ.22	
2.2. Ορισμοί του οικοτουρισμού – Βασικά χαρακτηριστικά και διαστάσεις – Διαφορές με μαζικό τουρισμό.....σελ.22	
2.3. Μορφές του οικοτουρισμού – Προφίλ οικοτουριστών.....σελ.26	
2.4. Βιωσιμότητα (Sustainability).....σελ.28	
2.4.1. Βιώσιμη ανάπτυξη (Sustainable development).....σελ.28	
2.4.2. Διεθνής Πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη.....σελ.29	
2.4.3. Ευρωπαϊκή Πολιτική.....σελ.30	
2.4.4. Σχέση οικοτουρισμού και βιώσιμης ανάπτυξης.....σελ.31	
2.5. Οικολογικά καταλύματα.....σελ.32	
2.5.1. Οικολογικά τουριστικά σήματα.....σελ.32	
2.5.2. Κριτήρια οικολογικών καταλυμάτων.....σελ.33	
2.6. Δραστηριότητες οικοτουρισμού.....σελ.34	
2.7. Οικοτουριστικοί προορισμοί (Εξωτερικό και Ελλάδα).....σελ.35	
Κεφάλαιο 3 : Μελέτη Ζαγορίου – Παρουσίαση Ερωτηματολογίου και Σχολιασμός.....σελ.39	
3.1. Μελέτη Ζαγορίου.....σελ.39	
3.2. Η ιστορία του Ζαγορίου.....σελ.39	
3.3. Ο οικοτουρισμός στο Ζαγόρι.....σελ.40	
Κεφάλαιο 4 : Μεθοδολογία της έρευνας.....σελ.42	
4.1. Διαμόρφωση ερωτηματολογίου.....σελ.42	
4.2. Δομή ερωτηματολογίου.....σελ.43	
Κεφάλαιο 5 : Αποτελέσματα της έρευνας.....σελ.48	
5.1. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Φύλο στις απόψεις των οικοτουριστών.....σελ.70	
5.2. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Ηλικία στις απόψεις των οικοτουριστών.....σελ.73	

5.3. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Οικογενειακή Κατάσταση στις απόψεις των οικοτουριστών.....σελ.76	
5.4. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Μορφωτικό Επίπεδο στις απόψεις των οικοτουριστών.....σελ.79	
5.5. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Επαγγελματική Κατάσταση στις απόψεις των οικοτουριστών.....σελ.82	
5.6. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Ετήσιο Εισόδημα στις απόψεις των οικοτουριστών.....σελ.85	
Κεφάλαιο 6 : Συμπεράσματα – Προτάσεις.....σελ.89	
6.1. Σύνοψη των συμπερασμάτων του ερωτηματολογίου.....σελ.89	
6.2. Προτάσεις βελτίωσης του οικοτουριστικού προϊόντος στο Ζαγόρι.....σελ.90	
Βιβλιογραφία.....σελ.92	

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 5.1. : Πίνακας Συχνοτήτων για Φύλο.....	σελ.48
Πίνακας 5.2. : Πίνακας Συχνοτήτων για Ηλικία.....	σελ.48
Πίνακας 5.3. : Πίνακας Συχνοτήτων για Οικογενειακή Κατάσταση.....	σελ.49
Πίνακας 5.4. : Πίνακας Συχνοτήτων για Μορφωτικό Επίπεδο.....	σελ.50
Πίνακας 5.5. : Πίνακας Συχνοτήτων για Επαγγελματική Κατάσταση.....	σελ.51
Πίνακας 5.6. : Πίνακας Συχνοτήτων για Ετήσιο Εισόδημα.....	σελ.52
Πίνακας 5.7. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α1.....	σελ.53
Πίνακας 5.8. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α2.....	σελ.53
Πίνακας 5.9. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α3.....	σελ.54
Πίνακας 5.10. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α4.....	σελ.55
Πίνακας 5.11. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α5.....	σελ.55
Πίνακας 5.12. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α6.....	σελ.56
Πίνακας 5.13. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α7.....	σελ.57
Πίνακας 5.14. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α8.....	σελ.57
Πίνακας 5.15. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α9.....	σελ.58
Πίνακας 5.16. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α10.....	σελ.59
Πίνακας 5.17. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α12.....	σελ.60
Πίνακας 5.18. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α13.....	σελ.60
Πίνακας 5.19. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α14.....	σελ.61
Πίνακας 5.20. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α15.....	σελ.62
Πίνακας 5.21. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α16.....	σελ.63
Πίνακας 5.22. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α201.....	σελ.65
Πίνακας 5.23. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α202.....	σελ.65
Πίνακας 5.24. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α203.....	σελ.66
Πίνακας 5.25. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α204.....	σελ.66
Πίνακας 5.26. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α205.....	σελ.67
Πίνακας 5.27. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α206.....	σελ.67
Πίνακας 5.28. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α207.....	σελ.68
Πίνακας 5.29. : Πίνακας Συχνοτήτων για Α208.....	σελ.68

Πίνακας 5.30. : Πίνακας Συχνοτήτων για A209.....	σελ.69
Πίνακας 5.31. : Πίνακας Συχνοτήτων για A2010.....	σελ.69
Πίνακας 5.32. : Πίνακας Συχνοτήτων για A2011.....	σελ.70
Πίνακας 5.1.1. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A201.....	σελ.71
Πίνακας 5.1.2. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A202.....	σελ.71
Πίνακας 5.1.3. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A203.....	σελ.72
Πίνακας 5.1.4. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A204.....	σελ.73
Πίνακας 5.2.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201.....	σελ.74
Πίνακας 5.2.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201.....	σελ.74
Πίνακας 5.2.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202.....	σελ.74
Πίνακας 5.2.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A202.....	σελ.75
Πίνακας 5.2.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203.....	σελ.75
Πίνακας 5.2.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203.....	σελ.75
Πίνακας 5.3.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201.....	σελ.76
Πίνακας 5.3.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201.....	σελ.77
Πίνακας 5.3.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202.....	σελ.77
Πίνακας 5.3.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A202.....	σελ.77
Πίνακας 5.3.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203.....	σελ.78
Πίνακας 5.3.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203.....	σελ.78
Πίνακας 5.4.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201.....	σελ.79
Πίνακας 5.4.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201.....	σελ.80
Πίνακας 5.4.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203.....	σελ.80
Πίνακας 5.4.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203.....	σελ.80
Πίνακας 5.4.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A206.....	σελ.81
Πίνακας 5.4.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A206.....	σελ.81
Πίνακας 5.5.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201.....	σελ.82
Πίνακας 5.5.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201.....	σελ.83
Πίνακας 5.5.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202.....	σελ.83
Πίνακας 5.5.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A202.....	σελ.83
Πίνακας 5.5.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203.....	σελ.84

Πίνακας 5.5.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203.....σελ.84
Πίνακας 5.6.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201.....σελ.85
Πίνακας 5.6.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201.....σελ.85
Πίνακας 5.6.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202.....σελ.86
Πίνακας 5.6.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A202.....σελ.86
Πίνακας 5.6.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203.....σελ.87
Πίνακας 5.6.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203.....σελ.87

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 5.1. : Γράφημα Κατανομής για Φύλο.....σελ.48
Γράφημα 5.2. : Γράφημα Κατανομής για Ηλικία.....σελ.49
Γράφημα 5.3. : Γράφημα Κατανομής για Οικογενειακή Κατάσταση.....σελ.50
Γράφημα 5.4. : Γράφημα Κατανομής για Μορφωτικό Επίπεδο.....σελ.51
Γράφημα 5.5. : Γράφημα Κατανομής για Επαγγελματική Κατάσταση.....σελ.52
Γράφημα 5.6. : Γράφημα Κατανομής για Ετήσιο Εισόδημα.....σελ.52
Γράφημα 5.7. : Γράφημα Κατανομής για A1.....σελ.53
Γράφημα 5.8. : Γράφημα Κατανομής για A2.....σελ.54
Γράφημα 5.9. : Γράφημα Κατανομής για A3.....σελ.54
Γράφημα 5.10. : Γράφημα Κατανομής για A4.....σελ.55
Γράφημα 5.11. : Γράφημα Κατανομής για A5.....σελ.56
Γράφημα 5.12. : Γράφημα Κατανομής για A6.....σελ.56
Γράφημα 5.13. : Γράφημα Κατανομής για A7.....σελ.57
Γράφημα 5.14. : Γράφημα Κατανομής για A8.....σελ.58
Γράφημα 5.15. : Γράφημα Κατανομής για A9.....σελ.58
Γράφημα 5.16. : Γράφημα Κατανομής για A10.....σελ.59
Γράφημα 5.17. : Γράφημα Κατανομής για A12.....σελ.60
Γράφημα 5.18. : Γράφημα Κατανομής για A13.....σελ.61
Γράφημα 5.19. : Γράφημα Κατανομής για A14.....σελ.62
Γράφημα 5.20. : Γράφημα Likert για A15.....σελ.62
Γράφημα 5.21. : Γράφημα Κατανομής για A16.....σελ.63
Γράφημα 5.22. : Γράφημα Likert για A201.....σελ.65
Γράφημα 5.23. : Γράφημα Likert για A202.....σελ.66
Γράφημα 5.24. : Γράφημα Likert για A203.....σελ.66
Γράφημα 5.25. : Γράφημα Likert για A204.....σελ.67
Γράφημα 5.26. : Γράφημα Likert για A205.....σελ.67
Γράφημα 5.27. : Γράφημα Likert για A206.....σελ.68
Γράφημα 5.28. : Γράφημα Likert για A207.....σελ.68
Γράφημα 5.29. : Γράφημα Likert για A208.....σελ.69

Γράφημα 5.30. : Γράφημα Likert για A209.....σελ.69	σελ.69
Γράφημα 5.31. : Γράφημα Likert για A2010.....σελ.70	σελ.70
Γράφημα 5.32. : Γράφημα Likert για A2011.....σελ.70	σελ.70
Γράφημα 5.1.1. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A201.....σελ.71	σελ.71
Γράφημα 5.1.2. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A202.....σελ.72	σελ.72
Γράφημα 5.1.3. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A203.....σελ.72	σελ.72
Γράφημα 5.1.4. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A204.....σελ.73	σελ.73
Γράφημα 5.2.1. : Γράφημα Raincloud για A201.....σελ.74	σελ.74
Γράφημα 5.2.2. : Γράφημα Raincloud για A202.....σελ.75	σελ.75
Γράφημα 5.2.3. : Γράφημα Raincloud για A203.....σελ.76	σελ.76
Γράφημα 5.3.1. : Γράφημα Raincloud για A201.....σελ.77	σελ.77
Γράφημα 5.3.2. : Γράφημα Raincloud για A202.....σελ.78	σελ.78
Γράφημα 5.3.3. : Γράφημα Raincloud για A203.....σελ.79	σελ.79
Γράφημα 5.4.1. : Γράφημα Raincloud για A201.....σελ.80	σελ.80
Γράφημα 5.4.2. : Γράφημα Raincloud για A203.....σελ.81	σελ.81
Γράφημα 5.4.3. : Γράφημα Raincloud για A206.....σελ.82	σελ.82
Γράφημα 5.5.1. : Γράφημα Raincloud για A201.....σελ.83	σελ.83
Γράφημα 5.5.2. : Γράφημα Raincloud για A202.....σελ.84	σελ.84
Γράφημα 5.5.3. : Γράφημα Raincloud για A203.....σελ.85	σελ.85
Γράφημα 5.6.1. : Γράφημα Raincloud για A201.....σελ.86	σελ.86
Γράφημα 5.6.2. : Γράφημα Raincloud για A202.....σελ.87	σελ.87
Γράφημα 5.6.3. : Γράφημα Raincloud για A203.....σελ.88	σελ.88

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 3.2.....σελ.39

Κεφάλαιο 1 : Οριοθέτηση του Τουρισμού – Ορισμός και Είδη

1.1. Τουρισμός

Ο τουρισμός (tourism) αποτελεί μία έννοια που υπάρχει εδώ και πολλά χρόνια στη ζωή των ανθρώπων, γι' αυτό το λόγο του έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί. Αυτός που επικράτησε όμως ήταν από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών (United Nations World Tourism Organization), ο οποίος όρισε τον τουρισμό ως τη μετακίνηση που επιλέγουν να κάνουν οι άνθρωποι σε άγνωστες χώρες ή μέρη, είτε για προσωπικούς, ψυχαγωγικούς ή επαγγελματικούς σκοπούς. (VisitBritain, 2023) Ο τουρισμός αποτελεί μία σύνθετη βιομηχανία που απασχολεί πολλές επιχειρήσεις κάθε χρόνο σε όλον τον κόσμο. Για παράδειγμα, μεγάλο μέρος της οικονομίας της Ελλάδας στηρίζεται στον τουρισμό, καθώς αποτελεί βασικό παράγοντα για την άνοδο των ποσοστών του ΑΕΠ της ετησίως. Χάρη σε αυτόν πολλοί τουρίστες, απ' όλες τις εθνικότητες, ηλικίες και κοινωνικές τάξεις, την επιλέγουν παγκοσμίως ως τον προορισμό τους για επαγγελματικούς ή ψυχαγωγικούς λόγους, για να πραγματοποιήσουν είτε μαζικό τουρισμό είτε κάποια εναλλακτική του μορφή. (Κοντολάτος, 2016)

Από την αρχαιότητα ήδη, οι άνθρωποι ταξίδευαν κυρίως για επαγγελματικούς σκοπούς, γεγονός που βοήθησε στη βελτίωση των μεταφορικών μέσων, του οδικού δικτύου και των θαλάσσιων μεταφορών. Σημαντική χρονιά για την εξέλιξη του τουρισμού όμως ήταν, αρκετούς αιώνες αργότερα, το 1841 όπου χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ο όρος "tourist" στην Αγγλία χάρη στον Thomas Cook, ο οποίος ανοίγοντας το πρώτο τουριστικό πρακτορείο, έμεινε στην ιστορία ως ο «πατέρας» του σύγχρονου τουρισμού. Για την Ελλάδα βέβαια άρχισε να βελτιώνεται το οδικό δίκτυο και να προωθείται ο τουρισμός έναν αιώνα μετά, το 1929, με την ίδρυση του Ε.Ο.Τ., γνωστό σήμερα ως Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού. (Κοντολάτος, 2016)

1.2. Είδη τουρισμού

Ο διαχωρισμός του τουρισμού γίνεται ανάλογα με το σκοπό που θα επιλέξει ένας τουρίστας να μετακινηθεί σε μία περιοχή, πόλη, χώρα ή νησί. Επομένως, τα βασικά είδη του τουρισμού που συναντώνται είναι : 1) ατομικός, 2) μαζικός, 3) εγχώριος, 4) εξερχόμενος, 5) εισερχόμενος, 6) διεθνής, 7) εθνικός, 8) συνεχής, 9) εποχιακός, 10) νεανικός, 11) τουρισμός τρίτης ηλικίας και 12) εναλλακτικός.

1. Ο Ατομικός Τουρισμός αποτελεί σχετικά σύγχρονο είδος και αφορά την ευθύνη του κάθε τουρίστα να οργανώσει και να πραγματοποιήσει το ταξίδι που επιθυμεί μόνος του. Αυτό συνεπάγεται ότι ο ίδιος επιλέγει τον προορισμό αλλά και τον τρόπο που θα μετακινηθεί, είτε με αυτοκίνητο, είτε με σκάφος, είτε ακόμη και χωρίς αυτά. (Καραμπουρνιώτης, 2018)
2. Ο Μαζικός ή αλλιώς, Οργανωμένος Τουρισμός (Mass Tourism), περιλαμβάνει ολοκληρωμένα πακέτα διακοπών για άτομα ή ομάδες, τα οποία πακέτα διοργανώνουν οι ταξιδιωτικοί πράκτορες (tour operators). Το συγκεκριμένο είδος τουρισμού περιλαμβάνει την παραμονή σε καταλύματα, τη μεταφορά τους εκεί, την ψυχαγωγία τους και οποιαδήποτε δραστηριότητα στην οποία θα μπορούσαν να συμμετέχουν βραχυχρόνια ή μακροχρόνια. Όσον αφορά τη διαμονή τους, μπορεί να γίνει σε

τουριστικά θέρετρα με μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες και περιλαμβάνει πλήρη διατροφή ή ημιδιατροφή ή all inclusive πακέτα.

Αυτό το είδος τουρισμού έχει αρκετές θετικές και αρνητικές συνέπειες στο κοινωνικό, οικονομικό και φυσικό περιβάλλον. Από τη μία πλευρά, ο μαζικός τουρισμός προσφέρει μία μεγάλη ποικιλία οργανωμένων πακέτων, από τα οποία ο ενδιαφερόμενος καλείται να επιλέξει αυτό το οποίο επιθυμεί περισσότερο, και τα οποία προσελκύουν μεγάλο αριθμό τουριστών. Ακόμη, ωφελεί την τοπική οικονομία, καθώς ο μεγάλος αριθμός τουριστών δημιουργεί θέσεις εργασίας και συμπληρωματικά έσοδα στους ντόπιους. Επίσης, αναδεικνύει το φυσικό περιβάλλον και οι τουρίστες αποκτούν οικολογική συνείδηση, αφού έρχονται σε επαφή και μαθαίνουν για τα διάφορα οικοσυστήματα και την προστασία τους. Από την άλλη πλευρά, τα οργανωμένα πακέτα διακοπών που προσφέρει ο μαζικός τουρισμός στους ενδιαφερόμενους τουρίστες δεν είναι δικές τους επιλογές, γεγονός που τους κάνει παθητικούς δέκτες της μαζικότητας. Ακόμα, μία άλλη αρνητική συνέπεια του μαζικού τουρισμού είναι ότι αυξάνει την εγκληματικότητα, με τους τουρίστες να γίνονται θύματα κλοπής. Επίσης, αλλοιώνει τον πολιτισμικό χαρακτήρα των προορισμών, καθώς οδηγεί στην καταστροφή του αρχικού προϊόντος και την απαξίωση της μοναδικότητας που προσφέρει ο κάθε τόπος. Τέλος, οι σημαντικότερες αρνητικές επιβαρύνσεις αυτού του είδους τουρισμού γίνονται στο περιβάλλον, με την σπατάλη και την άντληση των περισσότερων φυσικών πόρων, την αλλοίωση των οικοσυστημάτων, την επιβάρυνση των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών και την ηχορύπανση.

3. Ο Εγχώριος τουρισμός (Domestic Tourism) αναφέρεται σε δραστηριότητες ενός τουρίστα, ο οποίος ταξιδεύει μόνο εντός της χώρας που διαμένει. Παραδείγματος χάρη, ένας Έλληνας που επισκέπτεται άλλα μέρη της Ελλάδας. Είναι αρκετοί οι Αθηναίοι που ταξιδεύουν από την Αθήνα σε διάφορες πόλεις ή νησιά της Ελλάδας τόσο για ψυχαγωγικούς όσο και για επαγγελματικούς λόγους. Είναι πολύ σημαντική η ύπαρξη του για την κάθε χώρα, διότι αποτελεί πυρήνα των εσόδων των τοπικών επιχειρήσεων. (Schoolpress, 2013).
4. Ο Εξερχόμενος Τουρισμός (Outbound Tourism) αναφέρεται σε δραστηριότητες ενός τουρίστα, ο οποίος ταξιδεύει εκτός της χώρας διαμονής του. Παραδείγματος χάρη, ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία. Αυτό το είδος τουρισμού μπορεί να αξιοποιηθεί για παράδειγμα από Θεσσαλονικείς, καθώς αρκετοί ταξιδεύουν στο εξωτερικό για επαγγελματικούς ή ψυχαγωγικούς λόγους. (Schoolpress, 2013).
5. Ο Εισερχόμενος Τουρισμός (Inbound Tourism) αναφέρεται στις δραστηριότητες που κάνει ένας αλλοδαπός, ο οποίος ταξιδεύει σε δεδομένη χώρα. Παραδείγματος χάρη, ένας Γάλλος που επισκέπτεται την Ελλάδα. Είναι αρκετοί οι Γάλλοι, και όχι μόνο, που επιλέγουν τη χώρα μας ως τον επόμενο ταξιδιωτικό τους προορισμό, διότι η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες που συνδυάζει ποικίλες μορφές τουρισμού. (Schoolpress, 2013).
6. Ο Διεθνής Τουρισμός (International Tourism) είναι το σύνολο του τουρισμού των μόνιμων κατοίκων μιας χώρας σε άλλη χώρα, για προσωπικούς ή ψυχαγωγικούς λόγους, και του τουρισμού των αλλοδαπών, που ταξιδεύουν σε οποιαδήποτε χώρα επιθυμούν. (Καραμπουρνιώτης, 2018).
7. Ο Εθνικός Τουρισμός (National Tourism) είναι το σύνολο του τουρισμού που πραγματοποιεί ένας τουρίστας εντός της χώρας που διαμένει, και του τουρισμού που πραγματοποιεί ένας τουρίστας εκτός της χώρας που διαμένει.

8. Ο Συνεχής Τουρισμός αφορά δραστηριότητες, οι οποίες είναι ανεξάρτητες από κλιματολογικές συνθήκες, και σε αυτόν ο τουρίστας μπορεί να ταξιδεύει όλο τον χρόνο. Οι μορφές του, που μπορεί να συναντήσει κάποιος, είναι ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, ο τουρισμός εκθέσεων, ο τουρισμός πόλης και ο μορφωτικός τουρισμός. (Καραμπουρνιώτης, 2018).
9. Ο Εποχιακός Τουρισμός, όπως και ο συνεχής, εξαρτάται από το χρονική διάρκεια των δραστηριοτήτων που θα επιλέξουν οι τουρίστες να ταξιδέψουν. Αντίθετα όμως από τον συνεχή τουρισμό, στον τουρισμό αυτό οι δραστηριότητες του τουρίστα διαμορφώνονται ανάλογα με τα καιρικά φαινόμενα της χώρας που ταξιδεύουν και μπορεί να σταματήσουν βραχυχρόνια ή μακροχρόνια ετησίως. (Καραμπουρνιώτης, 2018)
10. Ο Νεανικός Τουρισμός συναντάται σε ηλικίες από 18 έως 30, οι οποίες επιθυμούν να ταξιδεύουν μόνοι τους ή σε γκρουπ, επιλέγοντας συγκεκριμένα είδη τουρισμού, όπως τον αθλητικό, που περιέχει περιπέτεια, χειμερινά σπορ και τον τουρισμό αναψυχής με συμμετοχή σε φεστιβάλ και εκδηλώσεις, κ.ά. Γενικώς αφορά άτομα που προτιμούν μέρη που μαζεύεται πλήθος ατόμων και με έντονο τρόπο ζωής και στυλ. (Καραμπουρνιώτης, 2018)
11. Ο Τουρισμός Τρίτης Ηλικίας συναντάται σε ηλικίες από 55 και άνω και αφορά τα ταξίδια που επιλέγουν να κάνουν οι ηλικιωμένοι, τα οποία έχουν εντελώς αντίθετους στόχους από αυτούς των νέων ατόμων. Οι νέοι προτιμούν την περιπέτεια και τη διασκέδαση, ενώ οι ηλικιωμένοι στις διακοπές τους την άνεση και την ησυχία. Ακόμη, σε πολλές εξορμήσεις τους επιθυμούν λιγότερη ταλαιπωρία, γι' αυτό και επιλέγουν προορισμούς με οργανωμένα πακέτα σε μεγάλες ομάδες (group). Αυτό το είδος του τουρισμού είναι πολύ σημαντικό στην σημερινή εποχή. Σημαντικό πλεονέκτημα αυτού του τουρισμού είναι , επίσης, ότι μπορεί να αξιοποιηθεί και σε περιόδους εκτός τουριστικής αιχμής, αφού οι ηλικιωμένοι διαθέτουν άφθονο ελεύθερο χρόνο. (Καραμπουρνιώτης, 2018) και (Schoolpress, 2013).
12. Στην αντίθετη πλευρά από τον μαζικό τουρισμό βρίσκεται ο Εναλλακτικός Τουρισμός (Alternative Tourism), ο οποίος στοχεύει να προστατεύσει τη φύση και το περιβάλλον, στα οποία στηρίζεται η ανθρώπινη ζωή και η χλωρίδα με την πανίδα, και ταυτόχρονα να ενισχύσει τον πολιτισμό, την ιστορία και την αισθητική του κάθε τόπου. Αυτό το είδος τουρισμού δημιουργήθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω των σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων που συνεχώς δημιουργούσε ο οργανωμένος τουρισμός στο περιβάλλον και κατά συνέπεια στην πολιτισμική κληρονομιά του κάθε τόπου.

1.2.1. Μορφές εναλλακτικού τουρισμού

Αναλόγως το σκοπό που έχει το ταξίδι ενός τουρίστα, υπάρχουν και οι αντίστοιχες μορφές, οι οποίες σήμερα ποικίλουν. Παραδείγματος χάρη, αν ένας τουρίστας ταξιδεύει με σκοπό να γνωρίσει το φυσικό περιβάλλον μιας χώρας, τότε θα κάνει οικοτουρισμό, ενώ αν ταξιδεύει για να γνωρίσει τον πολιτισμό και τη γαστρονομία της, θα κάνει γαστρονομικό τουρισμό. Έτσι, έχουμε τις εξής μορφές: 1) Αγροτουρισμό, 2) Οικοτουρισμό, 3) Γαστρονομικό τουρισμό, 4) Σκοτεινό τουρισμό, 5) Θρησκευτικός Τουρισμό, 6) Τουρισμό Υγείας και 7) Συνεδριακό Τουρισμό. Πιο αναλυτικά όμως :

- 1) Ο Αγροτουρισμός (agritourism) αποτελεί μία από τις πιο γνωστές μορφές εναλλακτικού τουρισμού που κατάφερε να αντιταχθεί στον μαζικό τουρισμό, προσελκύνοντας αρκετούς λάτρεις της φύσης, αφού εκμεταλλεύεται σωστά τις παροχές της φύσης χωρίς να επιφέρει καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα, αναπτύσσεται σε μη αστικό χώρο και σχετίζεται με δραστηριότητες υποδοχής και φιλοξενίας, οι οποίες γίνονται από επιχειρηματίες αγρότες με σκοπό τόσο την εκμάθηση των αγροτικών δραστηριοτήτων στους επισκέπτες, όσο και την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας, μέσα από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής από γεωργικούς συνεταιρισμούς.

Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού προσδιορίζεται από τη διαμονή σε αγροκτήματα ή σε καταλύματα με παραδοσιακό χαρακτήρα και μικρή δυναμικότητα, καθώς και από μία μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων αναψυχής στην ύπαιθρο, που συνδέονται, είτε με την γεωργική/κτηνοτροφική παραγωγή, την τοπική γαστρονομία και τα τοπικά προϊόντα και τα πολιτισμικά στοιχεία του αγροτικού χώρου, είτε με υπαίθριες δραστηριότητες, όπως παραδείγματος χάρη η ορειβασία, η πεζοπορία, η ποδηλασία στο βουνό, κ.α. Ακόμη, σημαντική προϋπόθεση της ύπαρξης του αγροτουρισμού είναι εξίσου η παροχή καταλύματος στους τουρίστες και η απόκτηση βιωματικών εμπειριών, αλλά και ο συνδυασμός αυτής της μορφής εναλλακτικού τουρισμού με τις άλλες, όπως είναι ο οικοτουρισμός, ο γαστρονομικός και ο πολιτιστικός τουρισμός. Μερικά παραδείγματα αγροτικών δραστηριοτήτων που μπορούν να ασχοληθούν οι ενδιαφερόμενοι τουρίστες είναι η συγκομιδή της ελιάς και η παραγωγή λαδιού, ο τρύγος και η συμμετοχή στην διαδικασία παραγωγής του κρασιού ή του τσίπουρου, η συγκομιδή φρούτων και οπωροκηπευτικών προϊόντων αλλά και κάθε λογής καρπών, όπως τα κάστανα, τα αμύγδαλα, κ.α., η ενασχόληση με την μελισσοκομία και η δυνατότητα συμμετοχής σε κτηνοτροφικές εργασίες όπως είναι το άρμεγμα και στη συνέχεια η παρατήρηση και η μερική συμμετοχή στη διαδικασία παραγωγής κάποιων γαλακτοκομικών προϊόντων, όπως το γιαούρτι και το τυρί, και τέλος, η συμμετοχή στην παραγωγή αρκετών παραδοσιακών γλυκών, μαρμελάδων και ποικίλων πιτών στα εργαστήρια που διαθέτουν κάποια ορεινά χωριά.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αγροτουριστικών προορισμών στην Ελλάδα είναι τα εξής :

- 1) Ο ξενώνας «Αγρόκτημα» στο Λεωνίδιο,
  - 2) Το «Eumelia» στις Γούβες Λακωνίας,
  - 3) Το «Eleonas Country Village» στην Κρήτη,
  - 4) Ο ξενώνας «Βατερή» στην Λίμνη Εύβοιας,
  - 5) Ο ξενώνας «Ninemia Bungalows Resort» στο Καρπενήσι,
  - 6) Το «Κτήμα Μπέλλου» στην Πιερία,
  - 7) Το «Κτήμα Νικόλα» στην Εύβοια,
  - 8) Οι ξενώνες «Αροδαμός» στην Κρήτη, κ.ά. (Θεοδωρίδου, 2017)
- 2) Ο Οικοτουρισμός (Ecological Tourism) ορίζεται ως ο «υπεύθυνος» τρόπος ταξιδιού που πραγματοποιείται σε φυσικές προστατευόμενες περιοχές και προωθείται από τουρίστες με οικολογική συνείδηση. Πρόκειται για σχετικά πρόσφατο φαινόμενο, το οποίο διαρκώς εξελίσσεται. Τη συγκεκριμένη μορφή τουρισμού την επιλέγουν οι τουρίστες που επιθυμούν τα καταλύματα τους να λειτουργούν σύμφωνα με οικολογικούς κανόνες και ταυτόχρονα να παρακολουθήσουν ή και να συμμετέχουν σε δραστηριότητες στη φύση. Επιπρόσθετα, μέρος του τουρισμού αυτού αποτελεί και η

ενασχόληση με οικολογικά ζητήματα, σχετιζόμενα με την προστασία της χλωρίδας, της πανίδας και της θαλάσσιας ζωής. Παραδείγματος χάρη, η χελώνα καρέτα-καρέτα και η φώκια μονάχους-μονάχους είναι κάποια από τα είδη προς εξαφάνιση, για την προστασία των οποίων μεριμνούν οι οικοτουρίστες. Ο οικοτουρισμός αναπτύχθηκε χάρη στην αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση κάποιου μέρους του πληθυσμού και περιλαμβάνει συχνά δράσεις για να διατηρηθούν καθαρές οι δασικές περιοχές και οι θαλάσσιες ακτές.

- 3) Ο Γαστρονομικός Τουρισμός (Gastronomic Tourism) είναι ένας ανερχόμενος κλάδος στον οποίο κυριαρχεί η κουλτούρα της τοπικής κουζίνας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, το 44% των τουριστών θεωρεί το φαγητό ως ένα από τα πιο σημαντικά κίνητρα για να ταξιδέψει σε μία χώρα. Χαρακτηρίζεται ως ο τουρισμός που πραγματοποιείται από ενδιαφερόμενους, ώστε να γνωρίσουν την γαστρονομία του τόπου. Σύμφωνα με τον ορισμό του διάσημου Γάλλου γαστρονόμου του 18ου αιώνα Ζαν-Αντέλμ Μπριγιό-Σαβαρέν, «Γαστρονομία είναι η γνώση και η κατανόηση όλων όσων σχετίζονται με την διατροφή του ανθρώπου». Περιλαμβάνει την διακόσμηση του πιάτου, την παρουσίαση του τραπέζιου, την αισθητική του εδεσματολογίου, την αισθητική του χώρου και την τελετουργία του σερβιρίσματος. Έτσι, ο γαστροτουρισμός περιλαμβάνει επίσκεψη σε οινοποιεία, επίσκεψη και αγορά προϊόντων από παραγωγούς, παρακολούθηση σεμιναρίων γευσιγνωσίας ή παραγωγής, συμμετοχή σε μαθήματα μαγειρικής, επισκέψεις σε εκθέσεις, κ.ά. Υπάρχουν άνθρωποι που ταξιδεύουν σε έναν προορισμό ειδικά μόνο γι' αυτό το λόγο δηλαδή να γνωρίσουν την τοπική κουζίνα ή να δοκιμάσουν το πιάτο ενός διάσημου σεφ (Mitchell & Hall, 2003). Αυτό αποδεικνύεται από τις μελέτες (Charters & All-Knight, 2002, Hall & Macionis) όπου έδειξαν ότι υπάρχουν τουρίστες που ταξιδεύουν σε διάφορους διάσημους γαστρονομικούς προορισμούς όπως η Σαντορίνη στην Ελλάδα, η Λυόν στη Γαλλία, η Τοσκάνη στην Ιταλία και η Μαδρίτη στην Ισπανία με μία ευρεία ποικιλία κρασιών και γκουρμέ φαγητών, αλλά και άλλες χώρες όπως Γερμανία, Αμερική, Αυστραλία κ.ά.
- 4) Οι πόλεις συχνά αυτοπροσδιορίζονται από την ιστορία τους, η οποία περιέχει πολλές φορές κάποια δραματικά γεγονότα, τα οποία έχουν αφήσει τα σημάδια τους σε αυτές, είτε για κοινωνικούς ή πολιτικούς λόγους. Έτσι, οι πόλεις μακροχρόνια μέσα από την δικιά τους ιστορική μνήμη έχουν να παρουσιάσουν το δικό τους «σκοτεινό» αφήγημα με αυθεντικά χαρακτηριστικά, τα οποία τα τελευταία χρόνια, αποτελούν πόλο έλξης για ένα νέο εναλλακτικό τουριστικό ρεύμα, αυτό του Σκοτεινού Τουρισμού (Dark Tourism) ή Τουρισμού Ιστορικού Μνήμης. (Δανιηλίδου, 2022)

Χαρακτηριστικά παραδείγματα προορισμών αξιοποίησης αυτού το είδους τουρισμού είναι :

- 1) Η Σπιναλόγκα και το Οχυρό Ρούπελ στην Ελλάδα,
- 2) Το Άουσβιτς στην Πολωνία,
- 3) Το Τσερνόμπιλ στην Ουκρανία,
- 4) Το Κολοσσαίο στη Ρώμη,
- 5) Το Μουσείο Ολοκαυτώματος στην Ουάσινγκτον,
- 6) Το «Peace Memorial Park» στη Χιροσίμα,
- 7) Το «Ground Zero» και οι Δίδυμοι Πύργοι στη Νέα Υόρκη,

καθώς και αρκετοί άλλοι προορισμοί εξίσου εντυπωσιακοί με ανατριχιαστική κρυμμένη ιστορία.

5) Ο Θρησκευτικός Τουρισμός (Religious Tourism) ανήκει στον εναλλακτικό τουρισμό και, σύμφωνα με το Ελληνικό Υπουργείο Τουρισμού, αφορά όλες εκείνες τις τουριστικές δραστηριότητες που σχετίζονται με την διενέργεια ενός ταξιδιού από μεμονωμένα άτομα ή οργανωμένες ομάδες, σε τόπους, χώρους και μνημεία θρησκευτικής σημασίας για λόγους θρησκευτικού, πολιτιστικού, εκπαιδευτικού ή/και ενημερωτικού ενδιαφέροντος. Τέλος, όταν το παραπάνω σύνολο δραστηριοτήτων διενεργείται με κεντρικό κίνητρο το προσκύνημα ή/και τη συμμετοχή σε θρησκευτικές τελετές ή/και την εκπλήρωση ενός τάματος, τότε πρόκειται για Προσκυνηματικό Τουρισμό. (Υπουργείο Τουρισμού, 2018) Χαρακτηριστικά παραδείγματα θρησκευτικού τουρισμού στην Ελλάδα είναι :

- 1) Ο Ιερός Ναός Ευαγγελίστριας στην Τήνο,
- 2) Η παλαιά Μητρόπολη της Βέροιας,
- 3) Η εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα στην Κέρκυρα,
- 4) Ο Ιερός Ναός Παναγίας Σουμελά στη Βέροια, και
- 5) Η Ιερά Μονή Αγίου Ραφαήλ στη Μυτιλήνη.

6) Ο Τουρισμός Υγείας αποτελεί μία συνεχώς αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού και αφορά άτομα που ψάχνουν εναλλακτικές μεθόδους για την αποκατάσταση της σωματικής και της ψυχικής τους υγείας. Αυτό το είδος τουρισμού συνήθως έχουν ανάγκη τα άτομα τρίτης ηλικίας και περιλαμβάνει τον ιαματικό τουρισμό, τον τουρισμό ευεξίας και τον ιατρικό τουρισμό. (Καραμπουρνιώτης, 2018). Ο Ιαματικός Τουρισμός αναφέρεται σε δραστηριότητες των τουριστών σε μονάδες ιαματικής θεραπείας, κέντρα ιαματικού τουρισμού, θαλασσοθεραπείας και αναζωογόνησης. Άτομα τρίτης ηλικίας, αλλά και νεαρά άτομα, επιλέγουν συχνά τις ιαματικές πηγές, οι οποίες προσφέρουν πολλά είδη υδροθεραπείας. Κάποιοι παγκόσμιοι προορισμοί είναι το Βέλγιγκραντ στην Βουλγαρία, τα Λουτρά Πόζαρ στην Ελλάδα κ.ά. Επίσης, ο Τουρισμός Ευεξίας αφορά την πρόληψη των ασθενειών, την αποκατάσταση και τη βελτίωση της σωματικής υγείας και την ενίσχυση της ποιότητας ζωής των ατόμων και περιλαμβάνει άτομα που ταξιδεύουν αποκλειστικά για λόγους ευεξίας ή εντάσσουν τις θεραπείες ευεξίας στα πλαίσια του ταξιδιού τους. Σύμφωνα με το Medical Tourism Association, ο Ιατρικός Τουρισμός σχετίζεται με τη μεταφορά των ενδιαφερομένων σε πλήθος προορισμών με στόχο να λάβουν ιατρική, οδοντιατρική και χειρουργική φροντίδα σε παρόμοια, ή ακόμα και σε καλύτερα επίπεδα από εκείνα που επρόκειτο να λάβουν στη χώρα τους. Τα ταξίδια αυτά πραγματοποιούνται είτε λόγω κόστους είτε λόγω ευκολίας στην πρόσβαση, αλλά ιδιαίτερα λόγω της παροχής καλύτερης ποιότητας υπηρεσιών. Αυτή η μορφή τουρισμού δεν σχετίζεται με επείγουσες καταστάσεις. (Μπόζκοβα, 2021)

7) Τέλος, ο Συνεδριακός Τουρισμός αποτελεί την δυναμική μορφή του εναλλακτικού τουρισμού και είναι η συμμετοχή και μετακίνηση πολλών ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα σε κάποιον προορισμό με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και την ενημέρωση σε επαγγελματικά θέματα. (Αντώνης, 2018) Στοχεύει στην προσέλκυση μεγάλου αριθμού ατόμων για λίγες μέρες σε ένα συγκεκριμένο τοπικό προορισμό, διευρύνοντας την τουριστική περίοδο και προβάλλοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου (πολιτιστικά, υπαίθρου κ.α.). Τα συνέδρια διακρίνονται σε τοπικά, εθνικά ή διεθνή και μπορούν να περιέχουν διαλέξεις, διασκέψεις, ημερίδες, σεμινάρια, συναντήσεις, συσκέψεις και φόρουμ, ενώ η θεματολογία τους ποικίλλει. (Υπουργείο

Τουρισμού, 2018) Τα τελευταία χρόνια, ο συνεδριακός τουρισμός αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς και αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της τουριστικής αγοράς σε διεθνές επίπεδο. Τέλος, στον συνεδριακό ανήκει ο επαγγελματικός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων και των εκθέσεων. (Καραμπουρνιώτης, 2018).

Κεφάλαιο 2 – Οικοτουρισμός και Βιώσιμη Ανάπτυξη

2.1. Προέλευση του όρου

Μέχρι πρόσφατα, υπήρχε σύγχυση σχετικά με την ετυμολογία του όρου «οικοτουρισμός», πράγμα που φαίνεται από το μεγάλο όγκο συγγραμμάτων γι' αυτόν. Για παράδειγμα, οι Orams (1995) και Hvenegaard (1994) γράφουν ότι ο όρος αυτός μπορεί να εντοπιστεί μόνο στα τέλη της δεκαετίας του 1980, ενώ άλλοι (Higgins 1996) λένε ότι μπορεί να εντοπιστεί στα τέλη της δεκαετίας του 1970 μέσα από τη δουλειά του Miller (1989) πάνω στην οικοανάπτυξη. Όμως ο όρος αυτός έχει εντοπιστεί πολύ νωρίτερα στη δουλειά του Hetzer (1965), ο οποίος τον χρησιμοποίησε για να εξηγήσει τη σχέση ανάμεσα στους τουρίστες και τα περιβάλλοντα και τις κουλτούρες με τα οποία αλληλοεπιδρούν.

Γενικά, υπάρχουν πολλές αναφορές στη σχέση προστασίας της φύσης και τουρισμού, πολύ νωρίτερα. Ο Lothar Machura (1954) ίσως ήταν ο πρώτος που έγραψε για «τη σχέση προστασίας φύσης και τουρισμού : με ιδιαίτερη αναφορά στην Αυστρία» και για το πώς ο τουρισμός θα μπορούσε να συνδυαστεί ή όχι με τη προστασία της φύσης.

Πάντως, φαίνεται να είναι γενικά αποδεκτό ότι ο οικοτουρισμός υπήρχε πολύ πριν την δεκαετία του 1980 στην πράξη, αν όχι σαν έννοια. Για παράδειγμα, οι Blangy και Nielson (1993) αναφέρουν ότι το ταξιδιωτικό τμήμα του Αμερικάνικου Μουσείου Φυσικής Ιστορίας πραγματοποιούσε ταξίδια φυσικής ιστορίας από το 1953. Ίσως τα καλύτερα παραδείγματα της εξέλιξης του οικοτουρισμού μπορούν να βρεθούν αρχές του 20^{ου} αιώνα στον τουρισμό της άγριας φύσης της Αφρικής και στο φυσιολατρικό τουρισμό στα μέσα του 19^{ου} αιώνα (Wilson, 1992).

2.2. Ορισμοί του Οικοτουρισμού – Βασικά χαρακτηριστικά και διαστάσεις – Διαφορές με μαζικό τουρισμό

Όπως έχει αναφερθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο Οικοτουρισμός (Ecological Tourism) αποτελεί εναλλακτική μορφή τουρισμού και ορίζεται ως ο «υπεύθυνος» τρόπος ταξιδιού που πραγματοποιείται σε φυσικές προστατευόμενες περιοχές και προωθείται από τουρίστες με οικολογική συνείδηση. Αυτό το είδος εναλλακτικού τουρισμού διαλέγουν τουρίστες που θέλουν τα καταλύματα τους να λειτουργούν σύμφωνα με κάποιους φιλικά προς το περιβάλλον κανόνες και την ίδια στιγμή να παρακολουθήσουν ή να συμμετέχουν σε δράσεις που τους φέρνουν σε επαφή με το περιβάλλον. Επιπρόσθετα, να ασχοληθούν με οικολογικά ζητήματα, όπως είναι η προστασία της χλωρίδας, πανίδας και της θαλάσσιας ζωής. Ο οικοτουρισμός αναπτύχθηκε χάρη στην αυξανόμενη περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση κάποιου μέρους του πληθυσμού και περιλαμβάνει συχνά δράσεις για να διατηρηθούν καθαρές οι δασικές περιοχές και οι θαλάσσιες ακτές.

Σε άρθρο της, η Περιβαλλοντολόγος Ελεάννα Μάνεση αναφέρει ότι πρωταρχικός στόχος του οικοτουρισμού είναι ο σεβασμός στο φυσικό περιβάλλον, μέσω της προστασίας του, και η οικονομική στήριξη στην τοπική κοινωνία, εφόσον υπάρχει ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων στη περιοχή. Οι άνθρωποι που επιλέγουν τον οικοτουρισμό επιθυμούν είτε τη διασκέδαση με τις διάφορες δραστηριότητες αναψυχής που έχει οργανώσει ο τόπος, είτε τη συμμετοχή σε δραστηριότητες περιβαλλοντικών γνώσεων ή/και προγράμματα

περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, μέσω των οποίων αποσκοπούν να αναπτύξουν την περιβαλλοντική τους ευαισθητοποίηση. (Flowmagazine, 2012)

Όπως έχει αναφερθεί, στη διάρκεια των χρόνων αρκετοί επιστήμονες έχουν προσπαθήσει να περιγράψουν αυτό το πολυδιάστατο φαινόμενο, χωρίς ωστόσο να υπάρχει ακόμα και σήμερα κάποιος επίσημος ορισμός του. Κάποιοι από αυτούς είναι :

- «Ο οικοτουρισμός είναι μία μορφή τουρισμού που εμπνέεται κυρίως από τη φυσική ιστορία μιας περιοχής, αλλά και τις τοπικές πολιτιστικές παραδόσεις (indigenous cultures). Ο οικοτουρίστας επισκέπτεται σχετικά μη ανεπτυγμένες περιοχές με πνεύμα εκτίμησης, συμμετοχής και ευαισθησίας. Ο οικοτουρίστας κάνει συνετή χρήση των φυσικών πόρων και της άγριας ζωής και συνεισφέρει στην περιοχή που επισκέπτεται, μέσω εργασίας ή οικονομικών πόρων που διοχετεύονται κατευθείαν στην προστασία της φύσης και στην οικονομική ευημερία των ντόπιων.» (Ziffer, 1989 : 6)
- «Ο οικοτουρισμός είναι τουρισμός στη φύση που συμβάλλει στην προστασία της, διοχετεύοντας οικονομικούς πόρους στις προστατευόμενες περιοχές, δημιουργώντας θέσεις εργασίας για τις τοπικές κοινωνίες και προσφέροντας περιβαλλοντική εκπαίδευση.» (Boo, 1991 : 4)
- «Οικοτουρισμός είναι το περιβαλλοντικά υπεύθυνο ταξίδι και η επίσκεψη, σε σχετικά άθικτες φυσικές περιοχές, με στόχο την απόλαυση και εκτίμηση της φύσης (και τυχόν πολιτιστικών στοιχείων) που προωθεί την προστασία της φύσης, ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις στο περιβάλλον από τους επισκέπτες και προωθεί την ενεργή κοινωνικοοικονομική συμμετοχή των τοπικών πληθυσμών.» (Ceballos-Lascurain, 1993)
- «Οικοτουρισμός είναι τουρισμός στη φύση που επικεντρώνεται στη δημιουργία ευκαιριών για μάθηση, ενώ παράλληλα, αποφέρει οφέλη σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και διέπεται από τις αρχές της αειφορίας στη χρήση των φυσικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών πόρων.» (ForestryTasmania, 1994 : ii)
- «Οικοτουρισμός είναι το ταξίδι στη φύση που συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη.» (TES, 2000)

Ακόμη, η WWF Ελλάς θεωρεί τον οικοτουρισμό ως μία δυναμική διαδικασία που αναζητά την ισορροπία ανάμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος (φυσικού, ανθρωπογενούς, κοινωνικού και οικονομικού) και την ανάπτυξη, γι' αυτό και προτείνει τον παρακάτω ορισμό :

- «Οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός στη φύση ο οποίος, αντίθετα με το μαζικό τουρισμό, δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής όπου εφαρμόζεται, ενώ ταυτόχρονα προωθεί την προστασία του φυσικού, καταρχήν, αλλά και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση της συνοχής του κοινωνικού ιστού.»
- «Ο οικοτουρισμός περιλαμβάνει δραστηριότητες με βάση τη φύση, οι οποίες αυξάνουν την εκτίμηση και την κατανόηση των φυσικών και πολιτιστικών αξιών από τους επισκέπτες. Πρόκειται για εμπειρίες που είναι οικολογικά, οικονομικά και κοινωνικά βιώσιμες και συμβάλλουν στην ευημερία και τη διατήρηση των φυσικών περιοχών και των τοπικών κοινοτήτων στις οποίες πραγματοποιούνται.»

Ο πιο πρόσφατος όμως ορισμός για τον οικοτουρισμό έχει δοθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), ο οποίος τον ορίζει ως :

- Όλες τις μορφές τουρισμού, οι οποίες βασίζονται στη φύση, όπου το κύριο κίνητρο των τουριστών είναι η παρατήρηση και η εκτίμηση της φύσης, καθώς και των παραδοσιακών πολιτισμών που επικρατούν στις φυσικές περιοχές
- Μία εμπειρία/δραστηριότητα που περιλαμβάνει εκπαιδευτικά και ερμηνευτικά χαρακτηριστικά
- Μία εμπειρία/δραστηριότητα που οργανώνεται γενικά, αλλά όχι αποκλειστικά, από εξειδικευμένους τουριστικούς πράκτορες για μικρές ομάδες. Οι συνεργάτες παροχής υπηρεσιών στους προορισμούς τείνουν να είναι μικρές και τοπικές επιχειρήσεις
- Μία εμπειρία/δραστηριότητα που ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό-πολιτιστικό περιβάλλον
- Μία εμπειρία/δραστηριότητα που υποστηρίζει τη διατήρηση των φυσικών περιοχών, οι οποίες χρησιμοποιούνται ως attraction οικοτουρισμού για : α)την παραγωγή οικονομικών οφελών για τις κοινότητες υποδοχής, τους οργανισμούς και τις «αρχές» που διαχειρίζονται και προστατεύουν αυτές τις φυσικές περιοχές, β)την παροχή εναλλακτικών ευκαιριών απασχόλησης και εισοδήματος για τις τοπικές κοινωνίες, και γ)την αύξηση της ευαισθητοποίησης για τη διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών αγαθών, τόσο μεταξύ των ντόπιων όσο και των τουριστών.

Επομένως, γίνεται αντιληπτό, ότι όλοι οι παραπάνω ορισμοί κινούνται στο ίδιο επίπεδο και μάλιστα ο ένας συμπληρώνει τον άλλον. Σύμφωνα με αυτούς, λοιπόν, ο οικοτουρισμός εμπεριέχει κατά βάση τρία στοιχεία/διαστάσεις :

- Βασίζεται στη φύση
- Παρέχει περιβαλλοντική εκπαίδευση, και
- Έχει βιώσιμη διαχείριση

Πέρα από τις παραπάνω διαστάσεις/στοιχεία, ο οικοτουρισμός, σύμφωνα με τους Wallace και Pierce (1996), έχει έξι βασικές αρχές :

- Τη χρήση ενός τύπου που ελαχιστοποιεί τις αρνητικές επιδράσεις στο περιβάλλον και στους ντόπιους
- Την γνώση και κατανόηση των φυσικών και πολιτιστικών συστημάτων μιας περιοχής και την επακόλουθη εμπλοκή των επισκεπτών σε θέματα που επηρεάζουν αυτά τα συστήματα
- Την συντήρηση και διαχείριση των νόμιμα προστατευμένων αλλά και άλλων φυσικών περιοχών
- Την έγκαιρη και μακροχρόνια συμμετοχή των ντόπιων στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων, που καθορίζει το είδος και το ποσό του τουρισμού που θα έπρεπε να δεχτούν
- Την κατεύθυνση των οικονομικών και άλλων ωφελειών προς τους ντόπιους, οι οποίες όμως συμπληρώνουν και δεν καλύπτουν ή αντικαθιστούν παραδοσιακές πρακτικές (γεωργία, ψάρεμα, κοινωνικά συστήματα, κ.τ.λ.), και
- Την παροχή ειδικών ευκαιριών στους ντόπιους και τους υπαλλήλους του τουρισμού φύσης να χρησιμοποιήσουν και να επισκεφτούν φυσικές περιοχές και να μάθουν περισσότερο για τα «θαύματα» που άλλοι επισκέπτες έρχονται να δουν.

Βέβαια, η απουσία πολλών από αυτές τις αρχές και διαστάσεις του οικοτουρισμού συνέβαλε στη δημιουργία μιας επίπλαστης οικολογικής συνείδησης, μιας περιβαλλοντικής καιροσκοπίας και οικο-εκμετάλλευσης. (Donohoe & Needham, 2006).

Επιπρόσθετα, αυτή η μορφή εναλλακτικού τουρισμού έχει κάποια βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι :

- Η παρατήρηση της φύσης
- Η απόκτηση γνώσεων κατά τη διάρκεια του ταξιδιού για τις λειτουργίες και τη σημασία της φύσης
- Το ενδιαφέρον του επισκέπτη να μάθει για την προστασία της φύσης της περιοχής (αν είναι Εθνικό Πάρκο, περιοχή Natura κ.τ.λ.) και τον τρόπο διαχείρισής της
- Το ενδιαφέρον για συνεισφορά στην προσπάθεια προστασίας μιας περιοχής
- Η επιλογή καταλύματος που ανήκει σε ντόπιο και τοπικών προϊόντων, ώστε να διατηρούνται και να ενισχύονται οι θέσεις εργασίας του τόπου
- Ο σεβασμός στους κανόνες πρόσβασης σε ευαίσθητες περιοχές
- Η γνωριμία με μια προστατευόμενη περιοχή μέσω περιηγητικών διαδρομών. (GreenOliver, 2023)

Ως επί το πλείστον, πρόκειται για μία τουριστική δραστηριότητα με περιορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όμως ακόμη και σήμερα υπάρχει η αντίληψη ότι ο οικοτουρισμός ταυτίζεται με τον μαζικό τουρισμό και η λανθασμένη αυτή ταύτιση έχει προκαλέσει την λανθασμένη χρήση και εκμετάλλευσή του, οι οποίες έχουν δημιουργήσει πολλά προβλήματα σε φυσικές και ιστορικές τοποθεσίες, καθώς και στις τοπικές κοινωνίες των επισκεπτόμενων από τους οικοτουρίστες περιοχών. Ορισμένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα, που αξίζει να τονισθούν, είναι :

- 1) Η φθορά μονοπατιών
- 2) Η φθορά χώρων κατασκήνωσης
- 3) Τα απορρίμματα
- 4) Η πολυκοσμία
- 5) Οι επιπτώσεις από τα υπολείμματα που μένουν πίσω
- 6) Οι διαμάχες χρηστών
- 7) Τα προβλήματα από τα ανθρώπινα λύματα
- 8) Οι επιπτώσεις στην χλωρίδα/πανίδα
- 9) Η μόλυνση του νερού
- 10) Η υπερανάπτυξη
- 11) Οι απώλειες φυσικών κατοίκων περιοχής
- 12) Η ηχορύπανση και μόλυνση του αέρα
- 13) Οι αισθητικές επιπτώσεις
- 14) Η συλλογή αναμνηστικών και προσαναμμάτων
- 15) Υπερ-αλίευση και Υπο-αλίευση
- 16) Η διαταραχή ή/και καταστροφή των αμμόλοφων και των υφάλων
- 17) Η συμπίεση του εδάφους
- 18) Ο υψηλός κίνδυνος πυρκαγιάς
- 19) Οι καταστροφές σε αρχαιολογικά και ιστορικά μέρη(Πηγές : Cole, Peterson&Lucas, 1987, McNeely&Thorsell, 1989, Buckley&Pannell, 1990, Dowling, 1993, Wight, 1996c: WightP.,1997)

Αυτά και πολλά άλλα προβλήματα μπορούν να υποβαθμίσουν ή/και να καταστρέψουν τις φυσικές περιοχές και γενικά το περιβάλλον, τον πολιτισμό, την οικονομία της περιοχής. Γι' αυτό το λόγο, κρίνεται απαραίτητο οι ενδιαφερόμενοι για το συγκεκριμένο είδος τουρισμού να

ενημερώνονται και να μαθαίνουν συνεχώς για τους κανόνες και το νομικό πλαίσιο που εφαρμόζεται σε τέτοιου είδους προορισμούς. Μα πάνω απ' όλα, να σέβονται τους τόπους αυτούς και να λαμβάνουν μέτρα για να μειωθούν πολλές από τις αρνητικές παρεμβάσεις που προκαλούν οι επισκέπτες. (Γεωργούλη, 2007)

2.3. Μορφές του Οικοτουρισμού – Προφίλ Οικοτουριστών

Δεδομένης της ασάφειας που υπάρχει για την ιστορική προέλευση του οικοτουρισμού, σε αυτή την παράγραφο θα προσδιοριστούν οι βασικές αρχές του όρου, και ιδιαίτερα ο δεσμός ανάμεσα στον τουρισμό φύσης (nature tourism) και στον οικοτουρισμό. Για παράδειγμα, οι Laarman και Durst, στην πρώτη τους αναφορά για τον οικοτουρισμό, τον όρισαν ως έναν τουρισμό φύσης στον οποίο «ο ταξιδιώτης έλκεται από έναν προορισμό εξαιτίας του ενδιαφέροντος του ή ενός ή περισσότερων χαρακτηριστικών της φυσικής ιστορίας αυτού του προορισμού. Η επίσκεψη συνδυάζεται με εκπαίδευση, ψυχαγωγία και συχνά περιπέτεια» (Laarman & Durst, 1987 : 5).

Επίσης, αυτοί οι συγγραφείς ήταν ίσως οι πρώτοι που ανέφεραν τις σκληρές (hard) και μαλακές (soft) διαστάσεις του τουρισμού φύσης, βασισμένοι στη σωματική δυσκολία της εμπειρίας και ακόμη, στο επίπεδο του ενδιαφέροντος του τουρίστα στη φυσική ιστορία του τόπου. Οι Laarman και Durst αναφέρουν .ότι κάποια είδη οικοτουριστών είναι πρόθυμα να αντέξουν σε δύσκολες και επίπονες καταστάσεις κοντά στη φύση, ενώ άλλα όχι. Το να ζεις χωρίς ανέσεις συνδυάζεται με το να είσαι κοντά στη φύση, και φαίνεται να είναι 'μία πηγαία προδιάθεση του να φροντίζεις τη φύση' (Corral et al, 2017 : 291). Η έννοια του 'σκληρού' και 'μαλακού' οικοτουρισμού έχει εφαρμογή και στα κύρια και δευτερεύοντα αξιοθέατα ενός τόπου. Οι Corral, Szteren & Cassini (2017) ανακάλυψαν ότι μερικοί τουρίστες παραλίας στο Cabo Polonio (κύριο αξιοθέατο) της Uruguay άντεχαν αρκετές ημέρες χωρίς ηλεκτρισμό, τρεχούμενο νερό και μέσα μεταφοράς, αλλά επίσης μπορούσαν να περάσουν και πολύ χρόνο σε μία ηπειρωτική αποικία πτερυγιόποδων θηλαστικών (δευτερεύον αξιοθέατο).

Ο Weaver (2005) συμφώνησε με το χωρισμό των οικοτουριστών «μαλακούς» και «σκληρούς», αλλά θεώρησε ότι η απόσταση μεταξύ τους δεν είναι μεγάλη και ήταν λιγότερο αυστηρός με τους «μαλακούς» οικοτουρίστες. Έβγαλε το συμπέρασμα ότι οι θεωρητικά τέλει σκληροί τουρίστες είναι λιγότεροι και πηγαίνουν σε «δύσκολα», ανεξερεύνητα μέρη, μόνο αν έχουν επαρκή γνώση γι' αυτά. Αυτοί περνούν μεγάλο διάστημα στους προορισμούς αυτούς και προσπαθούν να έρθουν όσο πιο κοντά γίνεται στη φύση. Και άλλοι ερευνητές, ήδη από τα μέσα του '80, θεωρούν αυτό το είδος οικοτουρισμού σαν καλό οικοτουρισμό και σαν ένα διαφορετικό είδος τουρισμού που στηρίζεται στη φύση. Το πιο «μετριοπαθές» είδος τουρισμού, αντίθετα, σύμφωνα με τον Weaver, υποστηρίχτηκε ως μια πολύ καλύτερη μορφή τουρισμού απ' τον συμβατικό μαζικό τουρισμό, που χαρακτηρίστηκε από όσους στήριξαν τον εναλλακτικό τουρισμό, ως ολέθριος.

Σύμφωνα με τους Lawton και Weaver, τα χαρακτηριστικά του «σκληρού» και «μαλακού» οικοτουρισμού σαν ιδανικές μορφές είναι :

Φάσμα σκληρού οικοτουρισμού (δραστήριος οικοτουρίστας) :

1. Ταξίδια που διαρκούν πολύ
2. Μεγάλη προσκόλληση στην επαφή με τη φύση

3. Μικρός αριθμός τουριστών σε κάθε εξόρμηση
4. Βιωσιμότητα βελτίωσης
5. Συγκεκριμένοι τουριστικοί προορισμοί
6. Δραστήριοι τουρίστες
7. Ελάχιστες παροχές ή και καθόλου
8. Τονίζεται η ατομική συμμετοχή

Φάσμα μαλακού οικοτουρισμού (παθητικός οικοτουρίστας) :

1. Ταξίδια μικρής διάρκειας
2. Όχι μεγάλη επαφή με τη φύση
3. Μεγάλος αριθμός ταξιδιωτών
4. Βιωσιμότητα σταθερής κατάστασης
5. Πολύπλευροι ταξιδιωτικοί στόχοι
6. Σωματικά παθητικοί τουρίστες
7. Παροχές
8. Δίνεται έμφαση στην ερμηνεία(Πηγή : Lawton & Weaver : Weaver D., 2001)

Πιο αναλυτικά, ο σκληρός οικοτουρισμός περιλαμβάνει δραστήριους οικοτουρίστες, οι οποίοι είναι λίγοι στον αριθμό και αγαπούν τη φύση, κάνουν μακροχρόνια εξειδικευμένα ταξίδια, επιζητούν λίγες παροχές και έχουν άμεση επαφή με τη φύση. Ενώ ο μετριοπαθής οικοτουρισμός περιλαμβάνει τουρίστες που βιώνουν σύντομες οικοτουριστικές εμπειρίες, μόνο σαν μέρος ενός μεγαλύτερου ταξιδιού με περισσότερους και διαφορετικούς απ' τον οικοτουρισμό στόχους. Οι τουρίστες αυτοί θέλουν υψηλές παροχές και συνήθως επηρεάζονται και παροτρύνονται από άλλους για να έρθουν σε επαφή με τη φύση. Μια μεγάλη διαφορά ανάμεσα τους είναι ότι οι «μετριοπαθείς» οικοτουρίστες αφήνουν το μέρος που επισκέφτηκαν όπως ήταν πριν, χωρίς να το βελτιώνουν καθόλου, όπως κάνουν οι «σκληροί» οικοτουρίστες, δωρεάν και με προσωπική εργασία. Ως προς τη διάρκεια, το στόχο και τις παροχές, ο «μαλακός» οικοτουρίστας μοιάζει σε πολλά με το μαζικό τουρίστα.

Ως προς τη μόρφωσή τους, οι οικοτουρίστες υπερέχουν από τους μαζικούς τουρίστες (Backman & Potts, 1993; Diamantis, 1998; Eagles & Cascagnette, 1995; Fennell & Smale, 1992; Hvenegaard & Deardon, 1998; Cleaver M., 2002) και επιζητούν μορφωτικές εμπειρίες (Wood, 2001; Cleaver M., 2002). Πιο έμπειροι, πιο μορφωμένοι με καλύτερη οικονομική κατάσταση και μέσης με μεγαλύτερης ηλικίας είναι οι Ευρωπαίοι οικοτουρίστες. Αυτοί είναι άνθρωποι που επηρεάζουν τους άλλους και ρωτάνε και συμβουλεύουν φίλους και γνωστούς για ταξιδιωτικούς προορισμούς (Herbert Hamele, 2004; TIES, 2005α).

Οι οικοτουρίστες κάνουν πιο μεγάλα και πιο πολλά ταξίδια απ' το μέσο τουρίστα επειδή έχουν πιο υψηλά εισοδήματα(Fennell & Smale, 1992; Hvenegaard & Deardon, 1998; Wight, 1996; Cleaver M., 2002). Σπαταλούν πιο πολλά χρήματα στους προορισμούς που επιλέγουν (Eagles & Cascagnette, 1995; Cleaver M., 2002), αλλά, ενώ οι οικοτουρίστες κάνουν ταξίδια σε πολυπληθείς οργανωμένες ομάδες (Boo, 1990; Fennell & Smale, 1992; Cleaver M., 2002), έχει παρατηρηθεί τελευταία ότι πιο πολλοί ταξιδεύουν μόνοι ή σα ζευγάρι (Wight, 1996; Cleaver M., 2002). Και μία άλλη έρευνα (Wight P., 1995α), έδειξε ότι το ποσοστό αυτών που ταξιδεύουν ως ζευγάρια είναι περίπου 60% και για τους καταναλωτές και για τους οικοτουρίστες. Οι

οικογένειες με παιδιά αποτελούν το 15% της έμπειρης αγοράς οικοτουριστών και το 26% των γενικών καταναλωτών.

Ο αριθμός ανδρών και γυναικών στις παραπάνω μελέτες ποικίλλει. Μερικές έρευνες αναφέρουν ότι οι άντρες είναι περισσότεροι (Fennell και Smale 1992, Backman και Potts 1993, Nababan και Aliadi 1993: Wight P., 1995a), ενώ οι Crook, Stewart και Repass 1992, Reingold 1993 ότι οι γυναίκες πλειοψηφούν ή ότι είναι και ένα μείγμα ανδρών και γυναικών (Boo 1990, Ingram και Durst 1987: Wight P., 1995). (Γεωργούλη, 2007)

2.4. Βιωσιμότητα (Sustainability)

Πολλοί ερευνητές επιχείρησαν να δώσουν διαφορετικούς ορισμούς και στη συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς να καταλήξουν σε ένα επίσημο ορισμό. Γίνεται κατανοητό όμως ότι η λέξη βιωσιμότητα περιλαμβάνει τα ρήματα διατηρώ και διαρκώ. Ο όρος αυτός ξεκίνησε να υπάρχει ήδη από το 1992 στην πρώτη Σύνοδο Κορυφής από τα Ηνωμένα Έθνη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, στο Ρίο ντε Τζανέιρο, όπου θεσπίστηκε ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη. Έτσι, γύρω από αυτόν ξεκίνησαν ενεργά οι συζητήσεις για το πως να επιτευχθεί η βιωσιμότητα στην καθημερινότητα των ανθρώπων, γνωρίζοντας βέβαια τη σημασία και τις επιπτώσεις της ανθρώπινης παρέμβασης στο περιβάλλον.

Ακόμη, παρακάτω παρατίθενται κάποιοι από τους ορισμούς που προσπάθησαν να δώσουν οι ερευνητές για την έννοια και το εύρος της λέξης βιωσιμότητα :

- «Η λέξη βιωσιμότητα αναφέρεται στην ικανότητα της κοινωνίας, του οικοσυστήματος ή κάθε άλλου ενεργού συστήματος να συνεχίσει να λειτουργεί απεριόριστα στο μέλλον χωρίς να υποχρεώνεται σε παρακμή από εξάντληση των βασικών πόρων.» (R. Gilman, Context Institute)
- «Βιωσιμότητα είναι το δόγμα ότι οικονομική αύξηση και ανάπτυξη πρέπει να λαμβάνουν χώρα και να διατηρούνται με την πάροδο του χρόνου μέσα στα όρια που θέτει η οικολογία με την ευρύτερη έννοια – με τις αλληλοσυσχετίσεις των ανθρώπινων υπάρξεων και των δραστηριοτήτων τους, τη βιόσφαιρα και τους φυσικούς και χημικούς νόμους που την κυβερνούν. Αυτό υπονοεί ότι η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική ανάπτυξη είναι συμπληρωματικές μάλλον παρά ανταγωνιστικές διεργασίες.» (W. D. Ruckelshaus, EPA, 1989).

2.4.1. Βιώσιμη ανάπτυξη (Sustainable development)

- «Η βιώσιμη ανάπτυξη καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες.» (Gro Harlem Brundtland, πρώην πρωθυπουργός της Νορβηγίας, 1987)

Στον όρο «βιώσιμη ανάπτυξη», οι Καρβούνης και Γεωργακέλλος (2003), έδωσαν δύο έννοιες. Σαν πρώτη έννοια, ισχυρίστηκαν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει τις ανάγκες που έχουν ιδιαίτερα οι κατώτερες κοινωνικές τάξεις στον κόσμο και αυτές πρέπει να καλύπτονται πρώτες, και σαν δεύτερη, αφορά την επέμβαση της τεχνολογίας και της κοινωνικής οργάνωσης στα όρια που έχει το περιβάλλον ώστε να καλύπτονται και να συνεχίζουν να καλυφθούν οι ανθρώπινες ανάγκες. (Καρβούνης, Γεωργακέλλος, 2003)

Τα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν είναι τίποτα άλλο παρά αντανάκλαση του πολιτισμού μας, με άλλα λόγια η μελλοντική βιωσιμότητα του πλανήτη «ακουμπά» πάνω στις βαθύτερες κοινωνικές αξίες που διέπουν την καθημερινή μας συμπεριφορά, άρα καθήκον όλων είναι η αναζήτηση της κατάλληλης στάσης ζωής που να οδηγεί στην αειφορία.

Προβλήματα, που δείχνουν πόσο αναγκαία είναι η ύπαρξη της αειφόρου ή βιώσιμης ανάπτυξης (sustainable development), είναι η έλλειψη ικανότητας του ανθρώπου να ελέγξει την κρίση του περιβάλλοντος και η διαφορά του επιπέδου ζωής μεταξύ των χωρών του κόσμου που συνεχώς αυξάνεται και είναι ορατή πια από όλους. Η έκθεση Brundland (“Our Common Future” – World Commission on Environment and Development, 1987) την οριοθέτησε ως την ανάπτυξη των επιδιώξεων της σημερινής γενιάς χωρίς αυτό να γίνεται εις βάρος των αναγκών των μελλοντικών γενεών. Γι’ αυτό το λόγο αποτελεί σήμερα τη «σωτήρια» λύση στην αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων.

2.4.2. Διεθνής Πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη

Ο Γεωργόπουλος, και συν. (2005, σ.700) επίσης τονίζουν πόσο σημαντική ήταν η Σύνοδος Κορυφής το 1992 στο Ρίο, καθώς χάρη σε αυτήν δημιουργήθηκαν προβληματισμοί από τους ηγέτες όλων των χωρών παγκοσμίως, οι οποίοι κατέληξαν σε κάποιες αποφάσεις που ονομάστηκαν «Agenda 21». Η «Agenda 21» αφορά ένα πρόγραμμα δράσης του 21^{ου} αιώνα, η οποία προτρέπει την ανθρωπότητα :

- Να μειώσει τη χρήση μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και φυσικών πόρων καθώς και την παραγωγή απορριμμάτων και ρύπανσης.
- Να προστατεύσει τα ευαίσθητα οικοσυστήματα.
- Να καταναίμει δικαιότερα τον πλούτο, τις ευκαιρίες και τις ευθύνες για το μέλλον ανάμεσα στο Βορρά και το Νότο, ανάμεσα σε χώρες και ανάμεσα στις κοινωνικές ομάδες κάθε χώρας με ιδιαίτερη έμφαση στις ανάγκες και τα δικαιώματα των φτωχών και μειονεκτικών ομάδων

Η επίτευξη αυτών των στόχων, σύμφωνα με την «Agenda 21», θα συμβεί μόνο με προσεγγμένα σχεδιασμένες, δημοκρατικές και συναινετικές διαδικασίες.

Η «Agenda 21» στοχεύει στην «αειφόρο ανάπτυξη», της οποίας η έννοια βασίζεται στους παρακάτω τέσσερις κύριους άξονες :

- Την προστασία του περιβάλλοντος
- Την πρόβλεψη για το μέλλον
- Την ποιότητα ζωής
- Την κοινωνική δικαιοσύνη (Γεωργόπουλος, και συν., 2005)

Για να συμβούν όλοι οι παραπάνω άξονες, η επιτροπή πρότεινε ότι είναι απαραίτητο να :

- Αναγεννηθεί η οικονομική ανάπτυξη
- Αλλάξει η ποιότητα της ανάπτυξης
- Εξυπηρετηθούν ουσιώδεις ανάγκες όπως εργασία, τροφή, ενέργεια, νερό και καθαριότητα
- Προστατευθεί και να βελτιωθεί η βάση των ανθρώπινων πόρων
- Αναπροσανατολιστεί η τεχνολογία και να διαχειριστεί τους κινδύνους, και

- Συνδυαστούν περιβάλλον και οικονομία στη λήψη αποφάσεων

Η βιώσιμη ανάπτυξη, μέσω του οικοτουρισμού, είναι ένα θέμα που απασχολεί τον κόσμο σήμερα. Πολλές χώρες έχουν εξασφαλίσει την περιφερειακή τους ανάπτυξη μέσω αυτής της τακτικής. Σύμφωνα με αυτήν, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι δυνατόν να συμβεί μέσω του οικοτουρισμού και της περιφερειακής ανάπτυξης ταυτόχρονα σε μια περιοχή. Οι διαστάσεις της οικοτουριστικής ανάπτυξης αναφέρονται στις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές πλευρές της τουριστικής ανάπτυξης και μία κατάλληλη ισορροπία, ανάμεσα σε αυτές τις διαστάσεις, πρέπει να θεμελιωθεί για να διατηρηθεί η μακροπρόθεσμη αειφορία της. (Bhuiyan et al, 2012).

2.4.3. Ευρωπαϊκή Πολιτική

Μεγάλο μέρος της περιβαλλοντικής νομοθεσίας που εφαρμόζεται στα κράτη-μέλη προέρχεται από ρυθμίσεις και κανόνες της Ε. Ένωσης. Η προστασία του περιβάλλοντος θεσμοθετείται στην Ε. Ένωση τόσο μέσα από το πρωτογενές, όσο και από το δευτερογενές δίκαιο. Η Ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική καλύπτει σήμερα σχεδόν το σύνολο των περιβαλλοντικών θεμάτων. Από το 1972 στη Σύνοδο Κορυφής στο Παρίσι το 1972 τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν να στραφούν στην προστασία του περιβάλλοντος, ζήτησαν δε από την Ε. Επιτροπή να εκπονήσει πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον. Το 1973 εγκρίθηκε το πρώτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον για την χρονική περίοδο 1973-1976. Σταδιακά το περιβάλλον εντάσσεται όλο και περισσότερο στις προτεραιότητες της ευρωπαϊκής πολιτικής, ενώ συνεχίζεται η έκδοση Προγραμμάτων Δράσης, σε τακτά χρονικά διαστήματα (1977, 1983, 1987, 1992, 2002, 2011, 2020).

Οι βασικές αρχές που διέπουν το ευρωπαϊκό δίκαιο και σχετίζονται με την υιοθέτηση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης είναι οι εξής :

- 1) Η αρχή της πρόληψης : Αποτελεί τη βάση της πολιτικής για το περιβάλλον. Αναφέρεται στο ότι είναι καλύτερη η πρόληψη της ζημιάς για τον πλανήτη που προκαλείται από τον άνθρωπο, από την προσπάθεια αποκατάστασης της. Η οδηγία 85/337 που αφορά τη διάγνωση των πολύπλευρων ζημιών για το περιβάλλον εκφράζει την αρχή της πρόληψης, αλλά και η Οδηγία 2004/35 για τις υποχρεώσεις προς το περιβάλλον και η Οδηγία 92/43 για την πραγματοποίηση του δικτύου NATURA 2000.
- 2) Η αρχή της αποκατάστασης : Ενισχύει την προηγούμενη αρχή. Αναφέρεται στα διορθωτικά ή θεραπευτικά μέτρα που επιβάλλεται να παρθούν σε περίπτωση που τα μέτρα πρόληψης δεν «λειτούργησαν» όπως αναμενόταν και προκλήθηκε ζημιά στο περιβάλλον, έτσι ώστε να το φέρουν στην πρότερη του κατάσταση.
- 3) Η αρχή της προφύλαξης : Η συγκεκριμένη αρχή αφορά τις προληπτικές ενέργειες που πρέπει να παρθούν ακόμη και σε περίπτωση που υπάρχει έλλειψη επιστημονικών αποδείξεων ότι κάποια ενέργεια βλάπτει το περιβάλλον. Και μόνο η ύπαρξη στοιχειοθετημένων επιστημονικών ενδείξεων για οικολογική ζημιά, είναι αρκετή για να παρθούν μέτρα εκ των προτέρων.
- 4) Η αρχή της φέρουσας ικανότητας : Επειδή υπάρχουν κάποια όρια μέχρι να διαταραχθεί η ισορροπία κάθε οικοσυστήματος και οι επιπτώσεις να είναι, μη αναστρέψιμες, αυτή η αρχή αναφέρεται στο κατά πόσο μπορεί μια περιοχή να

ανταπεξέλθει σε ένα αριθμό δραστηριοτήτων έτσι ώστε να μην προκληθούν ανεπανόρθωτες βλάβες.

- 5) Η αρχή της ενσωμάτωσης : Η αρχή αυτή προσπαθεί να ενσωματώσει λειτουργικά την περιβαλλοντική προστασία με τις υπόλοιπες πολιτικές που εφαρμόζονται, έτσι ώστε οι οικονομικές ενέργειες να έχουν θετικό αποτέλεσμα για το περιβάλλον. Ο πυρήνας αυτής της αρχής είναι το 6 της Συνθήκης του Άμστερνταμ σύμφωνα με την οποία η λήψη όλων των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης να γίνεται με γνώμονα την αποφυγή οποιασδήποτε βλάβης στο περιβάλλον.
- 6) Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» : Σύμφωνα με αυτή την αρχή, για να διορθωθεί κάθε βλάβη στο περιβάλλον, επιβαρύνεται αυτός που την δημιούργησε.

Οι αρχές που αναφέρθηκαν, συμπληρώνονται με αναλυτικές Οδηγίες, Κανονισμούς και Αποφάσεις μέσα στη νομοθεσία των κρατών-μελών έτσι ώστε να υπάρξει ένα νομοθετικό πλαίσιο για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη που θα έχει αποτέλεσμα. Όλες αυτές οι Οδηγίες κατά τις τέσσερις τελευταίες δεκαετίες αναφέρονται σε πολλά θέματα και εμπεριέχουν κανονισμούς για την ανακύκλωση, την ποιότητα του αέρα και του νερού, την προστασία της άγριας φύσης, αλλά και πιο γενικά θέματα όπως την επίδραση στο περιβάλλον, τους ελέγχους που πρέπει να γίνονται, την ελεύθερη «είσοδο» σε οικολογικά θέματα και την οικολογική σήμανση των προϊόντων.

Η Ελλάδα νομοθέτησε για την βιοποικιλότητα Ν.3937/2011 και συμπεριέλαβε πολλές δεσμεύσεις για το περιβάλλον από την ευρωπαϊκή νομοθεσία και άλλαξε τον προ-ισχύοντα νόμο (Ν1650/1986). Σκοπός του Νόμου είναι να συμπεριληφθεί στην τομεακή και αναπτυξιακή πολιτική της χώρας η προστασία της βιοποικιλότητας, για να εξασφαλιστεί η βιώσιμη ανάπτυξη. (Δημητριάδου, 2012)

2.4.4. Σχέση οικοτουρισμού και βιώσιμης ανάπτυξης

Η Kiper (2013, σ.782) αναφέρει σε βιβλίο της ότι ο τουρισμός μπορεί να είναι βιώσιμος αν η ανάπτυξη συναντάει τις ανάγκες των τουριστών και των ντόπιων κατοίκων, ενώ παράλληλα, προστατεύει τις μελλοντικές ευκαιρίες. Ο οικοτουρισμός προσφέρει οφέλη στους ντόπιους κατοίκους, προστασία του περιβάλλοντος, ανάπτυξη και εκπαιδευτικές εμπειρίες. Ο οικοτουρισμός είναι μία βιώσιμη μορφή του τουρισμού φύσης. Ο οικοτουρισμός είναι συνδυασμός τουρισμού και προστασίας του περιβάλλοντος, με σκοπό να ωφελήσει τις τοπικές κοινωνίες, επικεντρώνοντας ιδιαίτερα στη βιωσιμότητα (Myburgh & Saayman, 2002).

Οι αξίες του φύσης και του πολιτισμού μιας περιοχής είναι η βάση του οικοτουρισμού. Αυτές οι αξίες είναι η γεωγραφική θέση, οι συνθήκες του μικροκλίματος, η ύπαρξη νερού, οι φυσικές ομορφιές, η ύπαρξη φυσικής βλάστησης, η ύπαρξη άγριας ζωής, η μορφολογία του εδάφους, το τοπικό φαγητό, τα φεστιβάλ και οι παρελάσεις, οι παραδοσιακές γεωργικές τακτικές, οι τοπικές τέχνες, η περιφερειακή ενδυματολογική κουλτούρα, τα ιστορικά γεγονότα και οι άνθρωποι, η ιστορική κληρονομιά, η αρχιτεκτονική ποικιλία, η παραδοσιακή μουσική, οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες κ.τ.λ. (Gerry, 2001; Lane, 1993, Lanquar, 1995; Soykan, 1999; Briassoulis, 2002, Catibog-Sinha & Wen, 2008; Mlynarczyk, 2002; Drzewiecki, 2001; Kiper, 2006).

Ο οικοτουρισμός θεωρήθηκε πανάκεια στη λύση πολλών από τα περιβαλλοντικά και οικονομικά προβλήματα των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, όμως άσχετα με το πόσο

υπεύθυνος κοινωνικά και περιβαλλοντικά είναι ο οικοτουρισμός στη θεωρία, στην πράξη παραμένει ριζωμένος στην τουριστική βιομηχανία. (Wall, 1997). Οι τουριστικές δραστηριότητες γενικά, μπορούν να δημιουργήσουν διάφορες αρνητικές επιδράσεις στο περιβάλλον, όπως α)υποβάθμιση των φυσικών πηγών, της βλάστησης, του μεγέθους του οικοτόπου, β)αύξηση της αποψίλωσης των δασών και γ)μείωση της ροής του νερού. Επομένως, για να μην συμβούν όλα αυτά χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή και τουριστικός σχεδιασμός, ώστε να εκπληρώνονται οι βασικές αρχές του οικοτουρισμού. (Kiper, 2013)

2.5. Οικολογικά καταλύματα

Υπάρχει παγκόσμια μεγάλη τάση στο βιώσιμο τουρισμό και στα νέα είδη διαμονής. Τα προσεχή χρόνια η στροφή στα καταλύματα περιλαμβάνει πιο φιλικά προς το περιβάλλον και πιο στοχευμένα είδη όπως :

- Περισσότερα «πράσινα» και οικολογικά καταλύματα
- Ανάπτυξη μεγάλων ξενοδοχείων που να περιλαμβάνουν εγκαταστάσεις όπως καζίνο, μαγαζιά, θέατρα, θεματικά πάρκα κτλ.
- Μεγαλύτερη εμφάνιση των boutique hotels
- «Έξυπνα» ξενοδοχεία με εξελιγμένη τεχνολογική επάρκεια, χρησιμοποιώντας τα εικονικά αποτυπώματα των επισκεπτών με στόχο να λειτουργούν όλες οι υπηρεσίες όπως check-in-/out, χρεώσεις κτλ.

Γενικά στον κλάδο της φιλοξενίας αυξάνεται συνεχώς το πλήθος των καταλυμάτων που είναι πιο οικολογικά. Τα πράσινα «οικολογικά» καταλύματα μειώνουν τα κόστη για τους ξενοδόχους, δεν καταστρέφουν το περιβάλλον και γίνονται πηγή έλξης των οικοτουριστών. (Kariki, 2012) Βέβαια ο κλάδος του τουρισμού φοβάται να εφαρμόσει καινοτόμους/αιεφόρους τρόπους, μήπως αντιμετωπίσει προβλήματα με την αστάθεια της παγκόσμιας οικονομίας και έτσι μειωθεί ο αριθμός πελατών. Αυτοί που σχεδιάζουν τον τουρισμό πρέπει να βάλουν δικλείδες ασφαλείας και να διασφαλίσουν το όφελος των τουριστικών περιοχών και των ντόπιων από τις νέες οικολογικές πρακτικές. Χρειάζεται οπωσδήποτε να δημιουργηθούν νέα είδη καταλυμάτων στα οποία υπάρχει η δυνατότητα μείωσης της καταναλωμένης ενέργειας που χρησιμοποιούν από 10-15%. Υπάρχουν πολλές βιώσιμες στρατηγικές για μείωση κατανάλωσης στο νερό και οφέλη από το waste management (Parrairi, 2017).Πρόσφατα παρατηρούμε άνοδο της τάσης για οικολογικά καταλύματα. Σύμφωνα με έρευνα του booking.com, το 2018 το 68% επέλεξε διαμονή σε πράσινο κατάλυμα, το 2017 το 65% και το 2016 το 62%. Η ενεργή ευαισθητοποίηση του κόσμου για το περιβάλλον αντιμετωπίζεται σαν ανθρωπιστική πράξη, αλλά επηρεάζεται και από τις καλές κριτικές των παροχών που προσφέρονται. (Rahman & Chen & Reynolds, 2020)

2.5.1. Οικολογικά τουριστικά σήματα

Τα σήματα αυτά χωρίζονται σε : α)ετικέτες περιβαλλοντικής ποιότητας για τουριστικούς προορισμούς και β)σήματα περιβαλλοντικής απόδοσης για τους φορείς παροχής τουριστικών υπηρεσιών. Μόνο μία ή δύο ετικέτες είναι πέρα από αυτές τις κατηγορίες. Η ετικέτα με τη Γαλάζια Σημαία για τις καθαρές παραλίες στην Ευρώπη και πιο πρόσφατα για τις μαρίνες, είναι ίσως το πιο γνωστό παράδειγμα ποιότητας προορισμού με οικολογικό σήμα. Το Εθνικό

Πρόγραμμα Διαπίστευσης Οικοτουρισμού της Αυστραλίας (NEAP), είναι ένα πολύ γνωστό παράδειγμα απόδοσης για το χειρισμό οικολογικού σήματος. Η διεθνής TUI καλύπτει τόσο τους προορισμούς όσο και τους φορείς εκμετάλλευσης, όπως και η Green Globe, η οποία δημιουργήθηκε από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Τουρισμού και Ταξιδιού. Ελάχιστες έρευνες έχουν γίνει για το πώς ανταποκρίνονται οι καταναλωτές σε οικολογικά σήματα τουρισμού διαφορετικών τύπων. Στην πράξη, η ποιότητα του προορισμού και η απόδοση του χειριστή είναι απίθανο να είναι ανεξάρτητη. Ένας περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένος τουρίστας είναι πιο πιθανό να φροντίσει να επιλέξει έναν tour operator, σχετικό με το περιβάλλον για να τον μεταφέρει σε μία ανέπαφη άγρια φύση, παρά σε μία μολυσμένη πόλη.

Επίσης, αυτά τα σήματα επηρεάζουν σημαντικά την επιλογή μιας επιχείρησης που είναι φιλική στο περιβάλλον από τους καταναλωτές. Αναδεικνύουν τη συγκριτική ανωτερότητα αυτών των επιχειρήσεων και βελτιώνουν τις παροχές προς τον καταναλωτή.

Μερικά παραδείγματα πιστοποιήσεων και οικολογικών σημάτων είναι :

- Το Πιστοποιητικό «ISO 14001», το οποίο εφαρμόζεται από οποιαδήποτε επιχείρηση και αποσκοπεί στη συστηματοποίηση της περιβαλλοντικής της διαχείρισης και παράλληλα στη βελτίωση της αποδοτικότητάς της.
- Το Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS – Eco Management & Auditing Scheme) αποτελεί ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης για όλες τις επιχειρήσεις, ανεξαρτήτου μεγέθους και κλάδου, με σκοπό τον έλεγχο, την τεκμηρίωση και τον περιορισμό των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον.
- Το Ευρωπαϊκό Οικολογικό Σήμα «ECOLABEL» βεβαιώνει επίσημα την ανωτερότητα ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας ως προς το περιβάλλον, αλλά για ορισμένες κατηγορίες μόνο. Δείχνει ότι οι καταναλωτές διαλέγουν αυτό το προϊόν ή υπηρεσία επειδή από τη δημιουργία μέχρι τη χρησιμοποίησή του είναι καλύτερο από τα άλλα.
- Το «Green Key» είναι ένα οικολογικό σήμα ποιότητας για τουριστικές μονάδες. Οι ιδιοκτήτες αυτών των μονάδων είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν κάποιες αρχές Περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Το όφελος γι' αυτούς είναι ότι μπορούν να διαφημίζουν την επιχείρησή τους χρησιμοποιώντας αυτό το σήμα (eco-label).
- Το σήμα «Green Globe», το οποίο έχει εισαχθεί στην αγορά ως πρότυπο για τη διαχείριση της αειφορίας στον τομέα του τουρισμού.

2.5.2. Κριτήρια οικολογικών καταλυμάτων

Ένα κατάλυμα, λοιπόν, για να θεωρηθεί «οικολογικό» (από τον αγγλικό όρο «Ecolodge») πρέπει να πληρεί τα εξής κριτήρια :

- Να είναι απόλυτα νόμιμο, ως προς τη χωροθέτηση, τους όρους δόμησης και λειτουργίας.
- Να λαμβάνει μέριμνα για τη διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της γύρω περιοχής.
- Να αξιοποιεί υφιστάμενα κτίρια ή να έχει τις ελάχιστες δυνατές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον κατά τη διάρκεια της ανέγερσης και της διαμόρφωσης του. Ιδίως στους παραδοσιακούς οικισμούς, πρέπει να αποφεύγεται η ανέγερση νέων κτιρίων.
- Να εντάσσεται αρμονικά στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, με κατάλληλη επιλογή αρχιτεκτονικής μορφής, εμπνευσμένης από την τοπική αρχιτεκτονική. Τον ίδιο σκοπό,

δηλαδή την αρμονική ένταξη, πρέπει να υπηρετεί η αρχιτεκτονική τοπίου και η εσωτερική διακόσμηση.

- Να εφαρμόζει μέτρα εξοικονόμησης νερού.
- Να προβλέπει για την προσεκτική διάθεση των υγρών και στερεών αποβλήτων.
- Να εφαρμόζει τις αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής για εξοικονόμηση ενέργειας.
- Να προσπαθεί να συνεργάζεται με τους ντόπιους (να χρησιμοποιεί υπαλλήλους από τον εκεί πληθυσμό).
- Να χρησιμοποιεί, όπου αυτό είναι εφικτό, ντόπια προϊόντα (υλικά, είδη διατροφής κλπ.) και τοπικές υπηρεσίες. Να αποφεύγεται, ιδιαίτερα, η χρήση τυποποιημένων προϊόντων σε ατομικές συσκευασίες (π.χ. βούτυρο, γάλα), που «κοστίζουν» σε παραγωγή απορριμμάτων και, επιπλέον, έχουν ακαλαίσθητη εμφάνιση και υποβαθμισμένη γεύση.
- Να ενημερώνει τους τουρίστες και τους υπαλλήλους για το πόσο σημαντικό είναι το μέρος και ο πολιτισμός του.
- Να δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να βοηθούν οικονομικά το φορέα διαχείρισης (εφόσον πρόκειται για εθνικό πάρκο), οργανώσεις για το περιβάλλον που δραστηριοποιούνται στην περιοχή ή δραστηριότητες που συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής και της διαφήμιση της.

2.6. Δραστηριότητες Οικοτουρισμού

Έχει αναφερθεί παραπάνω ότι ο οικοτουρισμός είναι μία υπεύθυνη ταξιδιωτική δραστηριότητα, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει και τη συμμετοχή σε οικολογικές δραστηριότητες. Σε αυτή την ενότητα, λοιπόν, αναφέρονται αναλυτικά αυτές οι δραστηριότητες, στις οποίες πολλοί άνθρωποι καταφεύγουν για ψυχολογικούς ή/και εκπαιδευτικούς λόγους.

Ο οικοτουρισμός επιτρέπει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, ακόμη και εκπαιδευτικά παιχνίδια, που εστιάζουν στα απλά με τα οποία ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να διασκεδάσει, παρατηρώντας τη φύση που τον περιβάλλει. Οι κύριες και πιο γνωστές δραστηριότητες που επιλέγουν οι ταξιδιώτες είναι το περπάτημα και η παρατήρηση της άγριας ζωής και του άγριου φυσικού τοπίου, όμως υπάρχουν κι άλλες επιλογές, οι οποίες είναι :

- Φωτογράφιση της άγριας ζωής
- Παρατήρηση δελφινιών/φαλαινών
- Ποδηλασία
- Βόλτα με άλογα
- Camping
- Αναρρίχηση
- Surf
- Καγιάκ
- Καταδύσεις
- Σπηλιές
- Yoga
- Αερόστατο
- Δενδροφύτευση
- Εθελοντισμός ,

τις οποίες επιλέγει μεγάλο ποσοστό οικοτουριστών.

2.7. Οικοτουριστικοί προορισμοί (Εξωτερικό και Ελλάδα)

Ο οικοτουρισμός, ιστορικά, έχει συνδεθεί με εξωευρωπαϊκούς προορισμούς. Σε μελέτη που πραγματοποίησε το Durrell Institute of Conservation & Ecology του Πανεπιστημίου του Kent, για το αγγλικό κράτος, το UK Department for International Development (Goodwin, et.al. 1998), έγινε παρουσίαση τριών περιπτώσεων προγραμμάτων οικοτουριστικής ανάπτυξης στη Νότια Ασία, τη Νοτιοανατολική Ασία και Νότια Αφρική. Διάλεξαν αυτές τις περιοχές γιατί αποτελούν διάφορα είδη φιλικών προς το περιβάλλον περιοχών και αναπτύσσονται όλο και περισσότερο τουριστικά. Ο αριθμός των επισκεπτών εκεί ανά έτος μεγαλώνει με μεγαλύτερο ρυθμό από τον αριθμό των τουριστών που αυξάνονται παγκόσμια. Επιδίωξη είναι να βρεθούν τρόποι να φτάσει στο μεγαλύτερο βαθμό το κέρδος από τον οικοτουρισμό και στις τρεις αυτές περιοχές και να μειωθούν στο ελάχιστο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Η πρώτη περιοχή είναι το Εθνικό Πάρκο Keoladeo, στην Ινδία. Μεγάλος αριθμός τουριστών μεταβαίνει εκεί κάθε χρόνο. Το πάρκο αυτό είναι μέρος του «Χρυσού Τριγώνου», δηλαδή του πιο επισκέψιμου οδοιπορικού στην Ινδία, που περιλαμβάνει το Νέο Δελχί, την Agra (όπου βρίσκεται το περίφημο Taj Mahal) και το Jaipur (με το Παλάτι των Ανέμων). Το Keoladeo είναι ένας τεχνητός υγρότοπος, σημαντικός για την πλούσια орnιθοπανίδα του και αναγνωρισμένος από τη συνθήκη Ramsar. Περί τα 364 είδη πουλιών έχουν καταγραφεί, ανάμεσα στα οποία βρίσκονται σημαντικά απειλούμενα είδη. Ο υγρότοπος πλημμυρίζει από τον Ιούλιο ως τον Σεπτέμβριο. Από τον Οκτώβριο η στάθμη του νερού κατεβαίνει σταδιακά ώσπου τον Ιούνιο σχεδόν ξηραίνεται εντελώς. Την εποχή της τουριστικής κίνησης η περιοχή που είναι πλημμυρισμένη καταλαμβάνει περίπου 10.000 στρέμματα. Καθώς δεν υπάρχουν επικίνδυνα ζώα σε αυτή την περιοχή, οι τουρίστες μπορούν να κυκλοφορήσουν χωρίς συνοδεία. Σημαντικός άξονας της τοπικής οικονομίας είναι η εκτροφή βοοειδών και βουβαλιών, καθώς ο χαρακτήρας της περιοχής είναι αγροτικός.

Το Εθνικό Πάρκο Komodo ανήκει σε ένα συγκρότημα νησιών στην Ινδονησία, τα Lesser Sundas, και περιλαμβάνει τρία νησιά, το Komodo, τη Rinca και το Padar, καθώς και μικρότερα νησάκια που βρίσκονται τριγύρω. Η συνολική έκταση του πάρκου είναι 1730.000 εκτάρια από τα οποία το 35% είναι ξηρά και το 65% είναι θάλασσα. Τα τρία αυτά νησιά έχουν απότομες ακτές, με πολλούς μικρούς κόλπους και κοραλλιογενείς υφάλους. Το πάρκο είναι γνωστό για ένα ενδημικό είδος σαύρας, τη Varanus Komodoensis. Υπολογίζεται ότι έχουν απομείνει περί τις 3.000 σαύρες στα νησιά αυτά. Το πάρκο περιλαμβάνεται στα αποθέματα βιόσφαιρας της UNESCO και ανακηρύχθηκε εθνικό πάρκο το 1980. Αγροτικοί οικισμοί υπάρχουν τόσο στην περιφέρεια όσο και μέσα στο πάρκο.

Το Εθνικό Πάρκο Gonarezhou βρίσκεται στη νοτιοανατολική Ζιμπάμπουε που μόλις πρόσφατα προσελκύει επισκέπτες. Σιγά σιγά αναπτύσσονται τουριστικά οι περιοχές εκεί που έχουν άγρια φύση. Από το Νοέμβριο μέχρι τον Απρίλιο έχουν καλοκαίρι με υψηλές θερμοκρασίες και υγρασία. (Το πρωί η ζέστη είναι μεγαλύτερη από 40 βαθμούς Κελσίου). Οι βροχές έχουν διακυμάνσεις κατά τη διάρκεια του έτους. Το μέρος διαθέτει πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Στο Gonarezhou καταμετρήθηκαν σχεδόν 1000 είδη χλωρίδας, 400 είδη ορνιθοπανίδας, 89 είδη θηλαστικών, 104 είδη ερπετών και αμφιβίων και 50 είδη ιχθυοπανίδας. Εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη ο ελέφαντας, η ζέβρα, ο ιπποπόταμος, η καμηλοπάρδαλη, το

λιοντάρι, η λεοπάρδαλη και ο γατόπαρδος. Σε ορισμένες προστατευόμενες περιοχές όμως, από την εποχή της εγκαθίδρυσης του καθεστώτος προστασίας, έγινε επανεισαγωγή κάποιων ειδών. Εξαιτίας της έλλειψης βροχών η αγροτική παραγωγή είναι πολύ περιορισμένη. Οι κύριες δραστηριότητες είναι η κτηνοτροφία και η εκτροφή θηραμάτων. Μετά το 1983 είχαμε δύο μεγάλες περιόδους ξηρασίας που είχαν σαν αποτέλεσμα να μειωθούν πολύ τα κτηνοτροφικά ζώα και να υπάρξει έλλειψη αγαθών. Το πάρκο έχει έκταση 505.300 εκταρίων και άνοιξε εκ νέου για το τουριστικό κοινό το 1994. Σε μικρή απόσταση δημιουργήθηκαν καταλύματα το 1996.

Βέβαια τα τελευταία χρόνια, όπου ο οικοτουρισμός αναπτύσσεται και εξελίσσεται, όλο και περισσότεροι οικοτουριστικοί προορισμοί προστίθενται. Όπως το Εθνικό Πάρκο Serengeti, το οποίο είναι μέρος της παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO από το 1981 και βρίσκεται στην πεδιάδα Serengeti, βόρεια της Τανζανίας, η οποία συνορεύει με την Κένυα. Ο ενδιαφερόμενος οικοτουρίστας μπορεί να δει κοπάδια από ζέβρες, γαζέλες, λιοντάρια και διάφορα άλλα ενδημικά αφρικανικά άγρια ζώα. Ακόμη, ο Κοραλλιογενής Ύφαλος στην Αυστραλία με πάνω από 150 είδη υποθαλάσσιων ζώων, τα Εθνικά Πάρκα Gunung Mulu και Kinabalu στην Μαλαισία, το Εθνικό Πάρκο στο νησί Jeju στην νότια Κορέα, το οποίο ανήκει επίσης στην UNESCO, τα νησιά Galapagos στο Εκουαδόρ με μοναδικά είδη φυτών και ζώων, το Εθνικό Πάρκο Manuel Antonio στην Κόστα Ρίκα, το καταπράσινο και γεμάτο ζωή δάσος του Αμαζονίου και τα Ιμαλάια στο Νεπάλ για τους λάτρεις της πεζοπορίας. (Traveloka, 2023)

Οι παραπάνω τοποθεσίες ανήκουν στους πιο γνωστούς οικοτουριστικούς προορισμούς εκτός της Ευρώπης. Από την άλλη πλευρά, στην Ευρώπη, έχουμε την Νορβηγία με τους μαγευτικούς καταρράκτες και τα καταπράσινα άγρια δάση, την Ισλανδία με τις ποικίλες οικοτουριστικές δραστηριότητες (MrHudson, 2023), την πόλη Gothenburg στη Σουηδία, την Ανδόρα για πεζοπορία, τις Άλπεις για σκι, σνόουμπορντ, πεζοπορία, ορεινή ποδηλασία και άλλες δραστηριότητες, την Αλβανία με τις εκπληκτικές Σπηλιές του Πελλούμπα, το Εθνικό Πάρκο Soomaa στην Εσθονία, η περιοχή της Λαπωνίας στην Φινλανδία, τα Δυτικά Νησιά της Σκωτίας με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και βιώσιμες νοοτροπίες, την Βοσνία-Ερζεγοβίνη με τους πολλούς ποταμούς της, στους οποίους μπορούν οι οικοτουρίστες να κάνουν rafting (mynatour, 2011), την περιοχή Galicia στην Ισπανία και την Πορτογαλία με το ήπιο μεσογειακό κλίμα να δίνει ευκαιρίες για πεζοπορία και ορειβασία.

Είναι γνωστό ότι μέρος της Ευρώπης αποτελεί και η Ελλάδα, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει παρουσιάσει μεγάλη ανάπτυξη του οικοτουρισμού. Κάποιες επιλογές ελληνικών οικοτουριστικών προορισμών παρουσιάζονται παρακάτω.

Πρώτος προορισμός είναι η περιοχή του Δάσους Δαδιάς – Λευκίμης – Σουφλίου, στο νομό Έβρου, διαθέτει ένα σπάνιο οικοσύστημα, που από παλαιότερα προσέλκυε επισκέπτες με επιστημονικό ενδιαφέρον για τη φύση. Τώρα, τα σαρκοβόρα πουλιά και η τροφική τους ενίσχυση μονοπωλούν το ενδιαφέρον των επισκεπτών και η περιοχή αυτή συγκαταλέγεται στους πιο προσφιλείς Ελληνικούς προορισμούς, αφού ετήσια πάνω από 50.000 επισκέπτες την επιλέγουν. Είναι ένα μέρος ξεχωριστού φυσικού κάλλους που έχει ανακηρυχθεί προστατευόμενη περιοχή (ππ) και από τους μείζονες βιότοπους της πανίδας που τείνει να εξαφανιστεί.

Το Δάσος Δαδιάς είναι Εθνικός Δρυμός με Ειδική Διάταξη του 1980 και από τότε απαγορεύτηκε η υλοτομία, που αποτελούσε βασική πηγή εσόδων για τους κατοίκους, στις περιοχές αυστηρής επιτήρησης του Δάσους. Σαν εναλλακτική λύση παρουσιάστηκε η

ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού. Μετά από 10 χρόνια καθυστερήσεων εκ μέρους του κράτους, άρχισαν να εφαρμόζονται τακτικές προς αυτή τη κατεύθυνση για ενίσχυση των οικονομικών των κατοίκων, οι οποίοι φάνηκαν αντάξιοι των περιστάσεων και πιστά τις νέες ρυθμίσεις για τον Εθνικό τους Δρυμό. Σταμάτησαν τις αντιδράσεις για τους περιορισμούς στην κοπή ξυλείας τελείως, όταν είδαν ότι η ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού έφερε αρκετά έσοδα.

Ο οικοτουρισμός στην περιοχή του Δάσους της Δαδιάς παρουσιάζει στην πιο ολοκληρωμένη του μορφή, τα βασικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την έννοια του οικολογικού τουρισμού, προστατεύοντας τη φύση και τη κοινωνική συνοχή του πληθυσμού.

- Χρησιμοποιήθηκε για να καλύψει τα έσοδα που χάθηκαν από την κοπή ξυλείας στους «πυρήνες» του Δάσους.
- Σαν δυνατό του σημείο προωθήθηκε το φυσικό περιβάλλον και τα σαρκοβόρα πτηνά.
- Βοηθά περισσότερο στην ανάπτυξη του χωριού Δαδιά, αλλά και στη γύρω περιοχή.
- Οι τουρίστες είναι αρκετοί ώστε να αρκούν για την ύπαρξη και οικονομική ευρωστία των οικολογικών καταλυμάτων.
- Συμβαίνει σε μέρος που προστατεύεται και στο οποίο γίνονται επιστημονικές έρευνες.
- Ακολουθούνται κανόνες φύλαξης του Δάσους.
- Η φύση αποδεικνύεται μέσω των άρτιων οικολογικών παροχών και εξαιρετικού προσωπικού.
- Ο πληθυσμός της περιοχής έχει ενεργό ρόλο στα μέτρα που εφαρμόζονται και στο χειρισμό του πράσινου τουρισμού.

Είδαμε πόσο σημαντικό οικολογικά είναι το Δάσος της Δαδιάς και ότι αρχικά συγκέντρωσε μικρό αριθμό τουριστών, κυρίως από το εξωτερικό. Η άνοδος τα τελευταία χρόνια της επισκεψιμότητας έγινε σιγά σιγά. Υπάρχει Οικοτουριστικό Κέντρο (ΟΚ) δίπλα από το χωριό Δαδιά με ξενώνες, μικρά ξύλινα καταλύματα και ενοικιαζόμενα δωμάτια, και αποτελεί μέρος εκκίνησης για πλήθος οικολογικών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνουν τόπο δραστηριότητες όπως :

- Επίσκεψη και ξενάγηση στο κέντρο ενημέρωσης,
- Επίσκεψη στα κλουβιά με τα τραυματισμένα αρπαχτικά,
- Επίσκεψη στο παρατηρητήριο
- Παρατήρηση πτηνών αλλά και όλης της γύρω φύσης
- Βόλτα στα σηματοδοτούμενα μονοπάτια
- Περιβαλλοντικά παιχνίδια, και
- Ποδηλασία βουνού με ενοικιαζόμενα ποδήλατα

Όσο για το αν οι τουρίστες στο Δάσος της Δαδιάς είναι πραγματικά οικοτουρίστες, αν τους παρατηρήσουμε δίνουν την εντύπωση των ήπιων οικοτουριστών, δηλαδή ή περνούν λίγο χρόνο ερχόμενοι σε επαφή με τη φύση και πραγματοποιούν λίγες οικοτουριστικές δραστηριότητες ή το κάνουν μόνο για κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, όχι πάντα. Μπορεί να είναι άτομα που συμμετέχουν σε μελέτες που γίνονται σε εκείνη την περιοχή, σε εκπαιδευτικά σεμινάρια, κ.ά. Αυτό που προσδοκείται να αλλάξει για να μετατραπούν σε οικοτουρίστες και να νοιαστούν πραγματικά για το περιβάλλον είναι το υψηλό επίπεδο παροχών που θα βρουν εκεί και η οικολογική πληροφόρηση και εκπαίδευση που θα δεκτούν. Βέβαια επειδή οι τουρίστες στην περιοχή είναι πολλοί, το αποτέλεσμα όλων αυτών των

ενεργειών είναι επόμενο να υποβαθμιστεί. Γι' αυτό πρέπει να ελέγχεται ο αριθμός των επισκεπτών.

Τέλος, το Δάσος της Δαδιάς με το σπάνιο οικοσύστημα του και η μεγάλη άνοδος οικότουριστών στη Δαδιά έπαιξαν έμμεσα σημαντικό ρόλο στην τουριστική άνοδο και των γύρω περιοχών, γιατί αυτές χρησιμοποιήθηκαν σαν κίνητρο οικότουριστικής ανάπτυξης και της γύρω περιοχής (π.χ. Σουφλί, Τυχερό). (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2020)

Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου (ΕΘΠΖ), που ιδρύθηκε το 1999, αποτελεί μια χαρακτηριστική περίπτωση προστατευόμενης περιοχής που συμπίπτει με περιοχή έντονης τουριστικής ανάπτυξης με χαρακτηριστικά μαζικού τουρισμού. Η Ζάκυνθος δέχεται περί τους 600.000 επισκέπτες το χρόνο, το 70% των οποίων διαμένει στην περιοχή του ΕΘΠΖ ή τη χρησιμοποιεί.

Στο Ρέθυμνο, το Φυσικό Πάρκο του Ψηλορείτη – Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO ιδρύθηκε το 2001. Το πάρκο αυτό επειδή παρουσιάζει τεράστιο πλούτο άγριας φύσης, φυσικής ομορφιάς και πολιτισμού μπήκε εξ αρχής στο Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Γεωπάρκων και λίγο αργότερα στο Δίκτυο των Γεωπάρκων, επιτυγχάνοντας έτσι την παγκόσμια αναγνώριση του τόπου αυτού. Όλοι οι φορείς του Πάρκου του Ψηλορείτη, των δήμων του και άλλοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία όλων των απαραίτητων μέσων για να ζουν οι ντόπιοι και να επισκέπτονται οι τουρίστες ένα ιδανικό εξωαστικό χώρο. Τώρα το πάρκο παίρνει μέρος σε όποια δράση γίνεται σε όλο τον κόσμο για να διατηρηθεί και να αναδειχθεί το κάλλος και η σημασία του φυσικού περιβάλλοντος, μέσα από τον οικότουρισμό και όποιο άλλο είδος μη μαζικού τουρισμού. Το Γεωπάρκο του Ψηλορείτη αναγνωρίστηκε ως Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO από το 2015. (psiloritispark, 2023). Είναι γεμάτο από παλαιοντολογικά κατάλοιπα, υδροφορείς, σπάνιες γεωμορφές, φαράγγια, σπήλαια, πετρώματα, ορυκτά, απολιθώματα. Η περιήγηση εκεί είναι ένα ταξίδι στην γεωλογική ιστορία της Ελλάδας. Πλήθος από είδη ζώων και φυτών ζουν μέσα σε αυτό το πάρκο όπου ταυτόχρονα ζεις τον πολιτισμό και τις συνήθειες των κατοίκων της περιοχής, τα ήθη και τα έθιμα τους (Συριανόγλου, 2008)

Επιπρόσθετα, άλλος ένας οικότουριστικός προορισμός στην Κρήτη είναι το Φαράγγι της Σαμαριάς, το οποίο έχει ενταχθεί στο Παγκόσμιο Δίκτυο Αποθεμάτων Βιόσφαιρας της UNESCO και περιλαμβάνει 16 χιλιόμετρα πεζοπορίας στην άγρια φύση. Ακόμη, ο Εθνικός Δρυμός στις Σπέτσες, ο οποίος έχει αναγνωρισθεί ως 'Διεθνής Προστατευόμενος Υδροβιότοπος' από τη Συνθήκη του Ραμσάρ το 1973 και το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο στην Αλόνησο, το οποίο αποτελεί καταφύγιο για τη μεσογειακή φώκια μονάχους-μονάχους. Τέλος, το Εθνικό Πάρκο της τεχνητής Λίμνης Κερκίνης, στις Σέρρες, η οποία λίμνη αποτελεί ένας από τους πιο σημαντικούς και σπάνιους υδροβιότοπους της Ελλάδας, διαθέτει πολλά είδη θηλαστικών, ενώ έχουν σημειωθεί σχεδόν 300 είδη πουλιών.

Κεφάλαιο 3 : Μελέτη Ζαγορίου – Παρουσίαση Ερωτηματολογίου και Σχολιασμός

3.1. Μελέτη του Ζαγορίου

Η μελέτη που θα παρουσιαστεί σ' αυτό το κεφάλαιο, αφορά μία ορεινή, αγροτική περιοχή της Ελλάδας, που βρίσκεται μέσα στα όρια ενός εθνικού πάρκου και, ταυτόχρονα, αποτελεί έναν από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στην Ελλάδα. Θα παρουσιαστούν οι οικοτουριστικές δραστηριότητες που μπορούν να κάνουν οι επισκέπτες στην περιοχή, το τοπίο, η λειτουργία των τοπικών επιχειρήσεων και φυσικά οι πολλοί τομείς βελτίωσης του τουριστικού προϊόντος που παρέχουν. Ας δούμε όμως πρώτα μερικές πληροφορίες για το Ζαγόρι.

3.2. Η ιστορία του Ζαγορίου

Εικόνα 3.2.

Το Ζαγόρι είναι περιοχή στην οροσειρά της Πίνδου, στην Ήπειρο, στη βορειοδυτική Ελλάδα. Αποτελείται από 47 χωριά, που ονομάστηκαν Ζαγοροχώρια, καλύπτει μία έκταση 1053 km². Έχει σχήμα ανεστραμμένου ισόπλευρου τριγώνου, του οποίου η νότια κορυφή αγγίζει την πρωτεύουσα του νομού, τα Ιωάννινα. Ο ποταμός Αώος και το όρος Τύμφη αποτελούν τη βόρεια πλευρά, η νοτιοανατολική πλευρά ακολουθεί τον ποταμό Βάρδα στο Μαυροβούνι κοντά στο Μέτσοβο και η νοτιοδυτική πλευρά σχηματίζεται από το όρος Μιτσικέλι (1810μ.). Επειδή το έδαφος της περιοχής παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία, η χλωρίδα και η πανίδα του είναι πολύ πλούσια. (Δρακοπούλου, 2011). Ο πληθυσμός της περιοχής είναι περίπου 3.700, από το οποίο προκύπτει μια πυκνότητα πληθυσμού 5 κάτοικοι ανά χιλιόμετρο, αντίθετα με το μέσο όρο των 73,8 κατοίκων σε ολόκληρη την Ελλάδα. Το ορεινό και το δύσβατο της περιοχής,

εκτός από μειονέκτημα, ήταν επίσης ένας καθοριστικός παράγοντας για την ασφάλεια και τη σταθερότητα της περιοχής. Οι Σαρακατσαναίοι, οι οποίοι κατοικούν σε ένα τμήμα της περιοχής, είναι σύμφωνα με τους αρχαιολόγους απευθείας απόγονοι των αυτόχθονων της περιοχής του Ζαγορίου κατά την Νεολιθική Εποχή, πριν την κάθοδο των Δωριέων.

Το Ζαγόρι ήταν μέρος του αρχαίου βασιλείου των Μολοσσών, μιας Ηπειρωτικής φυλής του βορά, η οποία πέτυχε να έχει τον έλεγχο ολόκληρης της περιοχής της Ηπείρου στα τέλη της Κλασικής Εποχής. Η Ολυμπιάδα, μητέρα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, καταγόταν από την αρχαία πόλη Μολοσσίδα, η οποία βρισκόταν στην περιοχή κοντά στην Κόνιτσα, όπου οι ποταμοί Βοϊδομάτης, Αώος και Σαραντάπορος ενώνονται. Σ' αυτό το σημείο ο βασιλιάς Πύρος έχτισε τα κάστρα του. Αργότερα, η Εγνατία Οδός που χτίστηκε από τους Ρωμαίους, περνούσε απ' αυτή την περιοχή. Κοντά στο χωριό Βίτσα υπάρχουν τα απομεινάρια του Νεολιθικού καταυλισμού των Μολοσσών, ο οποίος χρονολογείται ανάμεσα στον 9^ο και 4^ο αιώνα Π.Χ.

Στα χρόνια της βυζαντινής αυτοκρατορίας, λόγω της ασφάλειας που προσέφερε η περιοχή, παρέμειναν εκεί κατά καιρούς ομάδες στρατιωτών και έχτισαν χωριά. Την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας η περιοχή δεν πατήθηκε από τους κατακτητές. Παρά το αναμφισβήτητο πέρασμα των Σλάβων, που το μαρτυρούν αρκετά τοπωνύμια, οι μεταβολές που υπέστη το ανθρώπινο στοιχείο στο Ζαγόρι ήταν εξαιρετικά αργές και μας επιτρέπουν να μιλάμε για πληθυσμιακή συνέχεια. (Ασπιώτης, 2005)

3.3. Ο οικότουρισμός στο Ζαγόρι

Η αξιοσημείωτη φυσική και οικολογική αξία της περιοχής (εκεί υπάρχουν μερικά σπάνια είδη ζώων, όπως ο Βαλκανικός αίγαγρος) (Παραϊοαννου,2003) δεν είναι το μόνο στοιχείο που προσελκύει ένα μεγάλο αριθμό επισκεπτών από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Η περιοχή του Ζαγορίου αποτελεί μία από τις πιο καλά διατηρημένες ορεινές περιοχές της χώρας. Ακόμη, η τοπική αρχιτεκτονική, η οποία είναι μοναδική, είναι επηρεασμένη από την παράδοση και το φυσικό περιβάλλον. Η διατήρηση του αυθεντικού χαρακτήρα των κτισμάτων στο Ζαγόρι επιβάλλεται δια νόμου, αφού όλα τα κτίρια της περιοχής χτίζονται με τοπικά υλικά και σύμφωνα με την τοπική αρχιτεκτονική (WWF-Greece,2000).

Η ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος στο Ζαγόρι αναγνωρίστηκε ήδη από το 1973, με την ίδρυση του Εθνικού Πάρκου του Βίκου-Αώου (WWF-Greece,2000). Η ύπαρξη του Εθνικού Πάρκου καθιστά το Ζαγόρι πολύ κατάλληλο για την ανάπτυξη του οικότουρισμού και του αγροτικού τουρισμού, η οποία μπορεί να οδηγήσει στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Αυτό δεν υπονοεί μόνο μεγαλύτερη επαρκή περιβαλλοντική προστασία, αλλά και οικονομική ευημερία και βελτίωση της κοινωνικής συνοχής της τοπικής κοινωνίας (Τράκολης, 2001). Όμως, τα αποτελέσματα της έρευνας του Τράκολη (2001) έδειξαν ότι η ύπαρξη του Εθνικού Πάρκου Βίκου-Αώου δε θεωρήθηκε από τους κατοίκους σαν μία ευκαιρία ανάπτυξης του οικότουρισμού, αλλά σαν ένας περιορισμός των δραστηριοτήτων τους. Θεώρησαν ότι δεν τους ενημέρωσαν, δεν πήραν υπόψη τις απόψεις τους και δεν τους καθοδήγησαν. Τους αγνόησαν δηλαδή οι αρχές κατά τη διαδικασία σχεδιασμού του Πάρκου. Αυτό οδήγησε τους κατοίκους σ' έναν αριθμό παραβιάσεων (όπως λαθροθηρία, ψάρεμα, βόσκηση και παράνομη υλοτομία) μέσα στον πυρήνα του Πάρκου (Τράκολης, 2001). Αυτή η στάση τους δεν ευνόησε καθόλου οικονομικά την περιοχή, η οποία περιοχή της Ηπείρου (όπου ανήκει το Ζαγόρι) είναι

κατά μέσο όρο μια από τις φτωχότερες και πιο υποανάπτυκτες περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ανάπτυξη του τουρισμού στο Ζαγόρι ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970, όταν η οικολογική αξία και η φυσική ομορφιά της περιοχής έγιναν γνωστές στους ορειβάτες. Στη δεκαετία του 1980, κυρίως με πρωτοβουλία του Κράτους, ακολούθησε έντονη ανάπτυξη σε καταλύματα και τουριστικές υποδομές, πράγμα που έκανε το Ζαγόρι έναν από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς στην Ελλάδα (WWF-Greece,2000). Πολλοί τουρίστες κάνουν εκεί πεζοπορία, ορειβασία, καγιάκ, ράφτινγκ, ορεινή ποδηλασία. Επίσης, επισκέπτονται το Ζαγόρι για να θαυμάσουν το μοναδικό φυσικό και αρχιτεκτονικό τοπίο της περιοχής. (WWF-Greece,2000). Σήμερα, ο τουρισμός αποτελεί το κύριο έσοδο των ντόπιων, αν και έχει εποχιακό χαρακτήρα. Επίσης, αν και υπάρχει πληθώρα από ξενώνες και εστιατόρια στο Ζαγόρι, το τουριστικό προϊόν παρουσιάζει μικρή διαφοροποίηση. Ας μην ξεχνάμε βέβαια την οικονομική κρίση στην Ελλάδα, η οποία επηρέασε αρνητικά την τελευταία δεκαετία τον τουρισμό στην περιοχή του Ζαγορίου. Γι' αυτό το λόγο και δεν επεκτάθηκαν οι απαραίτητες υποδομές. Επίσης, έγινε φτωχός σχεδιασμός της γης με αποτέλεσμα αυτό να έχει άσχημο αποτύπωμα στο φυσικό περιβάλλον της περιοχής. (Drakoroulou, 2011).

Κεφάλαιο 4 : Μεθοδολογία της Έρευνας

4.1. Διαμόρφωση ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο είναι το σύνολο ερωτήσεων και αποτελεί όργανο έρευνας. Χρησιμοποιείται για να συλλέξει ο ερευνητής πληροφορίες για το θέμα με το οποίο ασχολείται και οι οποίες θα τον διευκολύνουν να βγάλει τα συμπεράσματα που τον ενδιαφέρουν. Μπορεί να σταλεί ταχυδρομικά, διαδικτυακά ή να δοθεί απευθείας απ' τον ερευνητή στους ερωτώμενους. Πρέπει να έχει σαφήνεια, προσεγμένη δομή, συνάφεια, να είναι σύντομο και φιλικό προς τους ερωτώμενους. Τα συμπεράσματα που θα ληφθούν από τη μελέτη του μπορεί να είναι κάθε είδους (να αφορούν την κοινωνία, την εργασία, τις συμπεριφορές, τα οικονομικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά).

Η οργάνωση του ερωτηματολογίου πρέπει να γίνεται πολύ προσεκτικά για να συλλεχθούν σωστά συμπεράσματα. Πρέπει να σχετίζεται άμεσα με το θέμα της έρευνας και να μην περιλαμβάνει περιττές ερωτήσεις. Ακόμη κι αν η επεξεργασία του γίνει με τον καλύτερο τρόπο και το σχέδιο δειγματοληψίας του είναι αποτελεσματικό, αν οι ερωτήσεις δεν έχουν σαφήνεια, συνοχή και λογική συνέχεια, τα συμπεράσματα θα είναι ελλιπή και λανθασμένα. Επίσης, οι επιλογές των απαντήσεων χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή για να οδηγήσουν στο σωστό στόχο τον ερευνητή.

Δεν πρέπει να είναι μεγάλο, γιατί θα κουράσει τους ερωτώμενους με αποτέλεσμα τα στοιχεία που θα δοθούν να μην είναι αξιόπιστα και να δυσκολέψουν τη διαμόρφωση σωστών συμπερασμάτων. Ούτε όμως να είναι πολύ σύντομα, γιατί και πάλι σε θα εξυπηρετήσουν το σκοπό τους, αν και είναι πιο ελκυστικό στους ερωτώμενους.

Οι ερωτήσεις που πρέπει να απαντήσουν γραπτά οι ερωτώμενοι είναι συνήθως συνδυασμός κλειστού και ανοικτού τύπου. Ανοικτού τύπου είναι αυτές που παρέχουν τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να αναπτύσσει όπως αυτός θέλει, χωρίς να έχει συγκεκριμένες επιλογές και αποτελούν έκφραση των απόψεων, των επιθυμιών, των εμπειριών και της συναισθηματικής του κατάστασης. Έχουν όμως το μειονέκτημα του ότι δίνουν μεγάλα περιθώρια στον ερωτώμενο να εκφραστεί, αλλά και για τον ερευνητή, να μην είναι αντικειμενικός στη δημιουργία συμπερασμάτων. Επίσης, μπορεί οι απαντήσεις που δίνονται να είναι πολύ σύντομες, οπότε να μην «καλύπτουν» την ερώτηση και τον ερευνητή.

Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου περιλαμβάνουν μία ερώτηση και διάφορες ανάλογες επιλογές απαντήσεων. Πρέπει λοιπόν οι ερωτώμενοι να διαλέξουν αυτή ή αυτές που θεωρούν πιο κατάλληλες σύμφωνα με τις απόψεις και τις προτιμήσεις τους. Πολλές φορές οι κλειστές ερωτήσεις είναι με τη μορφή κλίμακας και οι ερωτώμενοι πρέπει να τη βαθμολογήσουν ή να την αξιολογήσουν. Πολύ γνωστές και χρησιμοποιούμενες είναι η κλίμακα Stapel και η κλίμακα Likert.

Ένα πρώτο πλεονέκτημα των κλειστών ερωτήσεων είναι ότι δεν εμπεριέχει το στοιχείο της υποκειμενικότητας. Επίσης, απαντώνται χρονικά σύντομα και είναι εύκολες για τον ερευνητή στο να τις αξιολογήσει και να βγάλει τα συμπεράσματά του. Το πιο σοβαρό τους μειονέκτημα είναι ότι, αν οι απαντήσεις δεν είναι πλήρεις μπορεί να κάνουν τον ερευνητή να βγάλει λάθος συμπεράσματα για την έρευνα του.

4.2. Δομή ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο, που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων, αποτελείται από 26 ερωτήσεις και δομήθηκε σε δύο κύριες κατηγορίες. Η πρώτη ενότητα (ερωτήσεις 1-20) έχει σκοπό να διερευνήσει τις απόψεις των οικοτουριστών για την περιοχή του Ζαγορίου, τη διαμονή και τις δραστηριότητες που τους παρέχονταν, τα προβλήματα που αντιμετώπισαν και τις ελλείψεις που διαπίστωσαν σε παροχές, αλλά και τις πιθανές βελτιώσεις που προτείνουν. Η δεύτερη περιλαμβάνει έξι ερωτήσεις (1-6) και διερευνά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων (φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό επίπεδο, επαγγελματική κατάσταση, ετήσιο εισόδημα). Οι ερωτήσεις αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία, αν ληφθεί υπόψη το γενικότερο οικονομικό κλίμα που επικρατεί στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία.

Για το ερωτηματολόγιο, προτιμήθηκαν ερωτήσεις nominal variable (ονομαστική/ποιοτική μεταβλητή) και ordinal variable (διατάξιμη/ποσοτική μεταβλητή). Αναλυτικά το ερωτηματολόγιο παρουσιάζεται παρακάτω, έτσι όπως δόθηκε στους 160 ερωτώμενους.

Ερωτηματολόγιο για τα Ζαγοροχώρια της Ηπείρου

Α) Βασικές Ερωτήσεις:

1) Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε εκδρομές σε οικοτουριστικούς προορισμούς;

- 1 φορά,
- 2-3 φορές,
- 4-5 φορές,
- >5 φορές

2) Επιλέγετε διακοπές σε βουνό ή θάλασσα;

- Βουνό,
- Θάλασσα,
- Και τα δύο

3) Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί τα Ζαγοροχώρια;

- 1 φορά,
- 2-3 φορές,
- 4-5 φορές,
- >5 φορές

4) Ποιος ήταν ο λόγος της επίσκεψής σας στα Ζαγοροχώρια;

- Αναψυχή,
- Επαγγελματικός

5) Πόσες διανυκτερεύσεις κάνατε;

- Καμία,
- Μία,
- Δύο,
- Περισσότερες

6) Από πού πήρατε πληροφορίες για την περιοχή;

- ΜΜΕ,
- Ίντερνετ,
- Φίλοι,
- Διαφημιστικά φυλλάδια

7) Που μείνατε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού σας εκεί;

- Παραδοσιακά καταλύματα,
- Ξενοδοχεία,
- Επιπλωμένα διαμερίσματα,
- Bungalows

8) Ποιο μεταφορικό μέσο χρησιμοποιήσατε για τη μεταφορά σας;

- Αυτοκίνητο,
- Συγκοινωνία

9) Χιλιομετρική απόσταση του τόπου διαμονής;

- <50,
- 51-100,
- 101-150,
- >150

10) Κατά τη διαμονή σας στα Ζαγοροχώρια, προτιμήσατε να μείνετε σε οικολογικό κατάλυμα;

- Ναι,
- Όχι

11) Ποιο είναι το βασικό κριτήριο με το οποίο επιλέξατε οικολογικό κατάλυμα στα Ζαγοροχώρια;

- Να είναι νόμιμο,
- Να επιδιώκει συνεργασία με την τοπική κοινωνία,
- Να εντάσσεται αρμονικά στο φυσικό δομημένο περιβάλλον,
- Να εφαρμόζει τις αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής και την εξοικονόμηση ενέργειας,
- Άλλο...

12) Που βρήκατε πληροφορίες για το κατάλυμα σας;

- Ίντερνετ,
- ΜΜΕ,
- Ταξιδιωτικός οδηγός,
- Φίλοι

13) Πόσα χρήματα δαπανήσατε ανά άτομο και ημέρα (συμπεριλαμβανόμενης της διανυκτέρευσης);

- <50€,
- 51-100€,
- 101-150€,
- >150€

14) Ποιο χαρακτηριστικό στοιχείο του τόπου σας εντυπωσίασε;

- Ηρεμία,
- Ομορφιά του τόπου,
- Ποικιλότητα χλωρίδας και πανίδας,
- Καθαρός Αέρας

15) Πως αξιολογείτε τα χρήματα που δαπανήσατε σε σχέση με τις παρεχόμενες υπηρεσίες (σίτιση-στέγαση-δραστηριότητες, κλπ.); (likert)

- Πολύ λίγα,
- Λίγα,
- Κανονικά,
- Πολλά,
- Πάρα πολλά

16) Ποιες δραστηριότητες πραγματοποιήσατε στην περιοχή;

- Πεζοπορία,
- Αναρρίχηση,
- Καγιάκ,
- Ιππασία,
- Ποδηλασία,
- Ράφτινγκ

17) Ποια από τα παρακάτω αξιοθέατα επισκεφθήκατε;

- Βοϊδομάτης ποταμός,
- Κολυμπήθρες Πάπιγκο,
- Γεφύρι του Κόκκορη,
- Δρακόλιμνη Τύμφης,
- Φαράγγι Βίκου,
- Σκάλα Βραδέτου,
- Αρχαίος Οικισμός Βίτσας,
- Γεφύρι του Πλακίδα ή Καλογερικό,
- Ιερά Μονή Αγίας Παρασκευής (Μονοδένδρι)
- Άλλο...

18) Ποια προβλήματα αντιμετωπίσατε κατά τη διαμονή σας:

- Σκουπίδια,
- Πολυκοσμία,
- Φθορά μονοπατιών,
- Κακό οδικό δίκτυο,
- Άλλο...

19) Ποιες άλλες δραστηριότητες θα θέλατε να προσφέρονται στην περιοχή;

- Περιβαλλοντικές δράσεις για τους επισκέπτες,
- Προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης,
- Πολιτιστικές δραστηριότητες,
- Άλλο...

20) Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας (από 1-5):

	Καθόλου	Λίγη	Μέτρια	Μεγάλη	Πολύ μεγάλη
Ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις					
Μεταφορικό δίκτυο(Πρόσβαση στην περιοχή και τοπικό οδικό δίκτυο)					
Ποιότητα φαγητού					
Εμπορικά καταστήματα					
Φυσική και πολιτιστική κληρονομιά					
Εκθεσιακές και συνεδριακές εγκαταστάσεις					
Φιλοξενία του τοπικού πληθυσμού					
Ησυχία-ηρεμία					
Ασφάλεια					
Καθαρό προστατευμένο περιβάλλον					
Δραστηριότητες (που μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης)					

Β)Δημογραφικά Στοιχεία:

1)Φύλο

- Άνδρας,
- Γυναίκα

2)Ηλικία

- 18-25 έτη,
- 26-35 έτη,
- 36-45 έτη,
- 46-55 έτη,
- >55 έτη

3)Οικογενειακή κατάσταση

- Ελεύθερος/-η,
- Παντρεμένος/-η,
- Διαζευγμένος/-η,
- Χήρος/-α

4)Μορφωτικό επίπεδο

- Απόφοιτος Γυμνασίου,
- Απόφοιτος Λυκείου,

- Απόφοιτος Ι.Ε.Κ.-Τ.Ε.Ε.,
- Απόφοιτος Τ.Ε.Ι.-Α.Ε.Ι.,
- Κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος,
- Κάτοχος Διδακτορικού Διπλώματος

5)Επαγγελματική κατάσταση

- Δημόσιος Υπάλληλος,
- Ιδιωτικός Υπάλληλος,
- Ελεύθερος Επαγγελματίας,
- Συνταξιούχος,
- Μαθητής/Φοιτητής,
- Άνεργος

6)Ετήσιο εισόδημα

- <10.000,
- 10.000-15.000,
- 15.001-20.000,
- 20.001-25.000,
- >25.000 ευρώ

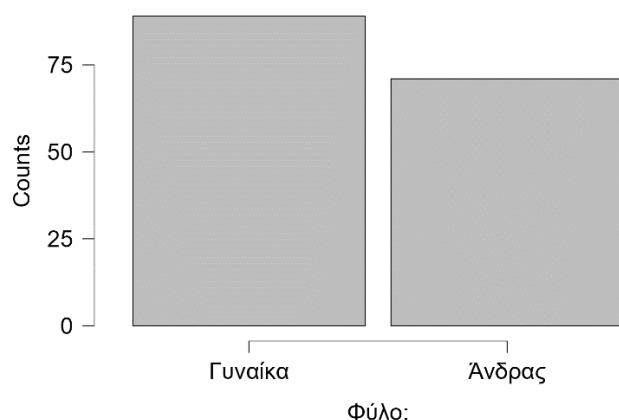
Κεφάλαιο 5 : Αποτελέσματα της έρευνας

Σε πρώτη φάση θα σχολιαστεί η δεύτερη ενότητα του ερωτηματολογίου, η οποία αποτελείται από έξι ερωτήσεις και αφορά τα δημογραφικά στοιχεία των οικοτουριστών, το φύλο, την ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, την επαγγελματική κατάσταση και το ετήσιο εισόδημα. Για τη δημιουργία των πινάκων και διαγραμμάτων χρησιμοποιήθηκαν τα προγράμματα Jasp και Excel.

Όσον αφορά το πρώτο, γίνεται φανερή η διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στα δύο φύλα, όπου το ποσοστό των ανδρών είναι κατά 11,2% λιγότερο από το ποσοστό των γυναικών. Συγκεκριμένα, το 44,4% αποτελούν οι άνδρες και το 55,6% οι γυναίκες.

Πίνακας 5.1. : Πίνακας Συχνοτήτων για Φύλο

Frequencies for Φύλο:				
Φύλο:	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Άνδρας	71	44.375	44.375	44.375
Γυναίκα	89	55.625	55.625	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.1. : Γράφημα Κατανομής για Φύλο

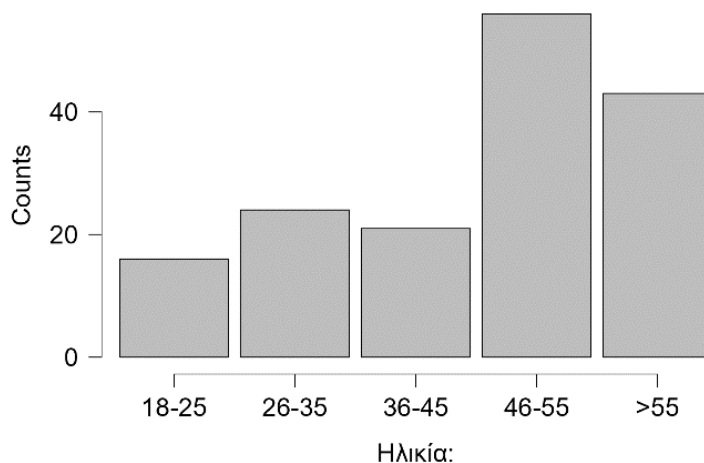
Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα, παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (35% των ερωτώμενων) βρίσκεται ανάμεσα στις ηλικίες 46 και 55, το 26,9% είναι πάνω από 55 χρονών, το 15% είναι μεταξύ 26 και 35 έτη, το 13,1% ανάμεσα στα 36 και 45 χρόνια και το 10% είναι από 18 έως 25 έτη.

Πίνακας 5.2. : Πίνακας Συχνοτήτων για Ηλικία

Frequencies for Ηλικία:				
Ηλικία:	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
18-25 έτη	16	10.000	10.000	10.000
26-35 έτη	24	15.000	15.000	25.000
36-45 έτη	21	13.125	13.125	38.125
46-55 έτη	56	35.000	35.000	73.125
>55 έτη	43	26.875	26.875	100.000

Frequencies for Ηλικία:			
Ηλικία:	Frequency	Percent Valid	Percent Cumulative
Missing	0	0.000	
Total	160	100.000	

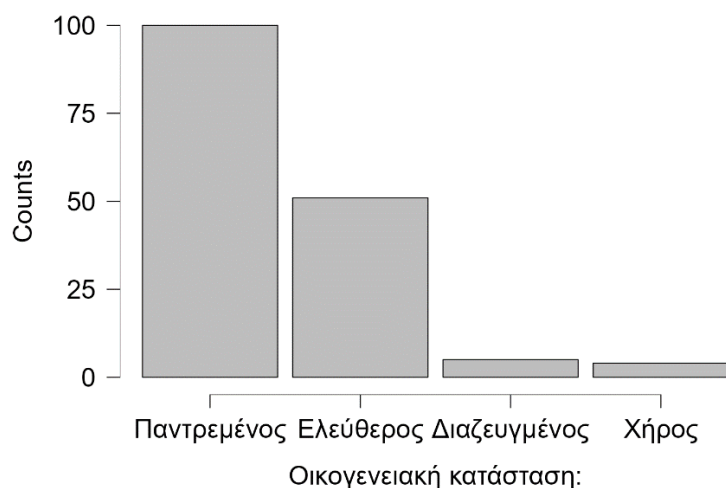

Γράφημα 5.2. : Γράφημα Κατανομής για Ηλικία

Επιπλέον, σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των οικοτουριστών είναι εμφανές ότι οι περισσότεροι είναι παντρεμένοι/-ες, σε ποσοστό 62,5%, ενώ ποσοστό 31,9% κατέχουν όσοι ερωτώμενοι είναι ελεύθεροι/-ες. Μικρά ποσοστά κατέχουν οι επιλογές διαζευγμένος/-η και χήρος/-α, με 3,1% και 2,5% αντίστοιχα.

Πίνακας 5.3. : Πίνακας Συχνοτήτων για Οικογενειακή Κατάσταση

Frequencies for Οικογενειακή κατάσταση:				
Οικογενειακή κατάσταση:	Frequency	Percent Valid	Percent Cumulative	Percent
Διαζευγμένος/-η	5	3.125	3.125	3.125
Ελεύθερος/-η	51	31.875	31.875	35.000
Παντρεμένος/-η	100	62.500	62.500	97.500
Χήρος/-α	4	2.500	2.500	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

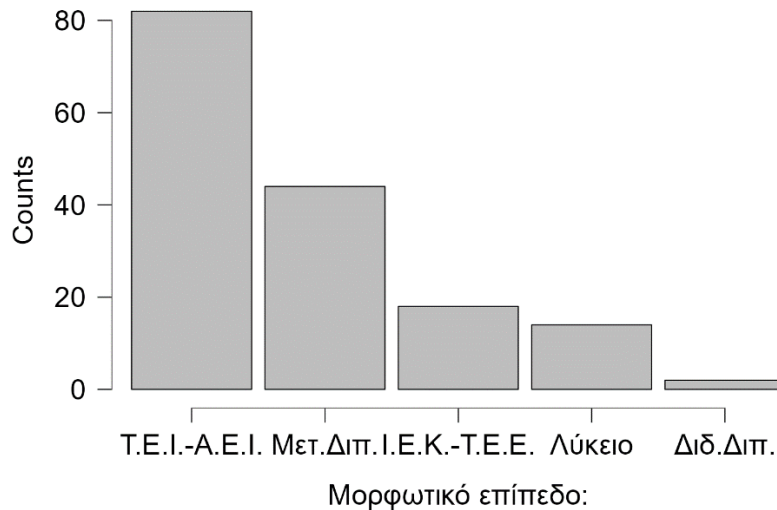

Γράφημα 5.3. : Γράφημα Κατανομής για Οικογενειακή Κατάσταση

Ο παρακάτω πίνακας αφορά το μορφωτικό επίπεδο των οικοτουριστών, όπου στην πλειοψηφία τους ανήκουν σε απόφοιτους Τ.Ε.Ι. και Α.Ε.Ι. με ποσοστό 51,2%. Ακολουθούν οι ερωτώμενοι που κατέχουν Μεταπτυχιακό δίπλωμα με ποσοστό 27,5%, και έπειτα όσοι αποφοίτησαν από κάποιο Ι.Ε.Κ. και Τ.Ε.Ε. με ποσοστό 11,3%, ενώ μικρότερα ποσοστά έχουν οι απόφοιτοι του Λυκείου με ποσοστό 8,8% και οι κάτοχοι Διδακτορικού διπλώματος με ποσοστό 1,2%, ενώ κανένας ερωτώμενος δεν επέλεξε την πρώτη επιλογή σχετικά με το αν έχει αποφοιτήσει μόνο από το Γυμνάσιο.

Πίνακας 5.4. : Πίνακας Συχνοτήτων για Μορφωτικό Επίπεδο

Frequencies for Μορφωτικό επίπεδο:				
Μορφωτικό επίπεδο:	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Λύκειο	14	8.750	8.750	8.750
Ι.Ε.Κ.-Τ.Ε.Ε.	18	11.250	11.250	20.000
Τ.Ε.Ι.-Α.Ε.Ι.	82	51.250	51.250	71.250
Μεταπτυχιακό Δίπλωμα	44	27.500	27.500	98.750
Διδακτορικό Δίπλωμα	2	1.250	1.250	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

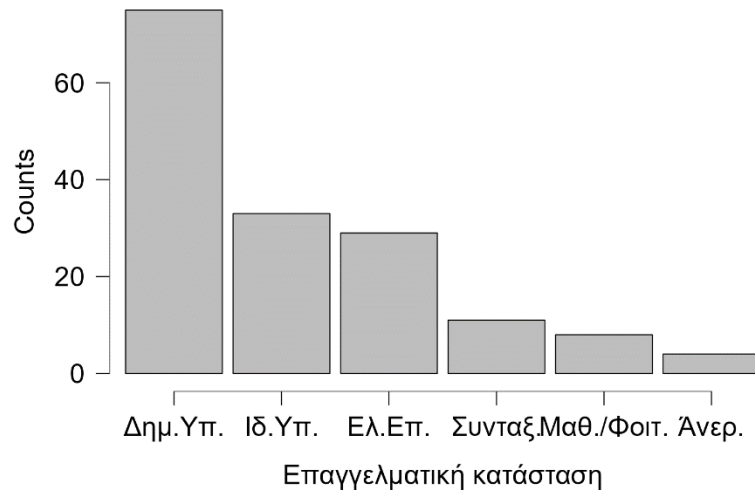

Γράφημα 5.4. : Γράφημα Κατανομής για Μορφωτικό Επίπεδο

Επίσης, στην ερώτηση σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση που βρίσκονται οι οικοτουρίστες, οι περισσότεροι είναι δημόσιοι υπάλληλοι με ποσοστό 46,9%. Ακολουθούν οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 20,6%, έπειτα οι ελεύθεροι επαγγελματίες με 18,1%, οι συνταξιούχοι με 6,9%, οι μαθητές/-τριες και φοιτητές/-τριες με 5% και τελευταίοι οι άνεργοι με 2,5%.

Πίνακας 5.5. : Πίνακας Συχνοτήτων για Επαγγελματική Κατάσταση

Frequencies for Επαγγελματική κατάσταση				
Επαγγελματική κατάσταση	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Δημόσιος Υπάλληλος	75	46.875	46.875	46.875
Ιδιωτικός Υπάλληλος	33	20.625	20.625	67.500
Ελεύθερος Επαγγελματίας	29	18.125	18.125	85.625
Συνταξιούχος/-α	11	6.875	6.875	92.500
Μαθητής/Φοιτητής	8	5.000	5.000	97.500
Άνεργος	4	2.500	2.500	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

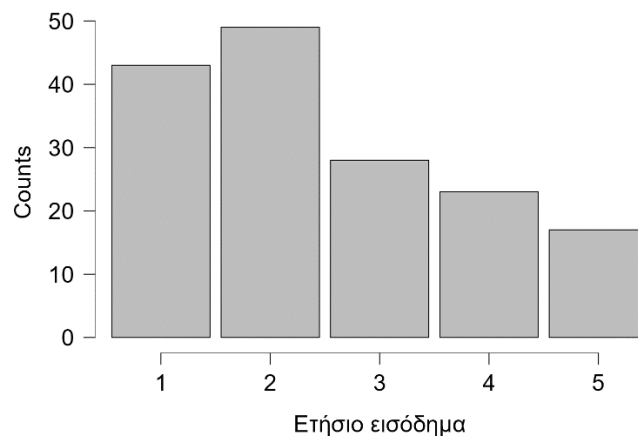

Γράφημα 5.5. : Γράφημα Κατανομής για Επαγγελματική Κατάσταση

Τελευταία ερώτηση της δεύτερης ενότητας ήταν το εισόδημα που λαμβάνουν οι οικοτουρίστες ετησίως, όπου οι περισσότεροι διάλεξαν ότι αμείβονται μεταξύ 10.001 και 15.000 ευρώ με ποσοστό 30,6%, έπειτα το 26,9% παίρνει μισθό κάτω από 10.000 ευρώ, το 17,5% μεταξύ 15.001 και 20.000 ευρώ, το 14,4% μεταξύ 20.001 και 25.000 και το 10,6% των ερωτώμενων παίρνει ετησίως πάνω από 25.000 ευρώ.

Πίνακας 5.6. : Πίνακας Συχνοτήτων για Ετήσιο Εισόδημα

Frequencies for Ετήσιο εισόδημα				
Ετήσιο εισόδημα	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
<10.000€ (1)	43	26.875	26.875	26.875
10.001-15.000€ (2)	49	30.625	30.625	57.500
15.001-20.000€ (3)	28	17.500	17.500	75.000
20.001-25.000€ (4)	23	14.375	14.375	89.375
>25.000€ (5)	17	10.625	10.625	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

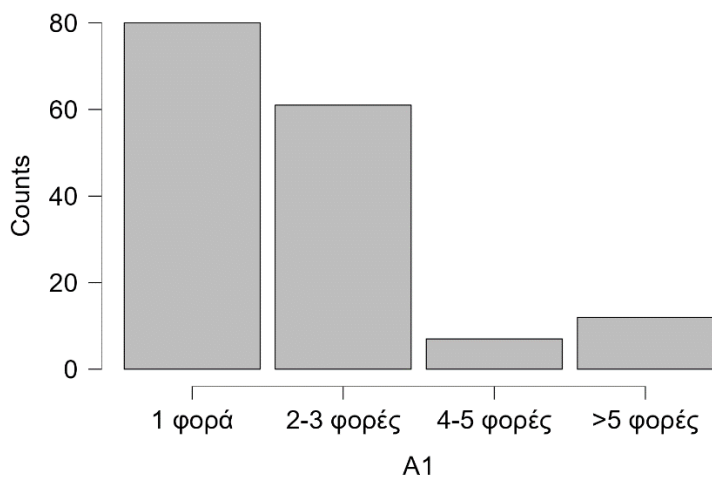
Γράφημα 5.6. : Γράφημα Κατανομής για Ετήσιο Εισόδημα

Το κυριότερο κομμάτι όμως της έρευνας, αφορά την πρώτη ενότητα, η οποία επικεντρώνεται στις απόψεις των οικοτουριστών σχετικά με την επίσκεψή τους στα Ζαγοροχώρια, τις δραστηριότητες τους εκεί, τα προβλήματα και τις ελλείψεις σε παροχές που συνάντησαν, αλλά και τις βελτιώσεις που κατά τη γνώμη τους θα βοηθούσαν στην ανάδειξη του τόπου. Σε αυτό το σημείο, λοιπόν, θα εξετασθούν τα αποτελέσματα της πρώτης ενότητας που διαμορφώθηκαν από τις απαντήσεις των ερωτώμενων.

Αρχικά, η πρώτη ερώτηση που ζητήθηκε να απαντήσουν οι ερωτώμενοι αφορούσε τη συχνότητα της επίσκεψής τους σε οικοτουριστικούς προορισμούς σε διάστημα ενός χρόνου (A1 : «Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε εκδρομές σε οικοτουριστικούς προορισμούς;»). Όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, παρατηρούμε ότι το 50% των ερωτώμενων απάντησε 1 φορά, το 38,1% 2-3 φορές, το 7,5% πάνω από 5 φορές και το 4,4% 4-5 φορές.

Πίνακας 5.7. : Πίνακας Συχνοτήτων για A1

Frequencies for A1				
A1	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
1 φορά	80	50.000	50.000	50.000
2-3 φορές	61	38.125	38.125	88.125
4-5 φορές	7	4.375	4.375	92.500
>5 φορές	12	7.500	7.500	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

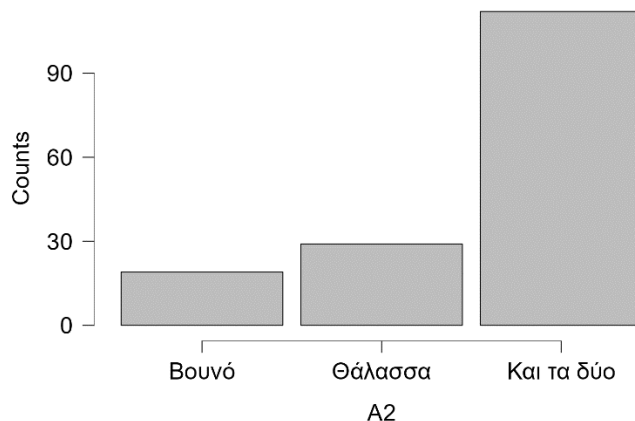
Γράφημα 5.7. : Γράφημα Κατανομής για A1

Στη δεύτερη ερώτηση σχετικά με το αν επιλέγουν διακοπές σε βουνό, θάλασσα ή και τα δύο παραπάνω (A2 : «Επιλέγετε εκδρομές σε βουνό ή θάλασσα;»), οι περισσότεροι επέλεξαν ότι προτιμούν διακοπές και στο βουνό αλλά και στη θάλασσα με ποσοστό 70%, ενώ το 18,1% διάλεξε τη θάλασσα και το 11,9% το βουνό.

Πίνακας 5.8. : Πίνακας Συχνοτήτων για A2

Frequencies for A2				
A2	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Βουνό	19	11.875	11.875	11.875
Θάλασσα	29	18.125	18.125	30.000

Frequencies for A2				
A2	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Και τα δύο	112	70.000	70.000	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

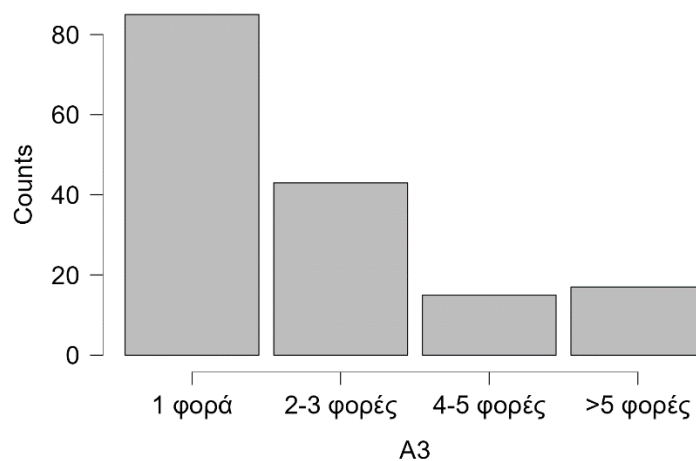

Γράφημα 5.8. : Γράφημα Κατανομής για A2

Στην επόμενη ερώτηση οι ερωτώμενοι είχαν να διαλέξουν τη συχνότητα επίσκεψής τους συγκεκριμένα στα Ζαγοροχώρια(A3 : «Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί τα Ζαγοροχώρια;»), όπου το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτώμενων 53,1% απάντησε ότι τα έχει επισκεφτεί 1 φορά, το 26,9% 2-3 φορές, το 10,6% πάνω από 5 φορές και το 9,4% 4-5 φορές.

Πίνακας 5.9. : Πίνακας Συχνοτήτων για A3

Frequencies for A3				
A3	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
1 φορά	85	53.125	53.125	53.125
2-3 φορές	43	26.875	26.875	80.000
4-5 φορές	15	9.375	9.375	89.375
>5 φορές	17	10.625	10.625	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

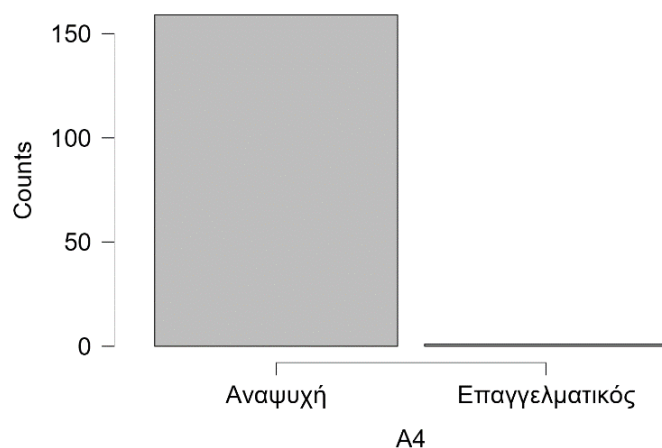

Γράφημα 5.9. : Γράφημα Κατανομής για A3

Ακόμη, στην ερώτηση για τον λόγο που οι ερωτώμενοι προτίμησαν τα Ζαγοροχώρια για την απόδρασή τους (A4 : «Ποιος ήταν ο λόγος της επίσκεψής σας στα Ζαγοροχώρια;»), το 99,4% προτίμησε τον τόπο αυτό για την αναψυχή του, ενώ ένας μόνο ερωτώμενος (0,6%) τα επέλεξε για επαγγελματικό σκοπό.

Πίνακας 5.10. : Πίνακας Συχνοτήτων για A4

Frequencies for A4				
A4	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Αναψυχή	159	99.375	99.375	99.375
Επαγγελματικός	1	0.625	0.625	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

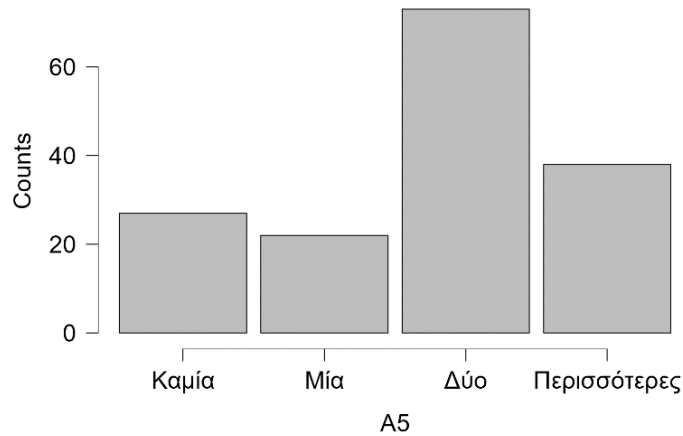

Γράφημα 5.10. : Γράφημα Κατανομής για A4

Στην πέμπτη ερώτηση του ερωτηματολογίου σχετικά με τον αριθμό των διανυκτερεύσεων που πραγματοποίησαν (A5 : «Πόσες διανυκτερεύσεις κάνατε;»), το 45,6% των ερωτώμενων έχει πραγματοποιήσει δύο διανυκτερεύσεις στα Ζαγοροχώρια, το 23,8% πραγματοποίησε πάνω από δύο, το 16,9% δεν πραγματοποίησε καμία διανυκτέρευση και το 13,8% μόνο μία.

Πίνακας 5.11. : Πίνακας Συχνοτήτων για A5

Frequencies for A5				
A5	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Καμία	27	16.875	16.875	16.875
Μία	22	13.750	13.750	30.625
Δύο	73	45.625	45.625	76.250
Περισσότερες	38	23.750	23.750	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

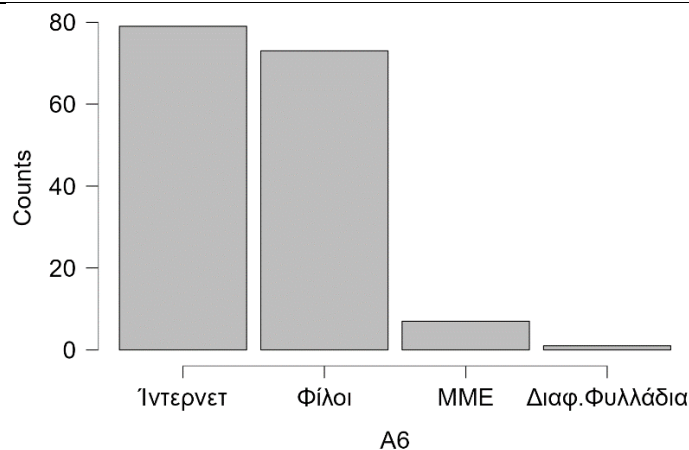

Γράφημα 5.11. : Γράφημα Κατανομής για A5

Σχετικά με την ερώτηση για την πηγή από την οποία πήραν τις πληροφορίες για την περιοχή (A6 : «Από πού πήρατε πληροφορίες για την περιοχή;»), το 49,4% επέλεξε το ίντερνετ, το 45,6% επέλεξε ότι φίλοι τους τους έδωσαν στοιχεία για τα Ζαγοροχώρια, το 4,4% προτίμησε τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, ενώ μόλις ένας ερωτώμενος (0,6%) προτίμησε να ενημερωθεί για την περιοχή από διαφημιστικά φυλλάδια.

Πίνακας 5.12. : Πίνακας Συχνοτήτων για A6

Frequencies for A6				
A6	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Ίντερνετ	79	49.375	49.375	49.375
Διαφημιστικά Φυλλάδια	1	0.625	0.625	50.000
MME	7	4.375	4.375	54.375
Φίλοι	73	45.625	45.625	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.12. : Γράφημα Κατανομής για A6

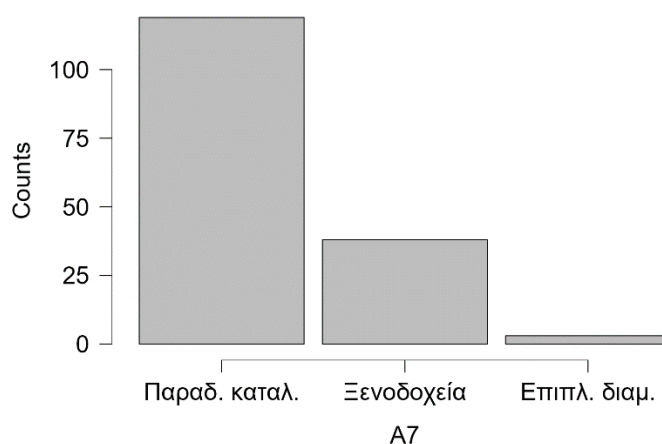
Στην ερώτηση για το κατάλυμα που επέλεξαν να μείνουν εκεί (A7 : «Που μείνατε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού σας εκεί;»), γίνεται φανερό ότι οι περισσότεροι ερωτώμενοι με ποσοστό 74,4% έμειναν σε παραδοσιακά καταλύματα, ενώ λιγότεροι με ποσοστό 23,7% διέμειναν σε

κάποιο ξενοδοχείο, το 1,9% προτίμησε τα επιπλωμένα διαμερίσματα και στην τελευταία επιλογή παρατηρείται ότι κανένας ερωτώμενος δεν έμεινε σε bungalows.

Πίνακας 5.13. : Πίνακας Συχνοτήτων για A7

Frequencies for A7				
A7	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Παραδοσιακά καταλύματα	119	74.375	74.375	74.375
Ξενοδοχεία	38	23.750	23.750	98.125
Επιπλωμένα διαμερίσματα	3	1.875	1.875	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

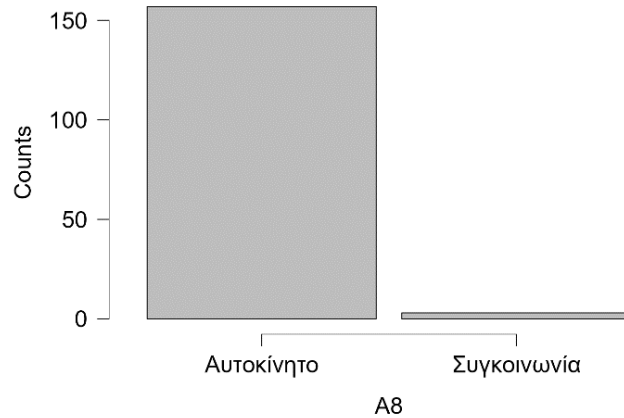

Γράφημα 5.13. : Γράφημα Κατανομής για A7

Επίσης, οι ερωτώμενοι είχαν να επιλέξουν ποιο μεταφορικό μέσο προτίμησαν για να μετακινηθούν στην περιοχή του Ζαγορίου (A8 : «Ποιο μεταφορικό μέσο χρησιμοποιήσατε για τη μεταφορά σας;»), οι περισσότεροι (98,1%) επέλεξαν το αυτοκίνητο, ενώ μόλις 1,9% των ερωτώμενων προτίμησαν τα μέσα μαζικής μεταφοράς (συγκοινωνία) της περιοχής.

Πίνακας 5.14. : Πίνακας Συχνοτήτων για A8

Frequencies for A8				
A8	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Αυτοκίνητο	157	98.125	98.125	98.125
Συγκοινωνία	3	1.875	1.875	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

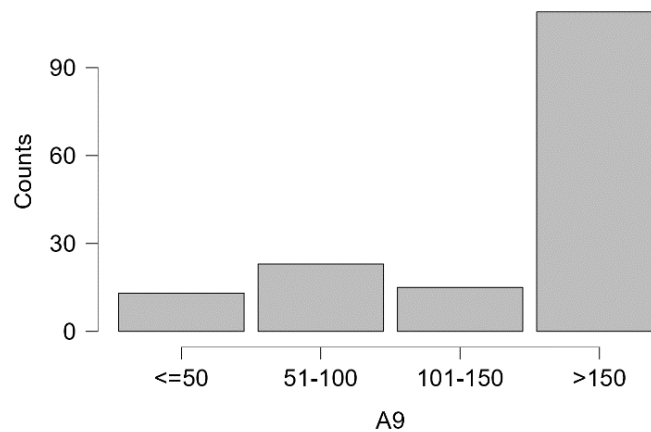

Γράφημα 5.14. : Γράφημα Κατανομής για A8

Επόμενη ερώτηση ήταν να διαλέξουν τη χιλιομετρική απόσταση από τον τόπο που διαμένουν έως τα Ζαγοροχώρια (A9 : «Χιλιομετρική απόσταση του τόπου διαμονής;»). Οι περισσότεροι ερωτώμενοι διάλεξαν την τέταρτη επιλογή με ποσοστό 68,1%, ότι δηλαδή ο τόπος κατοικίας τους απέχει από τα Ζαγοροχώρια πάνω από 150 χιλιόμετρα, γεγονός που δείχνει ότι το μεγαλύτερο δείγμα της έρευνας διαμένει μακριά από την περιοχή του Ζαγορίου. Ακολουθεί η δεύτερη επιλογή, 51-100 χιλιόμετρα, όπου τη διάλεξε το 14,4% των ερωτώμενων, το 9,4% διάλεξε την τρίτη επιλογή, 101-150 χιλιόμετρα, και τέλος ένα μικρό ποσοστό 8,1% των ερωτώμενων μένει σχεδόν κοντά στα Ζαγοροχώρια, αφού επέλεξε την πρώτη επιλογή, ότι δηλαδή διένυσαν λιγότερα από 50 χιλιόμετρα για να φτάσουν στο Ζαγόρι.

Πίνακας 5.15. : Πίνακας Συχνοτήτων για A9

Frequencies for A9				
A9	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
<=50 χλμ.	13	8.125	8.125	8.125
51-100 χλμ.	23	14.375	14.375	22.500
101-150 χλμ.	15	9.375	9.375	31.875
>150 χλμ.	109	68.125	68.125	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

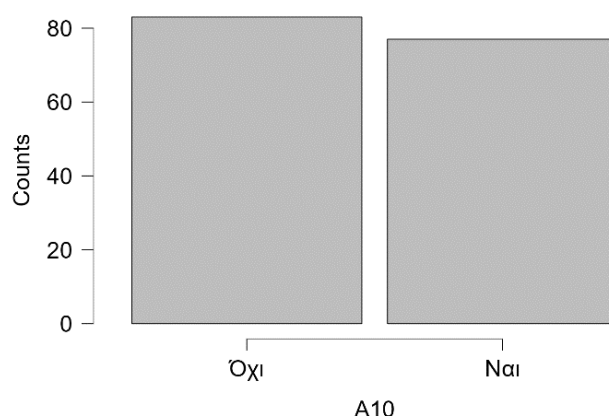

Γράφημα 5.15. : Γράφημα Κατανομής για A9

Σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα, γίνεται εμφανές ότι στην ερώτηση για το αν οι ενδιαφερόμενοι διέμεναν σε κάποιο οικολογικό κατάλυμα (A10 : «Κατά τη διαμονή σας στα Ζαγοροχώρια, προτιμήσατε να μείνετε σε οικολογικό κατάλυμα;»), οι περισσότεροι απάντησαν αρνητικά με ποσοστό 51,9%, ενώ με μικρή διαφορά το 48,1% απάντησε θετικά. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, ο όρος 'οικολογικό κατάλυμα' δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστός στους ερωτώμενους, με αρκετούς να απορούν για τη σημασία του.

Πίνακας 5.16. : Πίνακας Συχνότητων για A10

Frequencies for A10				
A10	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Όχι	83	51.875	51.875	51.875
Ναι	77	48.125	48.125	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

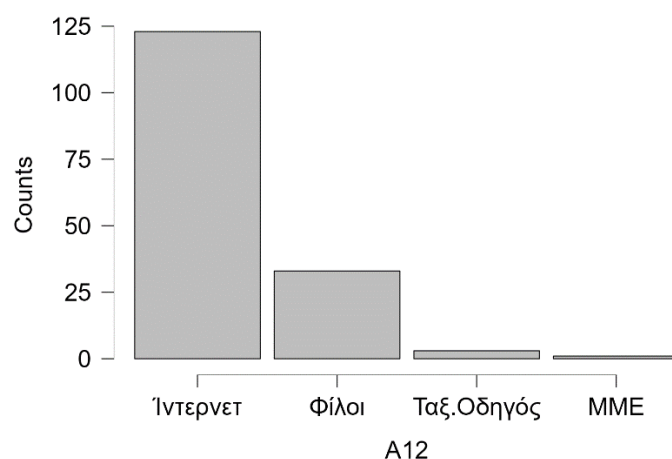
Γράφημα 5.16. : Γράφημα Κατανομής για A10

Ακόμη, όσοι ερωτώμενοι είχαν επιλέξει να διαμείνουν σε οικολογικό κατάλυμα, ρωτήθηκαν για το βασικό κριτήριο σύμφωνα με το οποίο επέλεξαν το κατάλυμα αυτό (A11 : «Ποιο είναι το βασικό κριτήριο με το οποίο επιλέξατε οικολογικό κατάλυμα στα Ζαγοροχώρια;»). Ανάμεσα στις τέσσερις επιλογές, το 63,7% των ερωτώμενων επέλεξε το οικολογικό κατάλυμα επειδή εντάσσεται αρμονικά στο φυσικό δομημένο περιβάλλον, το 15% επειδή είναι νόμιμο, το 11,3% επειδή εφαρμόζει τις αρχές της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής και την εξοικονόμηση ενέργειας και το 6,9% επειδή επιδιώκει συνεργασία με την τοπική κοινωνία. Ακόμη δόθηκε επιλογή στους ερωτώμενους να διατυπώσουν αν είχαν κάποιο άλλο κριτήριο για την επιλογή του οικολογικού καταλύματος και κάποιοι ανέφεραν ως βασικό τους κριτήριο την χαμηλή τιμή.

Επόμενη ερώτηση που διατυπώθηκε στους ερωτώμενους ήταν η πηγή που άντλησαν πληροφορίες για το κατάλυμα τους (A12 : «Που βρήκατε πληροφορίες για το κατάλυμα σας;»). Το 76,9% επέλεξε το ίντερνετ, το 20,6% ότι πήρε πληροφορίες από φίλους τους, το 1,9% ενημερώθηκε από κάποιο ταξιδιωτικό οδηγό, ενώ μόνο το 0,6% χρησιμοποίησε τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Πίνακας 5.17. : Πίνακας Συχνοτήτων για A12

Frequencies for A12				
A12	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Ίντερνετ	123	76.875	76.875	76.875
MME	1	0.625	0.625	77.500
Ταξιδιωτικός Οδηγός	3	1.875	1.875	79.375
Φίλοι	33	20.625	20.625	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

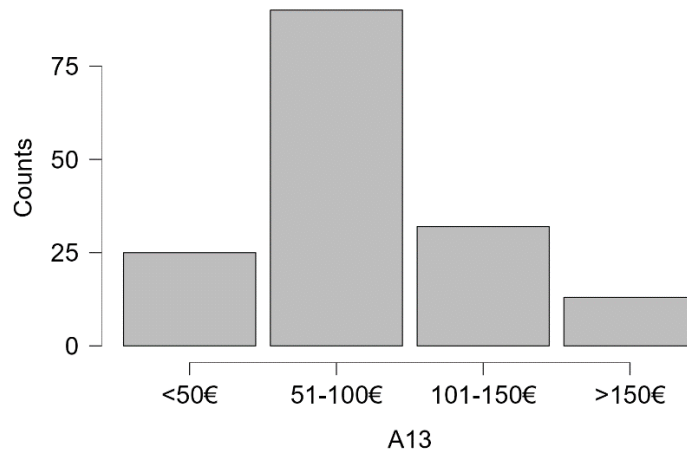

Γράφημα 5.17. : Γράφημα Κατανομής για A12

Επιπλέον, στον πίνακα που βρίσκεται πιο κάτω παρατηρείται ότι στην ερώτηση για το ποσό των χρημάτων που χρειάστηκε να δαπανήσουν οι ερωτώμενοι ανά άτομο και ημέρα μαζί με τη τιμή της διανυκτέρευσης τους (A13 : «Πόσα χρήματα δαπανήσατε ανά άτομο και ημέρα (συμπεριλαμβανομένης της διανυκτέρευσης);»), οι περισσότεροι (56,3%) απάντησαν ότι χρειάστηκαν 51-100 ευρώ, το 20% των ερωτώμενων δαπάνησαν 101-150 ευρώ, το 15,6% δαπάνησε κάτω από 50 ευρώ, ενώ μικρό ποσοστό 8,1% χρειάστηκε παραπάνω από 150 ευρώ.

Πίνακας 5.18. : Πίνακας Συχνοτήτων για A13

Frequencies for A13				
A13	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
<50€	25	15.625	15.625	15.625
51-100€	90	56.250	56.250	71.875
101-150€	32	20.000	20.000	91.875
>150€	13	8.125	8.125	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

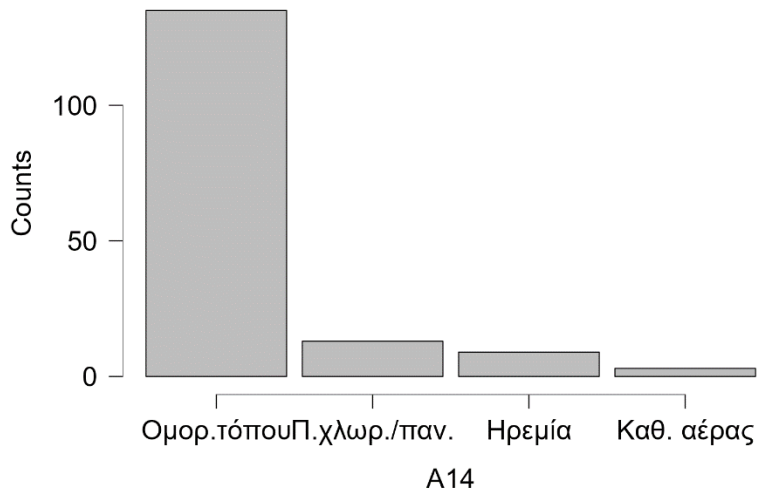

Γράφημα 5.18. : Γράφημα Κατανομής για A13

Επίσης, ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να διαλέξουν το χαρακτηριστικό εκείνο της περιοχής του Ζαγορίου που τους εντυπωσίασε περισσότερο (A14 : «Ποιο χαρακτηριστικό στοιχείο του τόπου σας εντυπωσίασε;»). Δίνοντας τέσσερις επιλογές, οι περισσότεροι ερωτώμενοι (84,4%) επέλεξαν ότι τους εντυπωσίασε η ομορφιά που χαρακτηρίζει τα Ζαγοροχώρια, το 8,1% διάλεξε την ποικιλότητα της χλωρίδας και πανίδας, το 5,6% επέλεξε την ηρεμία της περιοχής, ενώ μόνο το 1,9% διάλεξε τον καθαρό αέρα.

Πίνακας 5.19. : Πίνακας Συχνοτήτων για A14

Frequencies for A14				
A14	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Ομορφιά του τόπου	135	84.375	84.375	84.375
Ποικιλότητα χλωρίδας και πανίδας	13	8.125	8.125	92.500
Ηρεμία	9	5.625	5.625	98.125
Καθαρός αέρας	3	1.875	1.875	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

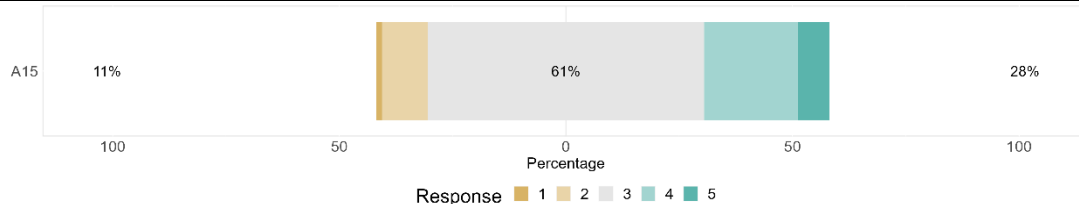

Γράφημα 5.19. : Γράφημα Κατανομής για A14

Στην συγκεκριμένη ερώτηση (A15: «Πως αξιολογείτε τα χρήματα που δαπανήσατε σε σχέση με τις παρεχόμενες υπηρεσίες (σίτιση – στέγαση – δραστηριότητες, κλπ.);»), όπως φαίνεται στον πίνακα, δόθηκε μία κλίμακα από το 1 έως το 5, την οποία διάλεξαν οι ερωτώμενοι με σκοπό να αξιολογήσουν τη σχέση μεταξύ των χρημάτων που δαπάνησαν και των παρεχόμενων υπηρεσιών (σίτιση – στέγαση και δραστηριότητες). Οι περισσότεροι ερωτώμενοι (61%) επέλεξαν την μεσαία βαθμίδα (η οποία είχε τον αριθμό 3), ότι δηλαδή τα χρήματα που έδωσαν ήταν μέτρια/κανονικά, το 1,3% διάλεξε την πρώτη βαθμίδα (η οποία αντιστοιχούσε σε πολύ λίγα χρήματα), το 10,1% διάλεξε την δεύτερη βαθμίδα (η οποία αντιστοιχούσε σε λίγα χρήματα), το 20,8% επέλεξε την τέταρτη βαθμίδα (η οποία αντιστοιχούσε σε πολλά χρήματα) και το 6,9% διάλεξε την πέμπτη βαθμίδα (η οποία δήλωνε ότι τα χρήματα ήταν πάρα πολλά).

Πίνακας 5.20. : Πίνακας Συχνοτήτων για A15

Frequencies for A15				
A15	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	2	1.250	1.258	1.258
2	16	10.000	10.063	11.321
3	97	60.625	61.006	72.327
4	33	20.625	20.755	93.082
5	11	6.875	6.918	100.000
Missing	1	0.625		
Total	160	100.000		

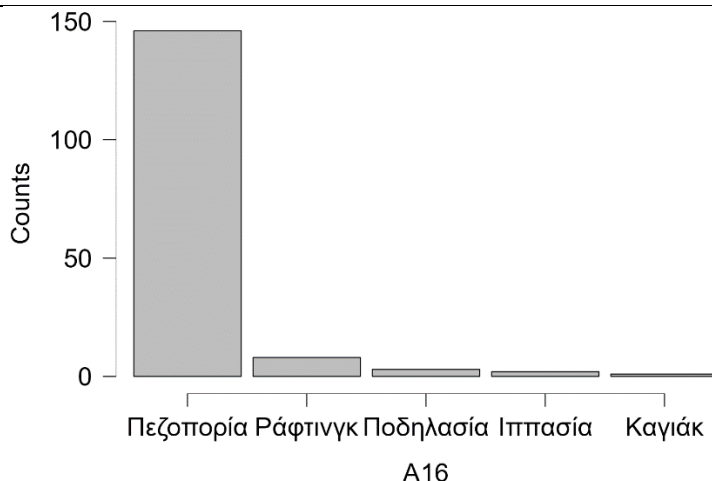

Γράφημα 5.20. : Γράφημα Likert για A15

Μία ακόμη ερώτηση που κλήθηκαν να απαντήσουν οι ερωτώμενοι ήταν να επιλέξουν την δραστηριότητα που πραγματοποίησαν περισσότερο στην περιοχή του Ζαγορίου (A16 : «Ποια δραστηριότητα πραγματοποίησατε περισσότερο στην περιοχή;»). Η απάντηση που διάλεξαν οι περισσότεροι ερωτώμενοι σε ποσοστό 91,3% ήταν η πεζοπορία, ενώ μικρότερα ποσοστά πήραν οι άλλες επιλογές. Το ράφτινγκ επέλεξε το 5%, την ποδηλασία το 1,9%, την ιππασία το 1,2% και το καγιάκ μόνο το 0,6%, ενώ κενή έμεινε η επιλογή για την αναρρίχηση.

Πίνακας 5.21. : Πίνακας Συχνοτήτων για A16

Frequencies for A16				
A16	Frequency	Percent Valid	Percent	Cumulative Percent
Ιππασία	2	1.250	1.250	1.250
Καγιάκ	1	0.625	0.625	1.875
Πεζοπορία	146	91.250	91.250	93.125
Ποδηλασία	3	1.875	1.875	95.000
Ράφτινγκ	8	5.000	5.000	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.21. : Γράφημα Κατανομής για A16

Στην επόμενη ερώτηση, αναφορικά με το ποιο αξιοθέατο επισκέφτηκαν (A17 : «Ποιο από τα παρακάτω αξιοθέατα επισκεφθήκατε;»), υπήρξε μία μικρή διαφορά στις επιλογές Βοϊδομάτης ποταμός και Φαράγγι Βίκου, με τον πρώτο να έχει ποσοστό 76,3%, γεγονός που σημαίνει ότι ήταν το αξιοθέατο που προτίμησαν να επισκεφτούν περισσότερο οι ενδιαφερόμενοι κατά την επίσκεψή τους στα Ζαγοροχώρια, ενώ το Φαράγγι του Βίκου προτίμησε το 74,4% των ερωτώμενων. Ακολουθούν οι Κολυμπήθρες Πάπιγκο με 46,9%, η Ιερά Μονή Αγίας Παρασκευής (Μονοδένδρι) με 42,5%, το Γεφύρι του Κόκκορη με 36,9%, η Δρακόλιμνη Τύμφης με 27,5%, ο Αρχαίος Οικισμός Βίτσας με 18,1%, καθώς και η Σκάλα Βραδέτου και το Γεφύρι του Πλακίδα ή Καλογερικό τα οποία κατέχουν ίδια ποσοστά 12,5%. Σε αυτή την ερώτηση επίσης, δόθηκε η επιλογή να δηλώσουν κάποιο άλλο αξιοθέατο που επισκέφτηκαν, και ένας ερωτώμενος ανέφερε το χωριό Τσεπέλοβο.

Επιπλέον, σε μία λίστα από πιθανά προβλήματα που συνάντησαν οι επισκέπτες στα Ζαγοροχώρια (A18 : «Ποια προβλήματα αντιμετωπίσατε κατά τη διαμονή σας;»), η πλειοψηφία (55,6%) διάλεξε το κακό οδικό δίκτυο, το 20% παρατήρησε φθορά στα μονοπάτια,

το 15% συνάντησε πολύ κόσμο κατά την επίσκεψή του και ελάχιστο ποσοστό 1,9% συνάντησε σκουπίδια. Στην επιλογή Άλλο.. που δόθηκε και στη συγκεκριμένη ερώτηση, το 0,6% πρόσθεσε ότι υπήρχε ελάχιστη σήμανση στα μονοπάτια και το 1,2% παρατήρησε ότι δεν υπήρχαν αρκετά καταστήματα, όπως φαρμακεία και μίνι μάρκετ, για την αγορά ειδών πρώτης ανάγκης, ενώ το 5,5% ανέφερε ότι δεν συνάντησε κάποιο πρόβλημα κατά την επίσκεψη/διαμονή του στην περιοχή του Ζαγορίου.

Έπειτα, ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να διαλέξουν κάποια άλλη δραστηριότητα που θα ήθελαν να προσφέρει η περιοχή (A19 : «Ποιες άλλες δραστηριότητες θα θέλατε να προσφέρονται στην περιοχή;»), όπου το 38,8% προτίμησε τις πολιτιστικές δραστηριότητες, το 38,1% τις περιβαλλοντικές δράσεις για τους επισκέπτες και το 20,6% θα επιθυμούσε να προσφέρονται προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ενώ στην επιλογή Άλλο... που δόθηκε, το 0,6% πρότεινε τη συντήρηση των μονοπατιών, το 0,6% να υπάρχει κάποια γνωριμία με τη φύση και την περιοχή, ενώ το 0,6% θα επιθυμούσε να προσφέρεται οργανωμένη πεζοπορία κατά ομάδες.

Τελευταία ερώτηση της ενότητας (A20) αφορά κατά πόσο οι οικοτουρίστες έμειναν ικανοποιημένοι από κάποιες συνθήκες και δραστηριότητες που προσφέρονταν στα Ζαγοροχώρια. Οι περισσότεροι οικοτουρίστες συμπλήρωσαν ότι έμειναν αρκετά ικανοποιημένοι σχετικά με την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά που αναδεικνυε η περιοχή του Ζαγορίου και την ησυχία-ηρεμία που προκαλούσε στους επισκέπτες κατά τη διαμονή τους εκεί. Όσον αφορά τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες ή εγκαταστάσεις της περιοχής του Ζαγορίου, την ποιότητα του φαγητού, τη φιλοξενία του τοπικού πληθυσμού, την ασφάλεια, το καθαρό προστατευμένο περιβάλλον και τις δραστηριότητες που μπορούσαν να κάνουν οι επισκέπτες, η πλειοψηφία των οικοτουριστών δήλωσε ότι έλαβε μεγάλη ικανοποίηση. Ενώ μέτρια ικανοποιημένοι φαίνεται ότι έμειναν από το μεταφορικό δίκτυο της περιοχής, τα εμπορικά καταστήματα και τις εκθεσιακές και συνεδριακές εγκαταστάσεις

A20) Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας(από 1-5):

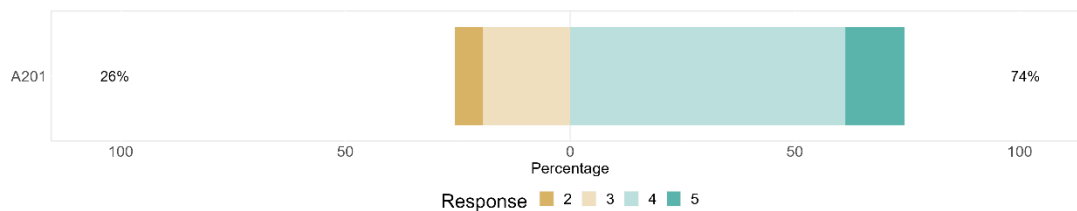
	Καθόλου	Λίγη	Μέτρια	Μεγάλη	Πολύ μεγάλη
Ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις					
Μεταφορικό δίκτυο(Πρόσβαση στην περιοχή και τοπικό οδικό δίκτυο)					
Ποιότητα φαγητού					
Εμπορικά καταστήματα					
Φυσική και πολιτιστική κληρονομιά					
Εκθεσιακές και συνεδριακές εγκαταστάσεις					
Φιλοξενία του τοπικού πληθυσμού					
Ησυχία-ηρεμία					
Ασφάλεια					

Καθαρό προστατευμένο περιβάλλον					
Δραστηριότητες (που μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης)					

Πίνακας 5.22. : Πίνακας Συχνοτήτων για A201: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις]»

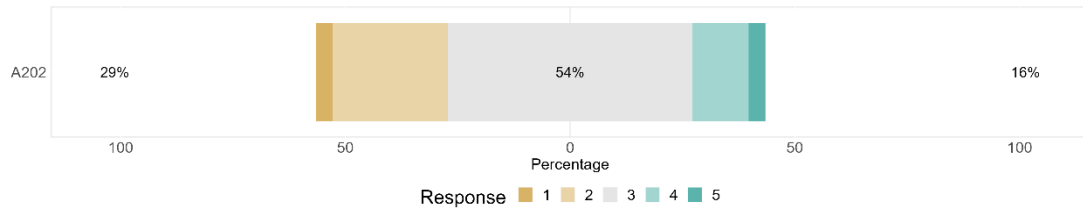
Frequencies for A201				
A201	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
2	10	6.250	6.250	6.250
3	31	19.375	19.375	25.625
4	98	61.250	61.250	86.875
5	21	13.125	13.125	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.22. : Γράφημα Likert για A201

Πίνακας 5.23. : Πίνακας Συχνοτήτων για A202: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Μεταφορικό δίκτυο(Πρόσβαση στην περιοχή και τοπικό οδικό δίκτυο)]»

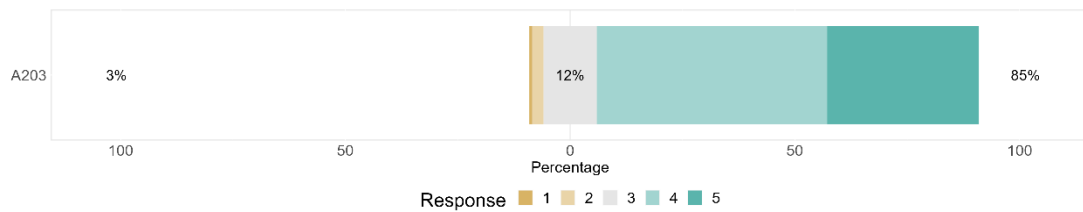
Frequencies for A202				
A202	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	6	3.750	3.750	3.750
2	41	25.625	25.625	29.375
3	87	54.375	54.375	83.750
4	20	12.500	12.500	96.250
5	6	3.750	3.750	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.23. : Γράφημα Likert για A202

Πίνακας 5.24. : Πίνακας Συχνοτήτων για A203: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Ποιότητα φαγητού]»

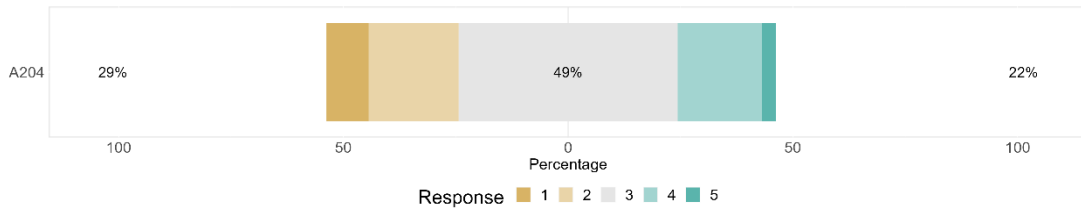
Frequencies for A203				
A203	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	1	0.625	0.625	0.625
2	4	2.500	2.500	3.125
3	19	11.875	11.875	15.000
4	82	51.250	51.250	66.250
5	54	33.750	33.750	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.24. : Γράφημα Likert για A203

Πίνακας 5.25. : Πίνακας Συχνοτήτων για A204: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Εμπορικά καταστήματα]»

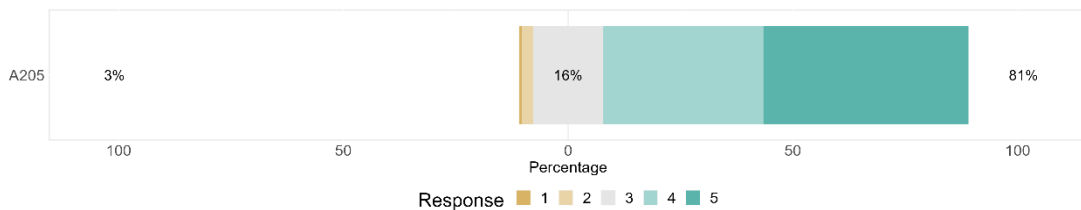
Frequencies for A204				
A204	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	15	9.375	9.375	9.375
2	32	20.000	20.000	29.375
3	78	48.750	48.750	78.125
4	30	18.750	18.750	96.875
5	5	3.125	3.125	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.25. : Γράφημα Likert για A204

Πίνακας 5.26. : Πίνακας Συχνοτήτων για A205: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Φυσική και πολιτιστική κληρονομιά]»

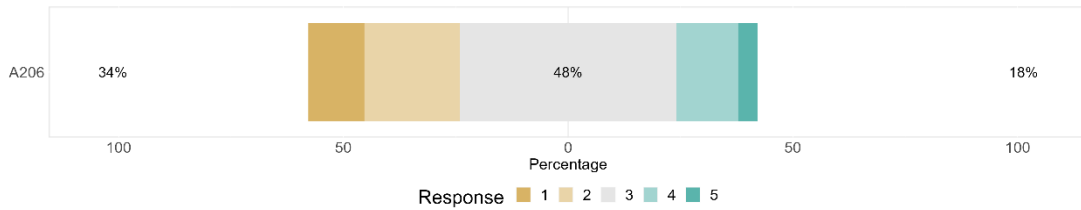
Frequencies for A205				
A205	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	1	0.625	0.625	0.625
2	4	2.500	2.500	3.125
3	25	15.625	15.625	18.750
4	57	35.625	35.625	54.375
5	73	45.625	45.625	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.26. : Γράφημα Likert για A205

Πίνακας 5.27. : Πίνακας Συχνοτήτων για A206: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Εκθεσιακές και συνεδριακές εγκαταστάσεις]»

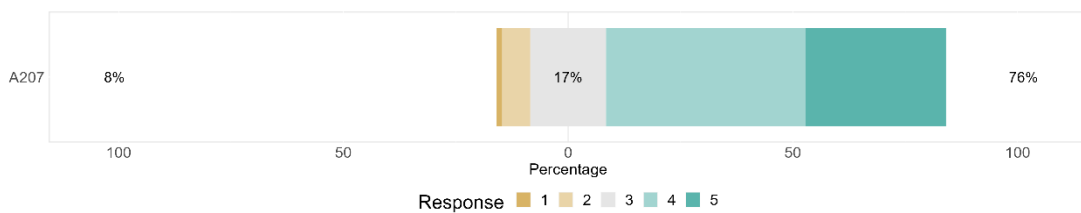
Frequencies for A206				
A206	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	20	12.500	12.500	12.500
2	34	21.250	21.250	33.750
3	77	48.125	48.125	81.875
4	22	13.750	13.750	95.625
5	7	4.375	4.375	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.27. : Γράφημα για A206

Πίνακας 5.28. : Πίνακας Συχνοτήτων για A207: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Φιλοξενία του τοπικού πληθυσμού]»

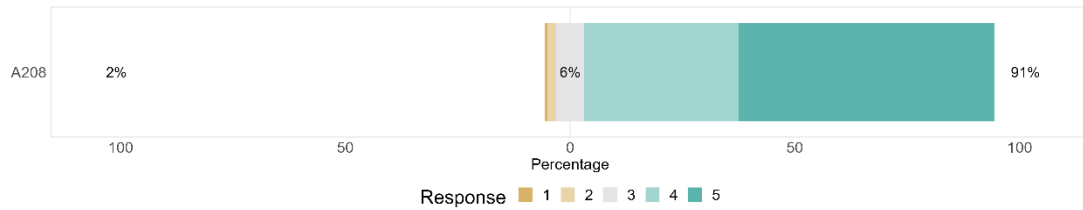
Frequencies for A207				
A207	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	2	1.250	1.250	1.250
2	10	6.250	6.250	7.500
3	27	16.875	16.875	24.375
4	71	44.375	44.375	68.750
5	50	31.250	31.250	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.28. : Γράφημα Likert για A207

Πίνακας 5.29. : Πίνακας Συχνοτήτων για A208: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Ησυχία-ηρεμία]»

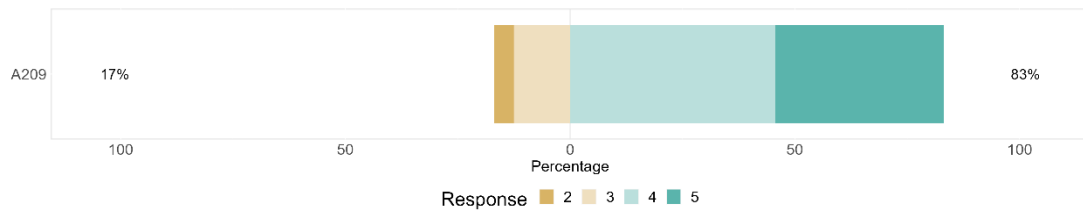
Frequencies for A208				
A208	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	1	0.625	0.625	0.625
2	3	1.875	1.875	2.500
3	10	6.250	6.250	8.750
4	55	34.375	34.375	43.125
5	91	56.875	56.875	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.29. : Γράφημα Likert για A208

Πίνακας 5.30. : Πίνακας Συχνοτήτων για A209: «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Ασφάλεια]»

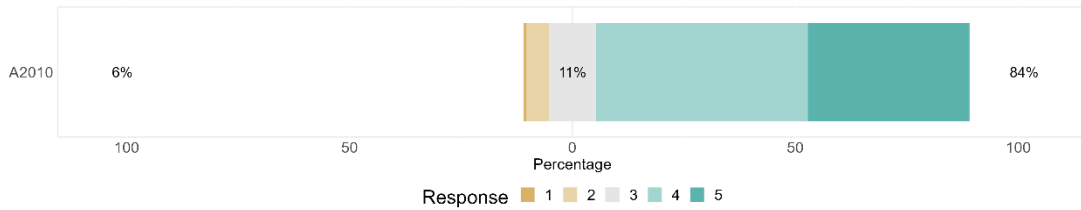
Frequencies for A209				
A209	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
2	7	4.375	4.375	4.375
3	20	12.500	12.500	16.875
4	73	45.625	45.625	62.500
5	60	37.500	37.500	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.30. : Γράφημα Likert για A209

Πίνακας 5.31. : Πίνακας Συχνοτήτων για A2010 : «Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Καθαρό προστατευμένο περιβάλλον]»

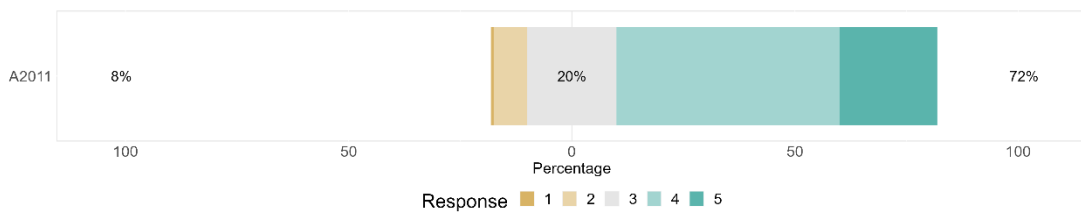
Frequencies for A2010				
A2010	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	1	0.625	0.625	0.625
2	8	5.000	5.000	5.625
3	17	10.625	10.625	16.250
4	76	47.500	47.500	63.750
5	58	36.250	36.250	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.31. : Γράφημα Likert για A2010

Πίνακας 5.32. : Πίνακας Συχνοτήτων για A2011:Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας:[Δραστηριότητες (που μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης)]»

Frequencies for A2011				
A2011	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1	1	0.625	0.625	0.625
2	12	7.500	7.500	8.125
3	32	20.000	20.000	28.125
4	80	50.000	50.000	78.125
5	35	21.875	21.875	100.000
Missing	0	0.000		
Total	160	100.000		

Γράφημα 5.32. : Γράφημα Likert για A2011

5.1. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Φύλο στις απόψεις των οικοτουριστών

Σε αυτό το σημείο για τον δημογραφικό παράγοντα φύλο θα χρησιμοποιηθεί Independent Samples T-test και ο αντίστοιχος μη παραμετρικός έλεγχος των Mann - Whitney, καθώς πρόκειται για ανεξάρτητα δείγματα, γυναίκες και άνδρες. Χρησιμοποιώντας tot-testθα ελεγχθεί αν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στη μέση τιμή ανδρών – γυναικών για την μεταβλητή A201. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον πίνακα Independent Samples t-test της ερώτησης A201 έχουμε δύο υποθέσεις, την μηδενική και την εναλλακτική :

H_0 : Η γνώμη ανδρών και γυναικών έχει τον ίδιο μέσο όρο,

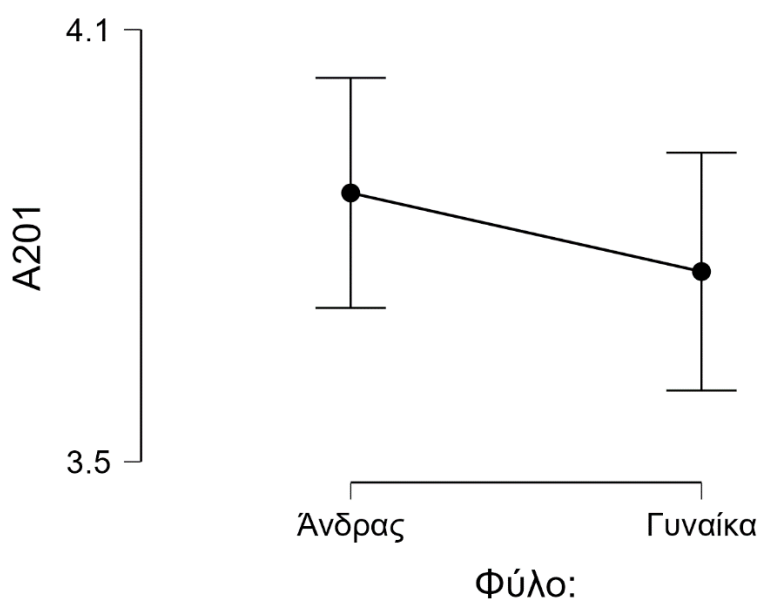
H_a : Η γνώμη ανδρών και γυναικών δεν έχει τον ίδιο μέσο όρο,

παίρνουμε ως επίπεδο σημαντικότητας το $\alpha=5\%$, το οποίο ισούται με $5\%=0,05$ και το pvalue, το οποίο σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα είναι 0,353 και έτσι, συμπεραίνουμε ότι δεν απορρίπτεται η μηδενική υπόθεση, διότι το pvalue είναι μεγαλύτερο από το α , $0,353>0,05$.

Άρα, η γνώμη των ανδρών και γυναικών σχετικά με τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις είναι ίδια.

Πίνακας 5.1.1. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A201

Independent Samples T-Test				
	Test	Statistic	Df	P
A201	Student	0.931	158	0.353
	Mann-Whitney	3425.000		0.297

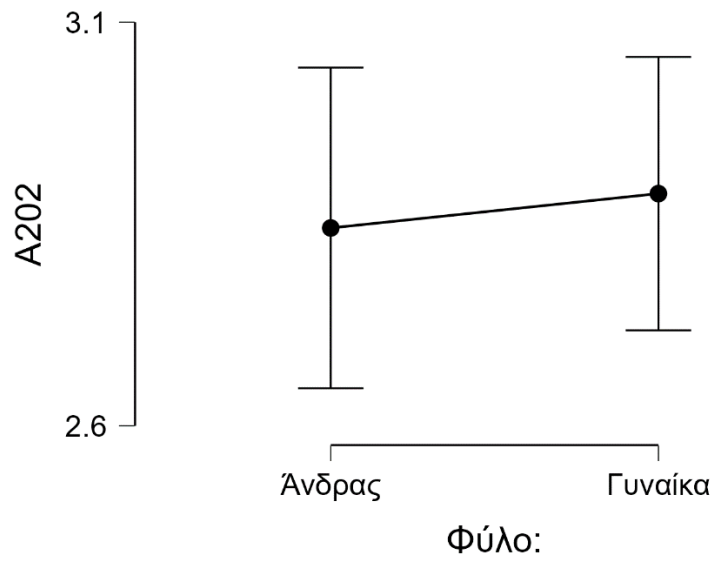

Γράφημα 5.1.1. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A201

Αντιστοίχως και στις υπόλοιπες επιλογές της ερώτησης A20 παρατηρείται ότι το rvalue εξακολουθεί να είναι μεγαλύτερο του επίπεδου σημαντικότητας α , γεγονός που σημαίνει ότι η γνώμη των ανδρών και γυναικών συνεχίζει να έχει τον ίδιο μέσο όρο και στις επόμενες επιλογές, A202 με A2011. Ενδεικτικά δίνονται οι πίνακες και τα γραφήματα της ερώτησης A202, A203 και A204.

Πίνακας 5.1.2. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A202

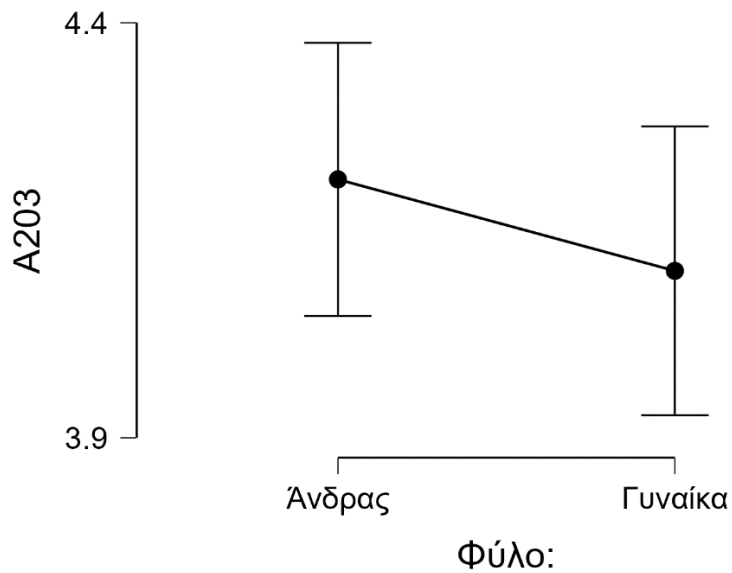
Independent Samples T-Test				
	Test	Statistic	df	p
A202	Student	-0.326	158	0.745
	Mann-Whitney	3054.000		0.691

Γράφημα 5.1.2. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A202

Πίνακας 5.1.3. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A203

Independent Samples T-Test				
	Test	Statistic	df	P
A203	Student	0.898	158	0.371
	Mann-Whitney	3350.000		0.473

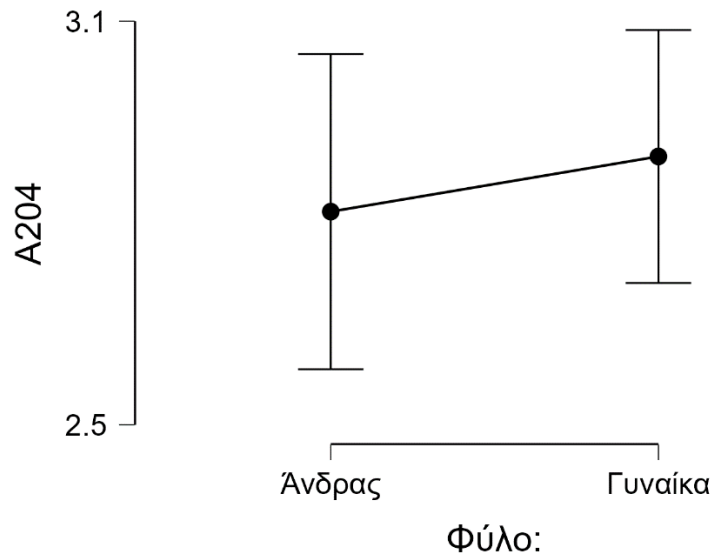

Γράφημα 5.1.3. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A203

Πίνακας 5.1.4. : T-test Ανεξάρτητων Δειγμάτων για A204

Independent Samples T-Test				
	Test	Statistic	Df	p
A204	Student	-0.550	158	0.583
	Mann-Whitney	3095.500		0.815

Γράφημα 5.1.4. : Γράφημα Περιγραφικής Στατιστικής για A204

5.2. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Ηλικία στις απόψεις των οικοτουριστών

Για την ανάλυση των υπόλοιπων δημογραφικών παραγόντων θα χρησιμοποιηθεί η Ανάλυση Διασποράς, γνωστή και ως ANOVA, και ο αντίστοιχος μη παραμετρικός έλεγχος των Kruskal–Wallis, εφόσον δεν υπάρχουν ανεξάρτητα δείγματα στους υπόλοιπους παράγοντες. Η Ανάλυση Διασποράς θα εξετάσει την επίδραση που έχουν αυτοί οι δημογραφικοί παράγοντες στις ερωτήσεις τύπου Likert. Αυτό θα γίνει με τη σύγκριση των μέσων όρων ανάμεσα σε περισσότερους από δύο πληθυσμούς.

Με σκοπό, λοιπόν, να ερευνηθεί κατά πόσο ο παράγοντας ηλικία επιδρά στην ερώτηση A201, η οποία δηλώνει κατά πόσο οι ερωτώμενοι έμειναν ικανοποιημένοι από τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις στα Ζαγοροχώρια, έχουμε τον πίνακα ANOVA και το διάγραμμα Raincloud Plots. Σύμφωνα με αυτούς, λοιπόν, έχουμε τις δύο υποθέσεις, μηδενική και εναλλακτική. Παίρνοντας σαν δεδομένο το α που είναι ίσο με 5% και το p-value το οποίο είναι 0,991, έχουμε:

H_0 : Η γνώμη όλων των ηλικιακών ομάδων για την A201 έχει τον ίδιο μέσο όρο, και

H_a : Η γνώμη όλων των ηλικιακών ομάδων για την A201 διαφέρει

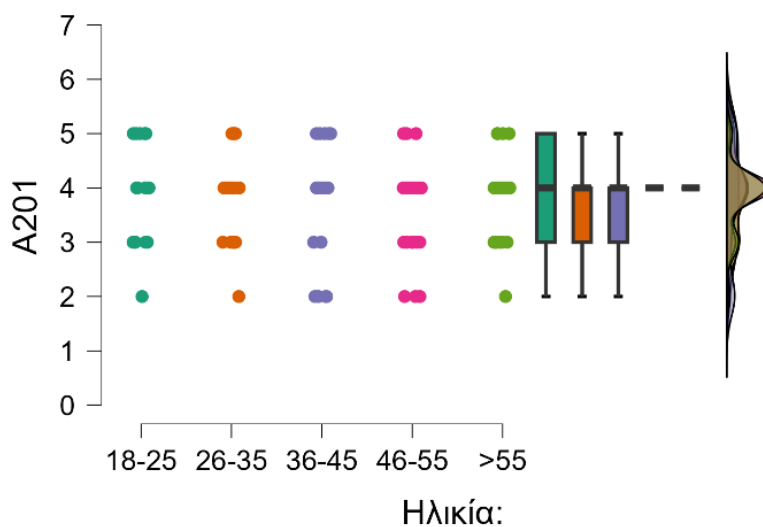
Έτσι, αφού το r value είναι μεγαλύτερο από το α , $0,991 > 0,05$, η H_0 απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, όπου η γνώμη των ηλικιακών ομάδων σχετικά για τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις δεν διαφέρει.

Πίνακας 5.2.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201

ANOVA - A201						
Cases	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	P	η^2
Ηλικία:	0.157	4	0.039	0.071	0.991	0.002
Residuals	86.218	155	0.556			
<i>Note.</i> Type III Sum of Squares						

Πίνακας 5.2.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Ηλικία:	0.238	4	0.993

Γράφημα 5.2.1. : Γράφημα Raincloud για A201

Ομοίως και στις υπόλοιπες επιλογές, A202 με A201, του δημογραφικού παράγοντα ηλικία το r value είναι μεγαλύτερο του επίπεδου σημαντικότητας α , γεγονός που σημαίνει ότι η γνώμη όλων των ηλικιακών ομάδων συνεχίζει να παραμένει ίδια. Ακολουθούν οι πίνακες και τα γραφήματα των επιλογών A202 και A203.

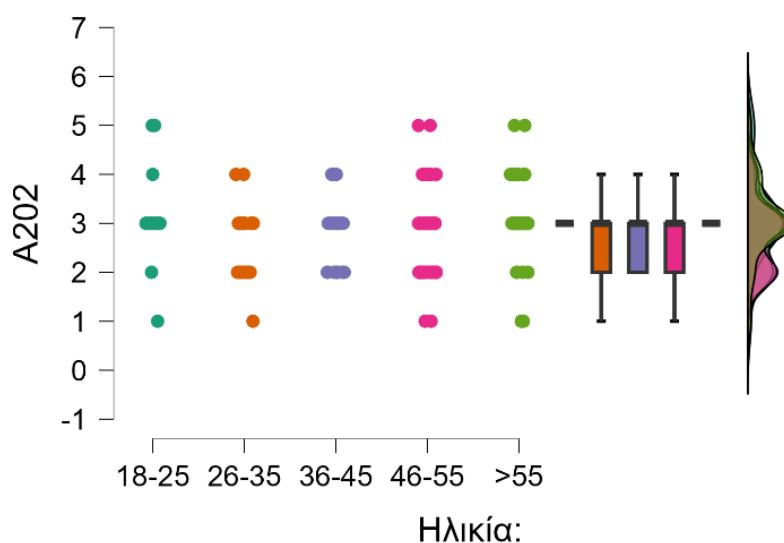
Πίνακας 5.2.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202

ANOVA - A202						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Ηλικία:	5.223	4	1.306	2.003	0.097	0.049
Residuals	101.021	155	0.652			

ANOVA - A202						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
<i>Note.</i> Type III Sum of Squares						

Πίνακας 5.2.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A202

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Ηλικία:	9.490	4	0.050

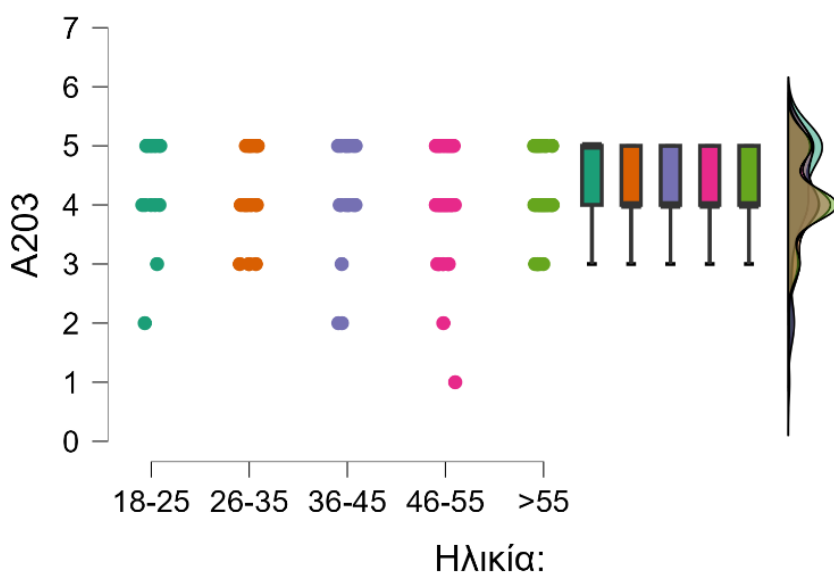
Γράφημα 5.2.2. : Γράφημα Raincloud για A202

Πίνακας 5.2.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203

ANOVA - A203						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P	η^2
Ηλικία:	1.243	4	0.311	0.517	0.723	0.013
Residuals	93.157	155	0.601			
<i>Note.</i> Type III Sum of Squares						

Πίνακας 5.2.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Ηλικία:	3.286	4	0.511

Γράφημα 5.2.3. : Γράφημα Raincloud για A203

5.3. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Οικογενειακή Κατάσταση στις απόψεις των οικοτουριστών

Επόμενος δημογραφικός παράγοντας που θα εξετασθεί κατά πόσο επιδρά στις επιλογές της ερώτησης A20 είναι η οικογενειακή κατάσταση. Αναλυτικά, θα ερευνηθεί κατά πόσο η οικογενειακή κατάσταση, δηλαδή όσοι ερωτώμενοι ήταν ελεύθεροι/-ες, παντρεμένοι/-ες, διαζευγμένοι/-ες και χήροι/-ες, επηρέασε την ικανοποίηση τους από τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις που πρόσφεραν τα Ζαγοροχώρια. Σχετικά με την A201 επιλογή, με βάση τον πίνακα ANOVA έχουμε το rvalue που είναι 0,564, το επίπεδο σημαντικότητας που είναι ίσο με 0,05, και τις εξής υποθέσεις :

H_0 : Η γνώμη όλων των ελεύθερων, παντρεμένων, διαζευγμένων και χήρων για την A201 έχει τον ίδιο μέσο όρο, και

H_a : Η γνώμη όλων των ελεύθερων, παντρεμένων, διαζευγμένων και χήρων για την A201 έχει διαφορετική οικογενειακή κατάσταση

Έτσι, αφού το rvalue είναι μεγαλύτερο από το α , $0,564 > 0,05$, η H_a απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, όπου η γνώμη όλων οικοτουριστών που είναι ελεύθεροι, παντρεμένοι, διαζευγμένοι και χήροι, σχετικά για τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις δεν διαφέρει.

Πίνακας 5.3.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201

ANOVA - A201						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P	η^2
Οικογενειακή κατάσταση:	1.120	3	0.373	0.683	0.564	0.013
Residuals	85.255	156	0.547			
<i>Note.</i> Type III Sum of Squares						

Πίνακας 5.3.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Οικογενειακή κατάσταση:	1.973	3	0.578

Γράφημα 5.3.1. : Γράφημα Raincloud για A201

Παρομοίως, το ίδιο αποτέλεσμα προκύπτει και από τους πίνακες ANOVA των άλλων επιλογών, A202-A2011, δηλαδή το rvalue εξακολουθεί να είναι μεγαλύτερο από το επίπεδο σημαντικότητας, ακόμη και στην επιλογή A2010 όπου υπάρχει μικρή διαφορά ανάμεσα σε rvalue και α , $0,053 > 0,05$, αντίστοιχα.

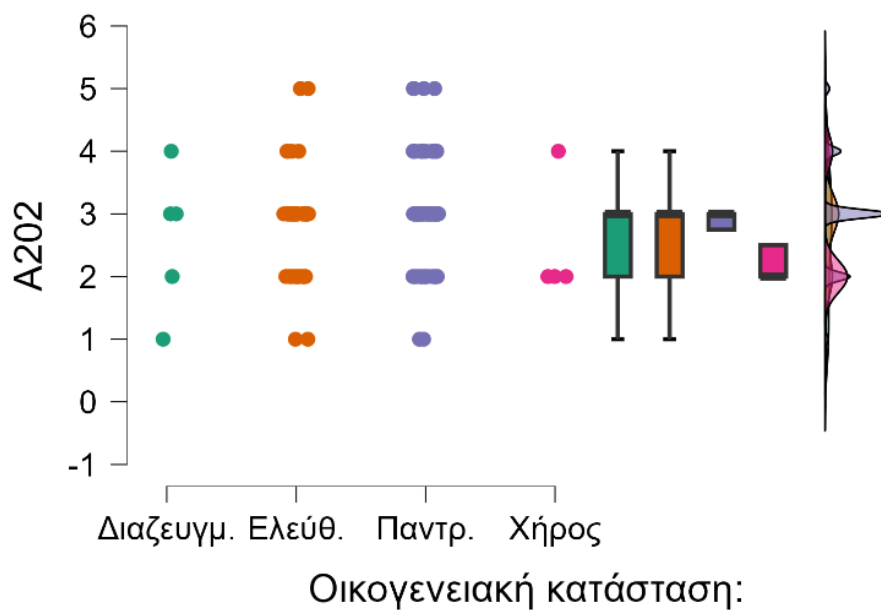
Πίνακας 5.3.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202

ANOVA - A202						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P	η^2
Οικογενειακή κατάσταση:	1.776	3	0.592	0.884	0.451	0.017
Residuals	104.467	156	0.670			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.3.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A202

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Οικογενειακή κατάσταση:	3.151	3	0.369

Γράφημα 5.3.2. : Γράφημα Raincloud για A202

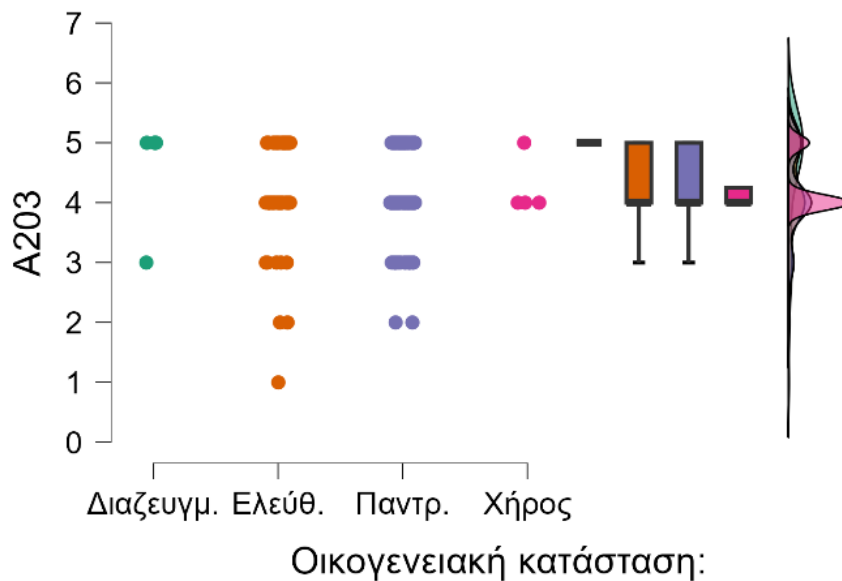
Πίνακας 5.3.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203

ANOVA - A203						
Cases	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	p	η^2
Οικογενειακή κατάσταση:	1.101	3	0.367	0.614	0.607	0.012
Residuals	93.299	156	0.598			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.3.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Οικογενειακή κατάσταση:	2.840	3	0.417

Γράφημα 5.3.3. : Γράφημα Raincloud για A203

5.4. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Μορφωτικό Επίπεδο στις απόψεις των οικοτουριστών

Ακολουθώντας την ίδια διαδικασία για την Ανάλυση Διασποράς – ANOVA και σε αυτό τον παράγοντα, με σκοπό να ερευνηθεί κατά πόσο το μορφωτικό επίπεδο επιδρά στην ικανοποίηση των οικοτουριστών από τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις, έχουμε τις υποθέσεις μηδενική και εναλλακτική :

H_0 : Η γνώμη όλων των ομάδων μορφωτικού επιπέδου έχει τον ίδιο μέσο όρο, και

H_a : Η γνώμη όλων των ομάδων μορφωτικού επιπέδου διαφέρει

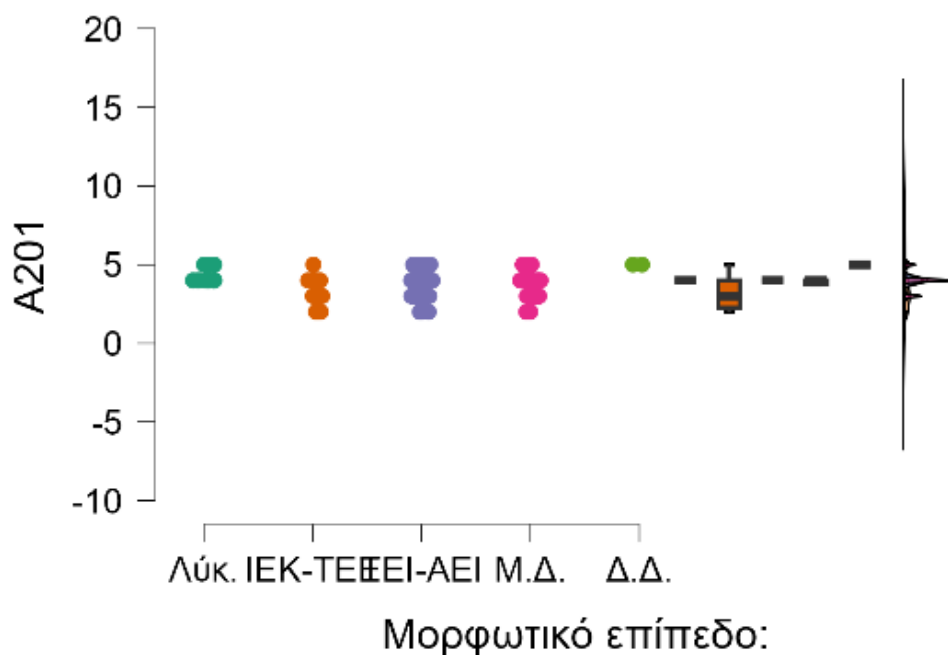
Έτσι, σύμφωνα με τον πίνακα ANOVA και το διάγραμμα Raincloud Plots, το pvalue εδώ είναι μικρότερο από το α , διότι $0,001 < 0,05$, οπότε η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η εναλλακτική, όπου η γνώμη όλων των οικοτουριστών που είναι απόφοιτοι Λυκείου, Ι.Ε.Κ.-Τ.Ε.Ε., Τ.Ε.Ι.-Α.Ε.Ι. και κάτοχοι Μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος σχετικά για τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις είναι διαφορετική.

Πίνακας 5.4.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201

ANOVA - A201						
Cases	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	P	η^2
Μορφωτικό επίπεδο:	14.110	4	3.527	7.566	< .001	0.163
Residuals	72.265	155	0.466			
<i>Note.</i> Type III Sum of Squares						

Πίνακας 5.4.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	Df	P
Μορφωτικό επίπεδο:	24.328	4	< .001

Γράφημα 5.4.1. : Γράφημα Raincloud για A201

Πίνακας 5.4.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203

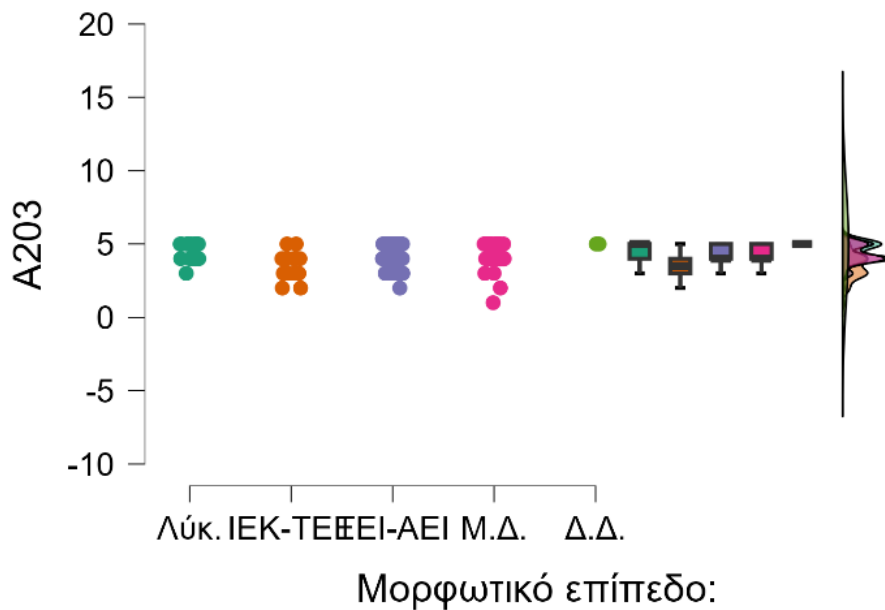
ANOVA - A203						
Cases	Sum of Squares	Df	Mean Square	F	p	η^2
Μορφωτικό επίπεδο:	10.976	4	2.744	5.099	< .001	0.116
Residuals	83.424	155	0.538			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.4.4. : Kruskal – Wallis Test για A203

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Μορφωτικό επίπεδο:	18.418	4	0.001

Γράφημα 5.4.2. : Γράφημα Raincloud για A203

Στο συγκεκριμένο δημογραφικό παράγοντα το r value εξακολουθεί να είναι μικρότερο του επιπέδου σημαντικότητας α και στις άλλες επιλογές της ερώτησης A20, με μόνη εξαίρεση την επιλογή A206, στην οποία εξετάζεται αν οι οικοτουρίστες έμειναν ικανοποιημένοι από τις εκθεσιακές και συνεδριακές εγκαταστάσεις που διαθέτουν τα Ζαγοροχώρια. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον πίνακα ANOVA έχουμε το r value που είναι 0,189 και παίρνοντας ως δεδομένο το επίπεδο σημαντικότητας 5% υποθέτουμε :

H_0 : Η γνώμη όλων των ομάδων μορφωτικού επιπέδου έχει τον ίδιο μέσο όρο, και

H_a : Η γνώμη όλων των ομάδων μορφωτικού επιπέδου έχει διαφορετικό μέσο όρο

Έτσι, αφού το r value είναι μεγαλύτερο από το α , $0,189 > 0,05$, η εναλλακτική υπόθεση απορρίπτεται και γίνεται αποδεκτή η μηδενική, όπου η γνώμη όλων των οικοτουριστών που είναι απόφοιτοι Λυκείου, Ι.Ε.Κ.-Τ.Ε.Ε., Τ.Ε.Ι.-Α.Ε.Ι. και κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού διπλώματος, έχει τον ίδιο μέσο όρο.

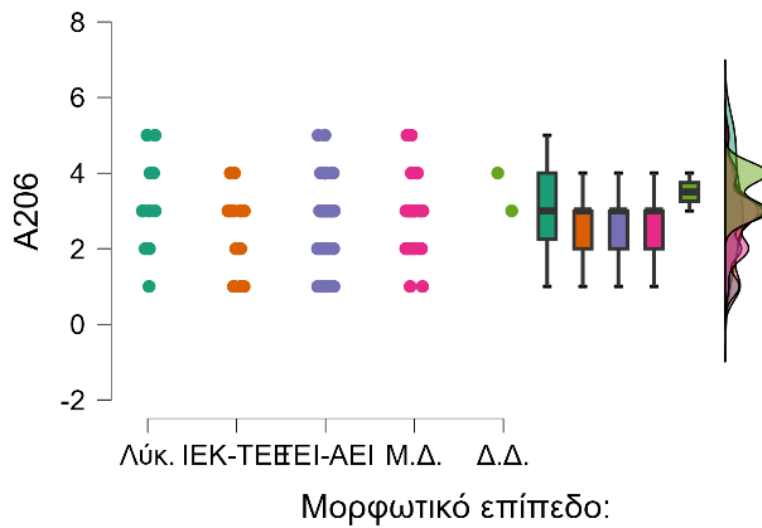
Πίνακας 5.4.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A206

ANOVA - A206						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Μορφωτικό επίπεδο:	5.975	4	1.494	1.554	0.189	0.039
Residuals	149.000	155	0.961			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.4.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A206

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	p
Μορφωτικό επίπεδο:	4.526	4	0.339

Γράφημα 5.4.3. : Γράφημα Raincloud για A206

Γίνεται ιδιαίτερα εμφανές ότι σε όλη την παραπάνω ανάλυση το μορφωτικό επίπεδο αποτελεί, ως επί το πλείστον, το μοναδικό δημογραφικό παράγοντα που το r value είναι μικρότερο από το επίπεδο σημαντικότητας, καθώς στους υπόλοιπους παράγοντας το α ήταν μικρότερο του.

5.5. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Επαγγελματική Κατάσταση στις απόψεις των οικοτουριστών

Έπειτα, σειρά έχει η επαγγελματική κατάσταση των οικοτουριστών, δηλαδή σκοπός είναι να εξετασθεί πως ο παράγοντας αυτός επιδρά στην ερώτηση A201. Παίρνοντας σαν δεδομένο το α που είναι ίσο με 5%, το r value, που σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα ANOVA, είναι 0,400, έχουμε τις υποθέσεις :

H_0 : Η γνώμη όλων των ομάδων επαγγελματικής κατάστασης των οικοτουριστών έχει τον ίδιο μέσο όρο, και

H_a : Η γνώμη όλων των ομάδων επαγγελματικής κατάστασης των οικοτουριστών έχει διαφορετικό μέσο όρο

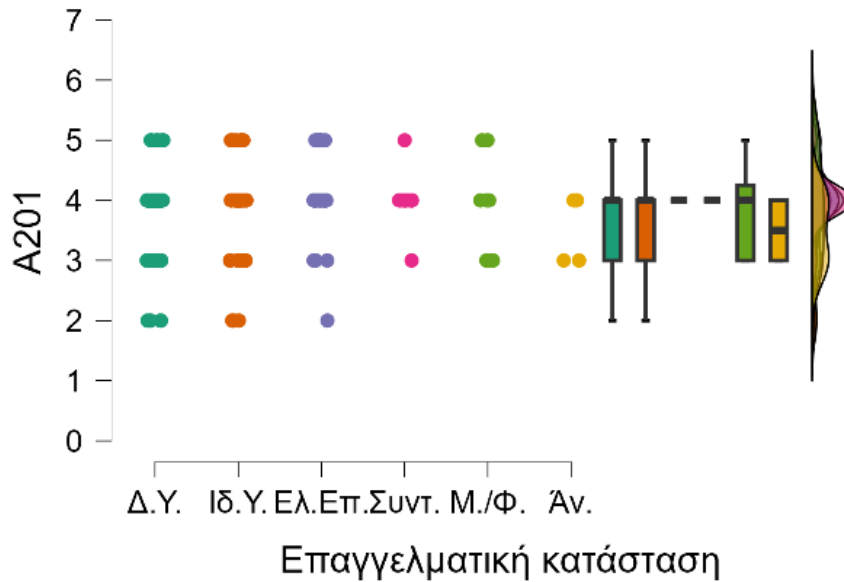
Έτσι, αφού το r value είναι μεγαλύτερο από το α , $0,400 > 0,05$, η H_a απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, όπου η γνώμη όλων των οικοτουριστών, που είναι άνεργοι, μαθητές/φοιτητές, δημόσιοι ή ιδιωτικοί υπάλληλοι, ελεύθεροι επαγγελματίες και συνταξιούχοι, σχετικά για τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις είναι ίδια.

Πίνακας 5.5.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201

ANOVA - A201						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P	η^2
Επαγγελματική κατάσταση	2.802	5	0.560	1.033	0.400	0.032
Residuals	83.573	154	0.543			
<i>Note.</i> Type III Sum of Squares						

Πίνακας 5.5.2. : Kruskal – Wallis Test για A201

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	P
Επαγγελματική κατάσταση	5.566	5	0.351

Γράφημα 5.5.1. : Γράφημα Raincloud για A201

Αντιστοίχως, στον δημογραφικό παράγοντα επαγγελματική κατάσταση η μηδενική υπόθεση συνεχίζει να γίνεται δεκτή με το r value να είναι μεγαλύτερο από το επίπεδο σημαντικότητας α , σε όλες τις υπόλοιπες επιλογές της ερώτησης A20, A202 με A2011. Ενδεικτικά, οι πίνακες και τα γραφήματα των επιλογών A202 και A203.

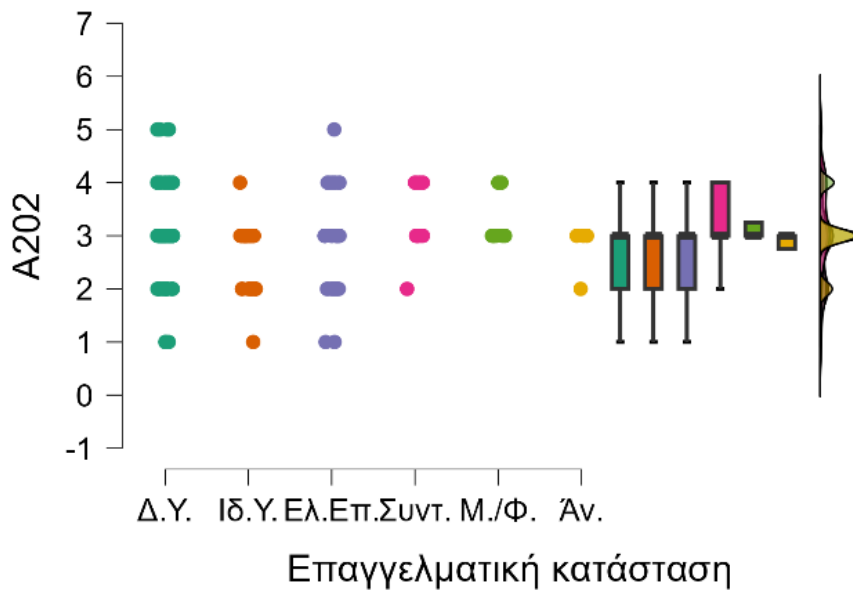
Πίνακας 5.5.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202

ANOVA - A202						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Επαγγελματική κατάσταση	5.956	5	1.191	1.829	0.110	0.056
Residuals	100.288	154	0.651			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.5.4. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A202

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	p
Επαγγελματική κατάσταση	10.772	5	0.056

Γράφημα 5.5.2. : Γράφημα Raincloud για A202

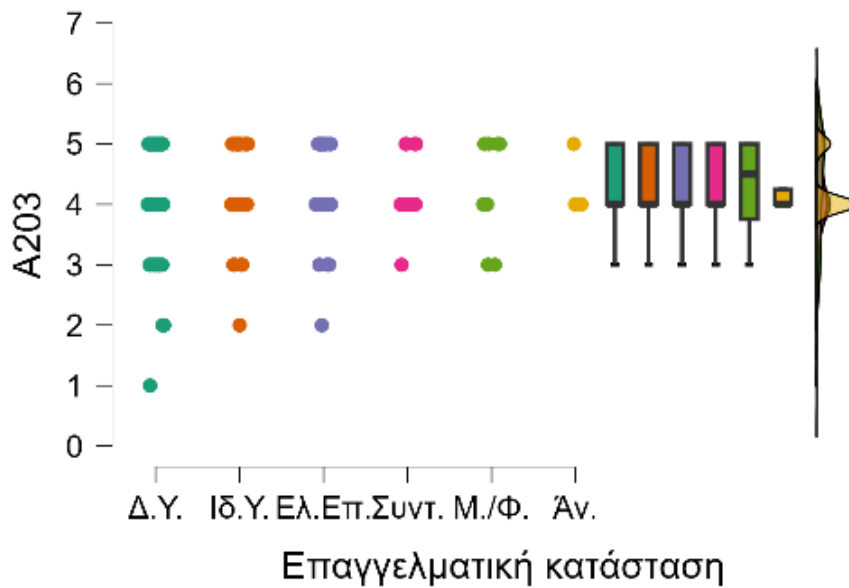
Πίνακας 5.5.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203

ANOVA - A203						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Επαγγελματική κατάσταση	0.895	5	0.179	0.295	0.915	0.009
Residuals	93.505	154	0.607			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.5.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	p
Επαγγελματική κατάσταση	1.461	5	0.917

Γράφημα 5.5.3. : Γράφημα Raincloud για A203

5.6. Επίδραση του δημογραφικού παράγοντα Ετήσιο Εισόδημα στις απόψεις των οικοτουριστών

Τέλος, σκοπός είναι να ερευνηθεί κατά πόσο ο παράγοντας ετήσιο εισόδημα επιδρά στην ερώτηση A201, η οποία δηλώνει κατά πόσο οι ερωτώμενοι έμειναν ικανοποιημένοι από τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις στα Ζαγοροχώρια. Χρησιμοποιώντας τον πίνακα ANOVA και το διάγραμμα Raincloud Plots έχουμε τις δύο υποθέσεις, μηδενική και εναλλακτική. Παίρνοντας σαν δεδομένο το α που είναι ίσο με 5% και το p value το οποίο είναι 0,453, έχουμε:

H_0 : Η γνώμη όλων των χρηματικών ομάδων για την A201 έχει τον ίδιο μέσο όρο, και

H_a : Η γνώμη όλων των χρηματικών ομάδων για την A201 διαφέρει

Έτσι, αφού το p value είναι μεγαλύτερο από το α , $0,453 > 0,05$, η H_a απορρίπτεται και γίνεται δεκτή η μηδενική υπόθεση, όπου η γνώμη όλων των χρηματικών ομάδων σχετικά για τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις δεν διαφέρει.

Πίνακας 5.6.1. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A201

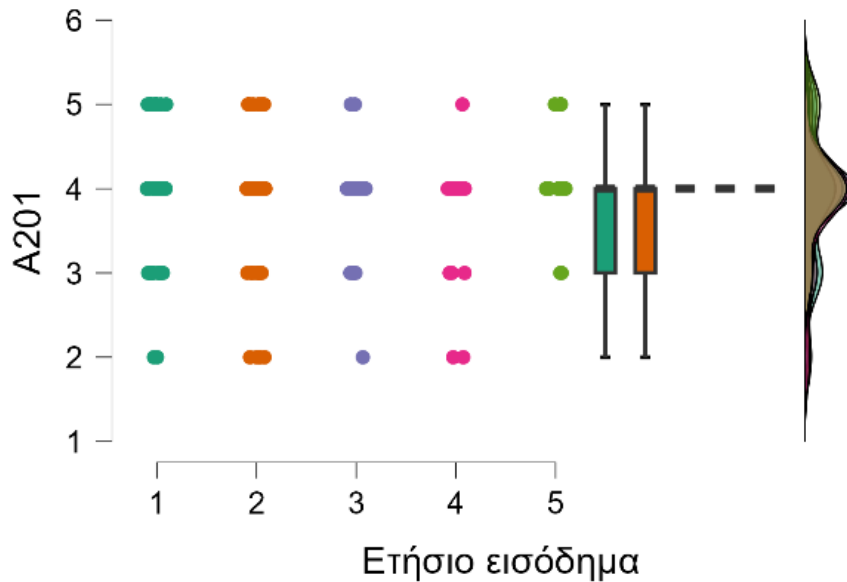
ANOVA - A201						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Ετήσιο εισόδημα	2.006	4	0.501	0.921	0.453	0.023
Residuals	84.369	155	0.544			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.6.2. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A201

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	p

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	p
Ετήσιο εισόδημα	3.287	4	0.511

Γράφημα 5.6.1. : Γράφημα Raincloud για A201

Παρομοίως στο συγκεκριμένο παράγοντα παρατηρείται ότι ο μέσος όρος των χρηματικών ομάδων σχετικά με τις υπόλοιπες δέκα επιλογές είναι ίδιος, αφού πάλι το rvalue ξεπερνάει το επίπεδο σημαντικότητας. Ενδεικτικά, δίνονται οι πίνακες και τα γραφήματα των επιλογών A202 και A203.

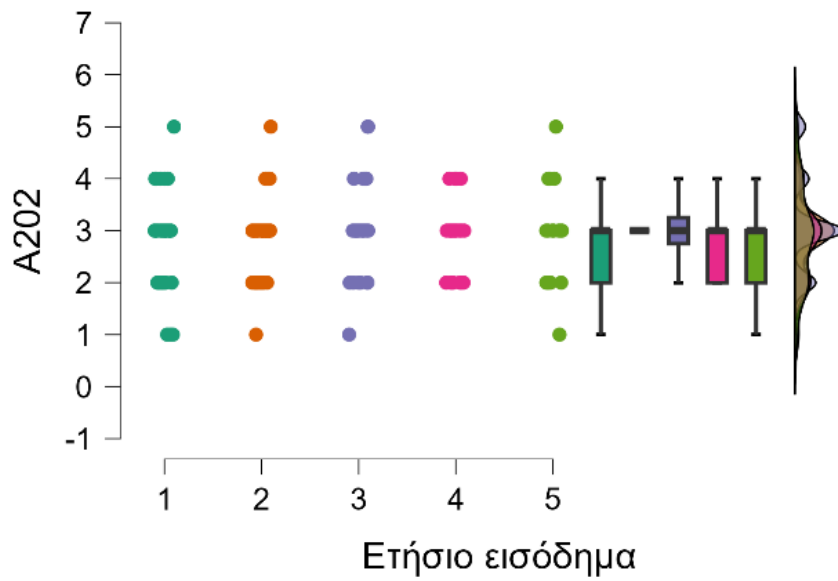
Πίνακας 5.6.3. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A202

ANOVA - A202						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Ετήσιο εισόδημα	1.827	4	0.457	0.678	0.608	0.017
Residuals	104.417	155	0.674			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.6.4. : Kruskal – Wallis Test για A202

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	p
Ετήσιο εισόδημα	1.924	4	0.750

Γράφημα 5.6.2. : Γράφημα Raincloud για A202

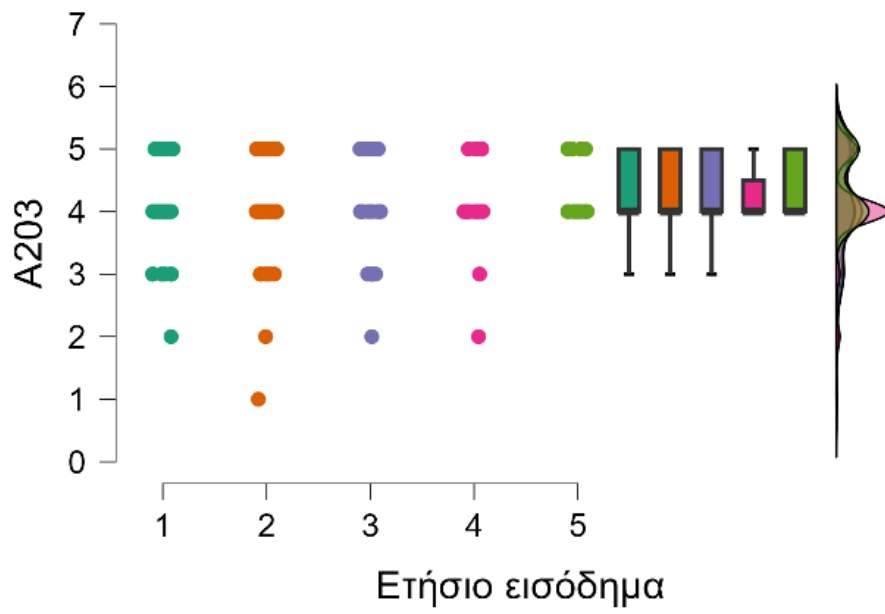
Πίνακας 5.6.5. : Πίνακας Ανάλυσης Διασποράς για A203

ANOVA - A203						
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Ετήσιο εισόδημα	1.667	4	0.417	0.697	0.595	0.018
Residuals	92.733	155	0.598			

Note. Type III Sum of Squares

Πίνακας 5.6.6. : Πίνακας Kruskal – Wallis Test για A203

Kruskal-Wallis Test			
Factor	Statistic	df	p
Ετήσιο εισόδημα	2.382	4	0.666

Γράφημα 5.6.3. : Γράφημα Raincloud για A203

Κεφάλαιο 6 : Συμπεράσματα – Προτάσεις

6.1. Σύνοψη των συμπερασμάτων του ερωτηματολογίου

A) Βασικές ερωτήσεις :

- Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε εκδρομές σε οικοτουριστικούς προορισμούς; (A1) : **1 φορά -> 50%**
- Επιλέγετε διακοπές σε βουνό ή θάλασσα; (A2) : **Και τα δύο -> 70%**
- Πόσες φορές έχετε επισκεφτεί τα Ζαγοροχώρια; (A3) : **1 φορά -> 53,1%**
- Ποιος ήταν ο λόγος της επίσκεψής σας στα Ζαγοροχώρια; (A4) : **Αναψυχή -> 99,4%**
- Πόσες διανυκτερεύσεις κάνετε; (A5) : **Δύο -> 45,6%**
- Από πού πήρατε πληροφορίες για την περιοχή; (A6) : **Ίντερνετ -> 49,4%**
- Που μένατε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού σας εκεί; (A7) : **Παραδοσιακά καταλύματα -> 74,4%**
- Ποιο μεταφορικό μέσο χρησιμοποιήσατε για τη μεταφορά σας; (A8) : **Αυτοκίνητο -> 98,1%**
- Χιλιομετρική απόσταση του τόπου διαμονής; (A9) : **>150 -> 68,1%**
- Κατά τη διαμονή σας στα Ζαγοροχώρια, προτιμήσατε να μείνετε σε οικολογικό κατάλυμα; (A10) : **Όχι -> 51,9%**
- Ποιο είναι το βασικό κριτήριο με το επιλέξατε οικολογικό κατάλυμα στα Ζαγοροχώρια; (A11) : **Να εντάσσεται αρμονικά στο φυσικό δομημένο περιβάλλον -> 63,7%**
- Που βρήκατε πληροφορίες για το κατάλυμα σας; (A12) : **Ίντερνετ -> 76,9%**
- Πόσα χρήματα δαπανήσατε ανά άτομο και ημέρα (συμπεριλαμβανομένης της διανυκτέρευσης); (A13) : **51-100 ευρώ -> 56,3%**
- Ποιο χαρακτηριστικό στοιχείο του τόπου σας εντυπωσίασε; (A14) : **Ομορφιά του τόπου -> 84,4%**
- Πως αξιολογείτε τα χρήματα που δαπανήσατε σε σχέση με τις παρεχόμενες υπηρεσίες (σίτιση – στέγαση – δραστηριότητες, κτλ.); (A15) : **3 (Μέτρια) -> 61%**
- Ποια δραστηριότητα πραγματοποιήσατε περισσότερο στην περιοχή; (A16) : **Πεζοπορία -> 91,3%**
- Ποιο από τα παρακάτω αξιοθέατα επισκεφτήκατε; (A17) : **Βοϊδομάτης ποταμός -> 76,3%**
- Ποια προβλήματα αντιμετωπίσατε κατά τη διαμονή σας; (A18) : **Κακό οδικό δίκτυο -> 55,6%**
- Ποιες άλλες δραστηριότητες θα θέλατε να προσφέρονται στην περιοχή; (A19) : **Πολιτιστικές δραστηριότητες -> 38,8%**
- Για τα παρακάτω δηλώστε την ικανοποίησή σας; (A20) :
  - Ξενοδοχειακές υπηρεσίες/εγκαταστάσεις (A201) : **Μεγάλη -> 61,3%**
  - Μεταφορικό δίκτυο (πρόσβαση στην περιοχή και το τοπικό οδικό δίκτυο) (A202) : **Μέτρια -> 54,4%**
  - Ποιότητα φαγητού (A203) : **Μεγάλη -> 51,2%**
  - Εμπορικά καταστήματα (A204) : **Μέτρια -> 48,8%**
  - Φυσική και πολιτισμική κληρονομιά (A205) : **Πολύ μεγάλη -> 45,6%**
  - Εκθεσιακές και συνεδριακές εγκαταστάσεις (A206) : **Μέτρια -> 48,1%**
  - Φιλοξενία του τοπικού πληθυσμού (A207) : **Μεγάλη -> 44,4%**
  - Ήσυχια – ηρεμία (A208) : **Πολύ μεγάλη -> 56,9%**

Ασφάλεια (A209) : **Μεγάλη ->45,6%**

Καθαρό προστατευτικό περιβάλλον (A2010) : **Μεγάλη ->47,5%**

Δραστηριότητες (που μπορεί να πραγματοποιήσει ο επισκέπτης) (A2011) : **Μεγάλη ->50%**

Β) Δημογραφικοί Παράγοντες :

- Φύλο (B1) : **Γυναίκες -> 55,6%**
- Ηλικία (B2) : **46 – 55 έτη -> 35%**
- Οικογενειακή Κατάσταση (B3) : **Παντρεμένος/-η ->62,5%**
- Μορφωτικό Επίπεδο (B4) : **Απόφοιτος/-η Τ.Ε.Ι. – Α.Ε.Ι. -> 51,2%**
- Επαγγελματική Κατάσταση (B5) : **Δημόσιος Υπάλληλος -> 46,9%**
- Ετήσιο Εισόδημα (B6) : **10.001 – 15.000 ευρώ -> 30,6%**

Καταληκτικά, παρατηρούμε ότι τα Ζαγοροχώρια είναι ένας πολύ δημοφιλής οικοτουριστικός προορισμός για πολλούς λάτρεις της φύσης και της ηρεμίας, ακόμη κι αν αποτελούν ένα μακρινό προορισμό για κάποιους από αυτούς. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι στην παραπάνω έρευνα, έμειναν ευχαριστημένοι από τη διαμονή τους εκεί, καθώς οι δραστηριότητες που έκαναν στη περιοχή του Ζαγορίου τους πρόσφεραν την ευκαιρία της συμμετοχής και γνωριμίας με τη φύση, τα αξιοθέατα και την τοπική κοινωνία, ενώ τα καταλύματα την ηρεμία και ασφάλεια έτσι ώστε να μπορέσουν να ξεκουραστούν και να απολαύσουν την απόδρασή τους εκεί. Επίσης είναι ένας προσιτός οικονομικά προορισμός για τους Έλληνες, παρά την οικονομική κρίση που επικρατεί στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Υπάρχουν αρκετά παραδοσιακά καταλύματα, κάποια από τα οποία είναι οικοτουριστικά, αν και οι περισσότεροι δεν διάλεξαν κατάλυμα με αυτό το κριτήριο. Φυσικά η απόδραση αυτή είχε ελλείψεις, όπως επισήμαναν ορισμένοι από τους επισκέπτες, οι οποίοι πρότειναν κάποιες λύσεις για την αντιμετώπισή τους.

6.2. Προτάσεις βελτίωσης του οικοτουριστικού προϊόντος στο Ζαγόρι

Λαμβάνοντας υπόψη λοιπόν τα συμπεράσματα από την ανάλυση του ερωτηματολογίου και σε συνδυασμό με την διεξαγωγή των συμπερασμάτων που προηγήθηκε, είναι καλό να σημειωθούν ορισμένες προτάσεις, οι οποίες θα φέρουν θετικά αποτελέσματα στη διαμονή των επισκεπτών στα Ζαγοροχώρια και θα ενισχύσουν τον οικοτουρισμό της περιοχής. Αρχικά, σημαντική ήταν η παρατήρηση των οικοτουριστών για μερική φθορά στα μονοπάτια που διαβαίνουν, καθώς και έλλειψη σε σήματα. Ο Δήμος οφείλει, λοιπόν, να λάβει μέτρα για την συντήρηση αυτών των μονοπατιών, αλλά και την τοποθέτηση σημαντικών σημμάτων, ώστε να μην χάνουν το δρόμο τους οι επισκέπτες. Ακόμη, το γεγονός ότι οι ερωτώμενοι έμειναν μέτρια ικανοποιημένοι από το μεταφορικό δίκτυο που υπάρχει στα Ζαγοροχώρια και σε σχέση με το γεγονός ότι προτίμησαν αυτοκίνητο για τη μετακίνησή τους, σημαίνει ότι πρέπει να βελτιωθεί η συγκοινωνία στην περιοχή, δηλαδή να προστεθούν περισσότερα δρομολόγια από τις γύρω πόλεις προς την περιοχή του Ζαγορίου, ώστε να είναι ευκολότερη η πρόσβαση σε αυτή, καθώς οι περισσότεροι ερωτώμενοι διένυσαν απόσταση μεγαλύτερη από 150 χιλιόμετρα, αλλά και καλύτερο οδικό δίκτυο για τους κατοίκους στα ίδια τα Ζαγοροχώρια. Σημαντική παρατήρηση από τους οικοτουρίστες ήταν, επίσης, η έλλειψη καταστημάτων με είδη πρώτης ανάγκης, όπως φαρμακεία και μίνι μάρκετ, τα οποία χρειάστηκαν οι επισκέπτες σε πολλά

χωριά του Ζαγορίου. Γι' αυτό το λόγο, ο δήμος οφείλει να βοηθήσει τη δημιουργία τέτοιων καταστημάτων, ώστε οι επισκέπτες να νιώθουν ασφαλείς και ικανοποιημένοι.

Σχετικά με το σκοπό επίσκεψης των επισκεπτών στην περιοχή του Ζαγορίου, όπως φάνηκε οι περισσότεροι επέλεξαν τα Ζαγοροχώρια για αναψυχή, ενώ ελάχιστοι για επαγγελματικό λόγο. Με σκοπό να προσελκύει περισσότερους επισκέπτες, θα μπορούσε το Υπουργείο τουρισμού σε συνεργασία με το Υπουργείο παιδείας να οργανώσει περισσότερα εκπαιδευτικά προγράμματα και επαγγελματικά σεμινάρια εκεί. Ο επαγγελματικός και συνεδριακός τουρισμός αποτελούν την τέλεια ευκαιρία προσέλκυσης ταξιδευτών, διότι οι επισκέπτες θα μπορούν να συνδυάζουν το επαγγελματικό τους ταξίδι με την γνωριμία τους με τα Ζαγοροχώρια, τα χωριά, τα αξιοθέατα, το «Οικομουσείο του Ζαγορίου», το οποίο προσφέρει πλήθος δραστηριοτήτων στη φύση, προσφέροντας τους αυθεντικές εμπειρίες. Επίσης, η οικονομική κατάσταση των περισσότερων επισκεπτών, όπως φάνηκε από την έρευνα, τους επιτρέπει να διανυκτερεύσουν για δύο μόνο ημέρες, γι' αυτό τα τουριστικά πρακτορεία θα ήταν καλό να οργανώνουν συχνότερα οικονομικά πακέτα, ώστε οι επισκέπτες να έχουν την ευκαιρία να απολαύσουν παραπάνω μέρες τα Ζαγοροχώρια. Εκτός πρακτορείων όμως, υπάρχουν πολλοί σύλλογοι, οι οποίοι πραγματοποιούν ανά διαστήματα εξορμήσεις σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας με λίγα ή και καθόλου χρήματα, χαρίζοντας στους επισκέπτες μοναδικές εμπειρίες.

Ακόμη, ένα είδος υπαίθριας αναψυχής που δεν έχει ιδιαίτερη ανάπτυξη είναι τα προγράμματα για ειδικές ομάδες ατόμων, όπως τέως χρηστών απαγορευμένων ουσιών και ομάδων με ιδιαίτερες ανάγκες, όπως τυφλών, με προβλήματα ακοής, με διανοητικά προβλήματα κλπ. Σε αυτά τα άτομα η αλληλεπίδραση με τη φύση είναι πάρα πολύ θεραπευτική. Επιπλέον, προγράμματα του Υπουργείου Παιδείας που να απευθύνονται σε μαθητές σχολείων, αλλά και σε άλλες ομάδες οι οποίες έχουν ανάγκη την αγωγή της υπαίθρου. Μέσα από τη βιωματική μάθηση, θα τους γίνει εμπειρία αυτό που ζουν και θα αγαπήσουν το φυσικό περιβάλλον με το οποίο θα έρθουν σε επαφή. Τα προγράμματα αυτά θα αξιοποιούν τα στοιχεία του περιβάλλοντος με διάφορα ομαδικά παιχνίδια και μέσα από το βίωμα θα ευαισθητοποιηθούν και για τη διατήρηση του περιβάλλοντος που έχουν μπροστά τους. Για να αναπτυχθεί ο τουρισμός της περιοχής του Ζαγορίου πρέπει, ακόμα, να γίνει ένας στρατηγικός σχεδιασμός από τους φορείς που να κατανοεί πόσο σημαντικό είναι να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής. Η επίτευξη αυτής μπορεί να γίνει από γραφεία τουρισμού με τη δημιουργία νέων αγορών – στόχων, ώστε να καθοριστούν οι στόχοι της περιοχής και να γίνει στόχευση του κοινού που θεωρείται κατάλληλο για την διαμονή του στα Ζαγοροχώρια (π.χ. το πρόγραμμα να απευθύνεται σε συγκεκριμένες ηλικίες, πολλές εθνικότητες κ.τ.λ.). Κλείνοντας, όλα τα παραπάνω είναι πολύ σημαντικό να ληφθούν υπόψη, ώστε να έχουν μελλοντικά οι επισκέπτες την ευκαιρία να γνωρίσουν την ιστορία και να απολαύσουν αυθεντικές εμπειρίες και δραστηριότητες στο Ζαγόρι, καθώς μην ξεχνάμε αποτελεί μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς.

Βιβλιογραφία

Airporttransfer, 2021. *6 best ecotourism destinations in Europe*. [Online]. Available at : <https://airporttransfer.com/blog/6-best-ecotourism-destinations-in-europe> [Accessed 10 November 2023]

Drakopoulou, N., 2011. *Tourism Certification and Community-based Ecotourism as Tools for Promoting Sustainability in the Greek Tourism Sector – the example of Zagori*. Master's thesis [Online]. Helsingborg, Sweden : Lund University. Available at : https://www.lumes.lu.se/sites/lumes.lu.se/files/drakopoulou_nancy.pdf [Accessed 9 November 2023]

Fennell, A. D., 2020. *Ecotourism : Edition 5*. Canada : Routledge.

GreenOliver, 2023. *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού : Οικοτουρισμός*. [Online] Διαθέσιμο στο : <https://www.greenoliver.gr/enallaktikes-morfes-toyrismoy-oikotoyrismos/> [Πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2023]

Kiper, T., 2013. *Role of Ecotourism in Sustainable Development*. Turkey : Namik Kemal University.

MrHudson, 2023. *Discover the best 10 ecotourism destinations of the world*. [Online] Available at: <https://mrhudsonexplores.com/mr-hudson-on/discover-the-best-ecotourism-destinations-of-the-world/> [Accessed 10 November 2023]

Myantour, 2011. *Top 10 ecotourism experiences in Europe*. [Online] Available at: <https://mynatour.org/top-10-ecotourism-experiences-in-europe/> [Accessed 10 November 2023]

Queensland Government, 2023. *What is ecotourism?* [Online] Available at : <https://parks.des.qld.gov.au/management/ecotourism/about> [Accessed 5 November 2023]

Schoolpress, 2013. *Είδη και Μορφές Τουρισμού*. Διαθέσιμο στο : <https://schoolpress.sch.gr/tourismosverial/%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%83-%CE%B7-%CE%B5%CE%BD%CE%BD%CE%BF%CE%B9%CE%B1%CE%B5%CE%B9%CE%B4%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%BC%CE%BF%CF%81%CF%86%CE%B5%CF%83-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%85/> [Πρόσβαση στις 10 Οκτωβρίου 2023]

Traveloka, 2023. *10 top ecotourism destinations in the world*. [Online] Available at : <https://www.traveloka.com/en-en/explore/destination/pl-top-ecotourism-destinations-in-the-world/212841> [Accessed 10 November 2023]

VisitBritain/VisitEngland – Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2023. *Introduction to tourism in Britain*. [Online] Available at : <https://www.visitbritain.org/introduction-tourism-britain> [Accessed 8 October 2023]

Ασπιώτης, Γ., 2005. *Οικοτουρισμός και Αειφορία – Η Ανάπτυξη τους στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην περιοχή του Ζαγορίου*. Πτυχιακή Εργασία [Online]. Ηράκλειο, Κρήτη : Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Διαθέσιμο στο :

<https://apothesis.lib.hmu.gr/bitstream/handle/20.500.12688/7008/2005Aspiotis.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Πρόσβαση στις 9 Νοεμβρίου 2023]

Γεωπάρκο Ψηλορείτη, 2023. *Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO Ψηλορείτη*. [Online] Διαθέσιμο στο : <https://www.psiloritisgeopark.gr/> [Πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2023]

Γεωργόπουλος Δ.Α., Αθανασάκης Μ.Α., Γαβριλάκης Ι.Κ., Κούπερ Γ., Γρόλλιος Γ. Δασκόλια Μ., Δημητρακόπουλος Γ., Ντέρι Α., Δημητρίου α., Gittins J., Ζαχαρίου Α., Καλουδιώτη Σ., Κανατσούλη Μ., Καραγεωργάκης Σ., Καρακίτσιος Α., Κατσίκης Α., Κορφιάτης Κ., Κοσμίδης Π., Κρητικού Ε., Λιαράκου Γ., Λιθοξοΐδου Λ., Μάγος Κ., Μαλανδάκης Ν.Γ., Μαυρικάκη Ε., Μαχαίρας Γ., Μπαγάκης Γ., Μπακιριτζής Ν.Κ., Μπιρμπίλη Μ., Νικολάου Κ., Ντολιοπούλου Ε., Παπαδημητρίου Β., Παπαδοπούλου Π., Παπαντωνίου Φ., Παρασκευόπουλος Σ., Περδίκης Γ., Πετρενίτη Β., Σακαλή Ο., Sixsmith P., Τσαμπούκου-Σκαναβή Κ., Σουβατζή Δ., Σοφούλης Μ.Κ., Σχίζα Κ., Τσαλίκη Ε., Τσαλίκη Ε., Τρεμόπουλος Μ., Τρικαλίτη Α., Τρίμη Ε., Φλογαίτη Ε. και Χρυσανθίδης Κ., 2005. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση : Ο νέος πολιτισμός που αναδύεται...* Μεταφράστηκε από αγγλικά από Ανθή Βακάκη. Αθήνα : GUTENBERG

Γεωργούλη, Α., 2007. *Οικοτουρισμός & Οικοτουριστικά Κίνητρα : Ο Οικοτουρισμός σαν μορφή Μαζικού Τουρισμού*. [Online] Πειραιάς : Πανεπιστήμιο Πειραιά. Διαθέσιμο στο : <https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/bitstream/handle/unipi/1796/Georgouli.pdf> [Πρόσβαση στις 5 Νοεμβρίου 2023]

Δανιηλίδου, Ο., 2022. *Ο ρόλος του 'DarkTourism' ή Τουρισμού Ιστορική Μνήμης στην Προβολή της Περιφερειακής Ενότητας Σερρών*. Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Εργασία. Σέρρες : Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος.

Δανοπούλου, Ε.-Ε., 2008. *Η τουριστική ανάπτυξη σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές*. Πτυχιακή Εργασία [Online] Αθήνα : Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Διαθέσιμο στο : https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/19/025/1262.pdf [Πρόσβαση στις 15 Οκτωβρίου 2023]

Δημητριάδου, Ε., 2012. *Βιώσιμη Ανάπτυξη και Βιώσιμος Τουρισμός : Θεσμικό Πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Προτάσεις*. Διδακτορική Διατριβή [Online] Θεσσαλονίκη : Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στο : <https://ikee.lib.auth.gr/record/129045/files/GRI-2012-8518.pdf> [Πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2023]

Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2000. *Σχεδιασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού*. [Online] Διαθέσιμο στο : <https://gnto.gov.gr/wp-content/uploads/2022/04/ecoeotb.pdf> [Πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2023]

Θεοδωρίδου, Β., 2017. *Αγροτουρισμός στην Ελλάδα : 10 καταλύματα φτιαγμένα για φυσιολάτρες*. [Online] Διαθέσιμο στο : <https://www.tornosnews.gr/permalink/25649.html> [Πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2023]

Καραμπουρνιώτης, Α., 2018. *Ποια είναι όλα τα είδη τουρισμού και ποιες οι μορφές εναλλακτικού τουρισμού*. Αθήνα [Online] Διαθέσιμο στο : <https://www.paskedi.gr/poia-einai-ola-ta-eidh-toyris moy-kai-poi-es-oi-morfes-enallaktikoy-toyris moy/> [Πρόσβαση στις 10 Οκτωβρίου 2023]

Καρβούνης, Σ. και Γεωργακέλλος, Δ., 2003. *Διαχείριση του Περιβάλλοντος : Επιχειρήσεις και Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Αθήνα : Σταμούλης Α.Ε.

Κοντολάτος, Μ., 2016. *Ο Οικοτουρισμός και η Συμβολή του στην Ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας*. Πτυχιακή Εργασία [Online] Πάτρα : Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας. Διαθέσιμο στο : <https://nemertes.library.upatras.gr/server/api/core/bitstreams/3a07a391-d554-4437-ac38-fce77d579529/content> [Πρόσβαση στις 10 Οκτωβρίου 2023]

Μπόζκοβα, Ρ., 2021. *Ιαματικός Τουρισμός*. Αρχές Διοίκησης στον Τουρισμό. Σέρρες : Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος.

Πηγή εικόνας : <https://www.dreamingreece.com/el/ipeiros/zagorohoria-0>

Συριανόγλου, Σ., 2008. *Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού : Οικοτουρισμός*. Πτυχιακή Εργασία. [Online] Ηράκλειο : Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Διαθέσιμο στο : <https://apothesis.lib.hmu.gr/bitstream/handle/20.500.12688/7491/sirianoglou.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Πρόσβαση στις 10 Νοεμβρίου 2023]

Υπουργείο Τουρισμού, 2018. *Άρθρο 11 – Θρησκευτικός και προσκυνηματικός τουρισμός*. [Online] Διαθέσιμο στο : <http://www.opengov.gr/tourism/?p=1441> [Πρόσβαση στις 5 Οκτωβρίου 2023]

Υπουργείο Τουρισμού, 2018. *Άρθρο 12 – Συνεδριακός τουρισμός Ορισμός – Γενικά*. [Online] Διαθέσιμο στο : <http://www.opengov.gr/tourism/?p=1440> [Πρόσβαση στις 5 Οκτωβρίου 2023]